NAJER FOLKSBLAT
Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

פרייז 30 גראשען

22 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 195 | Łódź, Piątek, 21 Sierpnia 1936 | אדרעס: לאדז, פעטריקאווער 21 טעל. 224-71 Adres Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. Skrz. poczt. 1.06 | לאדז, פרייטאג פ' שופטים ג' אלול תרצ"ו | 14-טער יאהרגאנג

227 קרבנות פון טעראר

פון די בלוטיגע געשעענישען אין ארץ-ישראל

ירושלים, 20 (יט"א טעלעגראפיש)

היינט זענען פערעפענטליכט געווארען די אפיציעלע ציפערן וועגען דער צאהל דערהרג'עטע, פערוואונדעטע און ארעסטירטע יודען, ענגלענדער און אראבער זייט דעם אנהויב פון די אונרוהען. לויט די דאזיגע ציפערן זענען דערהרג'עט געווארען 68 יודען, 130 מוזולמענער, 6 קריסטען און 11 ענגלישע זעלנער, 6 אראבישע פאליציאנטען, אחוץ דעם זענען 6 פערזאן יודען און אראבער צופעליג דערהרג'עט געווארען דורך ענגלישע זעלנער.

צוזאמען זענען דערהרג'עט געווארען 227 פערזאן. די צאהל פערוואונדעטע יודען בעטרעפט 200, דערפון בעקומען 98 יודען מעדיצינישע הילף אין די שפיטאלען און 121 אויף אנ'אנדער וועג.

פון די ארעסטירטע יודען זענען 204 יודען פערמשפט געווארען, 46 זענען בעפרייט געווארען און 49 ווארטען אויף זייערע פראצעסען.

פון די אראבישע ארעסטירטע זענען 1493 פערמשפט געווארען. 614 בעפרייט געווארען און 284 ווארטען אויף זייערע פראצעסען.

באמבעס אין טבריה

ירושלים, 20 (יט"א טעלעגראפיש)

אין משך פון דער לעצטער נאכט זענען אין דער אלטשטאט פון טבריה אויסגעפיהרט געווארען עטליכע באמבען - אטענטאטען.

הגם די אטענטאטען האבן נישט געברענגט קיין מענשליכע קרבנות, האבען זיי דאך ארויסגערופען א פאניק צווישען דער יודישער בעפעלקערונג פון אלט-שטאט. א גרויסע צאהל יודען האבען פערלאזען די שטאט און אנטלאפען קיין צפת.

נייע 180 יודישע געהילפס-פאליציאנטען

ירושלים, 20 (יט"א טעלעגראפיש)

אין דער יודישער הילפס-פאליציי זענען פריש מאביליזירט געווארען 180 יודען 120 בחורים זענען אפגעשיקט געווארען אין שומרון און אין גליל. פון די לעצטע זענען 11 פאליציאנטען געשיקט געווארען קיין צפת.

ענטדעקט א פולווער-מאגאזין

ירושלים, 20 (יט"א טעלעגראפיש)

נעבען טול-כרם האט די פאליציי אדורכגעפיהרט א רעוויזיע און ענטדעקט ביי אנ'אראבער א מאגאזין מיט פולווער. עטליכע אראבער זענען ארעסטירט געווארען.

גרויסע אויפרעגונג אין ישוב צוליבן פערשיקען אין קאנצענטראציע-לאגער

ירושלים, 20 (יט"א טעלעגראפיש)

דאס ארויסשיקען די 4 יודען: יוסף אבונציא, יוסף נחמוני, מרדכי גאלדצווייג און גובערמאן קיין נצרת אין קאנצענטראציע-לאגער, האט ארויסגערופען א גרויסע אויפרעגונג אין דער יודישער עפעטליכקייט. די פרעסע ווארפט פאר, אז די רעגירונג האט גארנישט געגען די דאזיגע יודען, זיי זענען אבער ארעסטירט געווארען, כדי צו ווייזען די אראבער, אז נישט נאר אראבער ווערען געשיקט אין קאנצענטראציע-לאגער.

צוזאמענשטויס צווישען בעדואינער און יודען נעבען פתח-תקוה

ירושלים, 20 (יט"א טעלעגראפיש)

א באנדע בעדואינער האבען בעשאסען א יודישען פאטרול ביי פתח תקוה, די יודען האבען זיך אקעגענגעשטעלט און פערטריבען די בעדואינער.

אויסגעריסען 1400 בוימער אין בית-שומה

ירושלים, 20 (יט"א טעלעגראפיש)

אראבישע וואנדאלען האבן היינט אויסגעריסען 1400 בוימער אין בית שלמה, נעבען יפו האבען זיי אונטערגעצונדען די ציטרוס-לאגערן פון דער גרעסטער עקספארט-פירמע רוקח.

אראבישע באנדיטען דערשאסען א יודישען שאפער

דער אויטא פאהרט אהין א שאפער און שטויסט זיך צוזאמען מיט א מיליטערישען אויטא

דריי יודען פערוואונדעט — איינער שווער

ירושלים, 20 (יט"א טעלעגראפיש)

א יודישער אויטא איז היינט בעשאסען געווארען דורך אראבישע באנדיטען פון א בעהעלטעניש נעבען רמלה, דער שאפער פון אויטא, דער דייטשער יוד האנס גרינוואלד, 23 יאהר אלט, איז דערהרגעט געווארען אויפן ארט.

דער אויטא איז דערווייל ווייטער געלאפען אהן א שאפער און איז מיט דער גאנצער האסט ארויף אויף אנ'אויטא מיט ענגלישע זעלנער. דער יודישער אויטא האט זיך איבערגעקערט און 3 פאסאזשירען זענען פערוואונדעט געווארען, פון זיי איינער זעהר שווער. דער שווער-פערוואונדעטער יוד הייסט דוד סאכאטשעווסקי, די לייכט-פערוואונדעטע הייסען אלירה גאלא און יהושע האלפערן. די פערוואונדעטע זענען מיטן ענגלישען אויטא אפגעפיהרט געווארען אין הדסה-שפיטאל קיין תל-אביב.

שווער פערוואונדעט א יודישן געהילפס-פאליציאנט

ירושלים, 20 (יט"א טעלעגראפיש)

פון אנ'אראבישע פלאנטאציע נאהענט פון פסח תקוה האט מען בעשאסען א פאליציי-פאטרול. דער יודישער הילפס-פאליציאנט יעקב גאלדבלום איז שווער פערוואונדעט געווארען.

געשטארבען א נייער קרבן אין הדסה-שפיטאל

ירושלים, 20 (יט"א טעלעגראפיש)

אין הדסה-שפיטאל אין ירושלים איז היינט געשטארבען פון די וואונדען גרשון מאשאוער, וועלכער איז מאנטאג פערוואונדעט געווארען בעת דעם אראבישען איבערפאל אין קרית ענבים.

געפינען א דער'הרג'עטען אראבער נעבען א דייטשער קאלאניע

ירושלים, 20 (יט"א טעלעגראפיש)

נעבען דער דייטשער קאלאניע האט מען געפונען א דערהרג'עטען אראבער, 2 אראבישע יונגלעך האבען ערקלערט דער פאליציי, אז דעם אראבער האבען דערהרג'עט יודען.

אנ'אראבישע פרוי איז דערהרג'עט געווארען און אנ'אראבער איז פערוואונדעט געווארען נעבען סאנאטאריום אין יפו, די שולדיגע האט מען נישט ענטדעקט.

אראבישע צייטונגען דריקען אויס בעדויערען

צוליב דער ערמארדונג פון די צוויי יודישע קראנקען-פלעגערינס

ירושלים, 20 (ספ. טעל.)

אין שייכות מיט דעם פערבאט אפצוהאלטען דעם קאנגרעס פון די דעלעגאטען פון די אראבישע לאקאלע קאמיטעטען, האט דער אראבישער הויפט-קאמיטעט פראטעסטירט געגען דער פארטייאישקייט פון דער מאכט, וועלכע האט דעם יודישען נאציאנאל-ראט ערלויבט אפצוהאלטען א פערזאמלונג. דער אראבישער קאמיטעט האט ווידער שארף פעראורטיילט די פאלען פון ברוטאלען ערמארדען פרויען און קינדער, ברענגט אבער פאקטען, וואס שטעלען פעסט, אז אראבישע פרויען און קינדער זענען געפאלען א קרבן פון ווילדקייט. די צייטונגען און פעראנטווארטליכע אראבישע קרייזען דריקען ווייטער אויס בעדויערן צוליב דער ערמארדונג פון די צוויי יודישע קראנקען-פלעגערינס.

דער אויסנאהם - צושטאנד אין יפו, האט שוין געבראכט א געוויסען רעזולטאט. לעצטענס פערמעהרען זיך צופאלען פון אנפאלען אויף אראבער, צוליב וואס די מאכט איז אין דער מיינונג, אז די עקסטע יודישע עלעמענטען הויבען אן אנצוווענדען די מעטאדע פון פערגעלטונג. צווישען אנדערן האט מען געווארפען א באמבע און בעשאסען א אראביש הויז אין יפו, דערביי זענען צוויי אראבער פערוואונדעט געווארען. עס איז אויך דערהרג'עט געווארען א אראבישער שומר אין שרונה.

מורא'דיגע פאסירונג אין לאדז

יודישער יונגערמאן ברענט אויס מיט זאלץ-זויער די אויגען

פון זיין בעל-הבית און דערשיסט זיך אליין אויף טויט

אויף נאפיורקאווסקיעגא 70 האט נעכטען פאסירט א מורא'דיגער פאל, דער יודישער יונגערמאן עדוארד בריטשקאווסקי האט אנגעגאסען מיט זאלץ-זויער זיין שעף זיגמונט פישער און דאן זיך אריינגעשאסען א קויל אין קאפ.

וועגען דער דאזיגער שוידערליכער פאסירונג דערוויסען מיר זיך פאלגענדע פרטים.

אין דער פירמע גוסטאוו פישער און שותפים א פאבריק פון טעקסטיל און פאפיר-אויסארבייטונגען האט געארבייט אלס אגענט דער 30-יעהריגער עדוארד בריטשקאווסקי, מיט א צייט צוריק האט די פירמע געקינדיגט בריטשקאווסקי'ן, דערביי איז אבער געקומען צו א סכסוך צווישען דער פירמע און בעאמטען וועגען דער אפרעכנונג. ס'איז געקומען דערצו, אז בריטשקאווסקי האט אנגעגעבען אין געריכט די פירמע פאר לוין און די פירמע האט אנגעגעבען אין געריכט אויף בריטשקאווסקין פאר נישט איינצאהלען א געוויסע סומע איינקאסירטע געלדער.

נעכטען ארום 5 אזייגער נאכמיטאג איז בריטשקאווסקי געקומען אין דער פאבריק וועגען דער אפרעכנונג, אין דער פאבריק האט זיך געפינען דער מיטשותף פון דער פירמע זיגמונט פישער. בעת דער אפרעכנונג איז געקומען צו א מחלוקה צווישען בעל-הבית און דעם בעאמטען, פלוצלונג האט בריטשקאווסקי ארויסגעכאפט פון טאש א פלעשעל מיט זאלץ-זויער. און אנגעגאסען דערמיט דאס פנים פון פישערן, וועלכער האט אויסגעשריגען פאר ווערטאג. דעמאלט איז בריטשקאווסקי ארויסגעלאפען אויפ'ן הויף, אראפגעווארפען פון זיך די מארינארקע, אויפגעריסען דאס העמד, ארויסגעכאפט א רעוואלווער און זיך אריינגעשאסען 2 קוילען. בריטשקאווסקי איז געפאלען בעגיסענדיג זיך מיט בלוט, און דער פאבריק איז געווארען א שטארקע מהומה, מ'האט ארויסגערופען די קארעטקע פאגאטאוויע, וועלכע האט פעסטגעשטעלט, אז ביי פישערן איז שווער אפגעבריהט דאס גאנצע פנים און די אויגען זענען בעדראהט, ביי בריטשקאווסקין איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז איין קויל איז געבליבען שטעקען אין קאפ און די צווייטע אין בויך, ביידע שווער פערוואונדעטע זענען אפגעפיהרט געווארען אין שפיטאל.

אין אצונד איז בריטשקאווסקי, נישט קומענדיג צום בעוואוסטזיין, געשטארבען, דער צושטאנד פון פישערן איז א שווערער, אבער זיין לעבען דראהט נישט קיין געפאהר, ס'איז נאר פערהאן א מורא, אז ער וועט פערלירען די אויגען.

אויפ'ן ארט פון דער שרעקליכער געשעהעניש זענען אנגעקומען פארשטעהער פון דער פאליציי שער מאכט, וועלכע האבען אונטערגענומען א שטרענגע אויספארשונג.

בריטשקאווסקי האט איבערגעלאזען א פרוי מיט א קינד, נעכטען האט ער אפגעגעסען אינדערהיים מיטאג און זיך זעהר ווארם געזעגענט מיט זיין פרוי און קינד, ער האט אויך איבערגעלאזען אינדערהיים זיין פאס, אויף דער פראגע פון זיין פרוי צוליב וואס ער לאזט איבער אין שטוב דעם פאס האט ער קיין ענטפער נישט געגעבען, פון בריטשקאווסקי'ס אויפפיהרען זיך איז צו זעהען, אז ער איז געגאנגען אוועק פון דערהיים מיט דער דעה, אז ער וועט שוין מעהר נישט צוריקקומען.

בריטשקאווסקי איז געווען גוט בעקאנט אין די ספארט-קרייזען, ער איז זעהר אפט ארויסגעטרעטען אלס ריכטער ביי באקס-מעטשען.

די לעצטע מאדערנע
המער-שיד
ווי אויך א גרויסער אויסוואהל פון
פלעטשאנקעס
בעקומט מען נאר ביי
A. Ogórek
Łódź, Zawadzka 11
tel. 202-86
בעמ.: א ספעציעלער אויסוואהל פון מענער-פלעטשאנקעס!

צו דער חתונה פון אונזער קוזינקע
פרל. האלינא קאן
מיט ה'
הילארי שטראוויים
ווינשען א הערציגען מזל-טוב
משה מרגליות
און פרוי.

קאלומנא פאנסקא
ערשטקלאסיגער כשר'ער
פענסיאנאט
„Świt"
אינהאבער:
ראדאשיצקי
עמפפעהלט הערליכע צימערן מיט זעקוועהמליכקייטען, פליסענד וואסער, יעדען צימער, עלעקטריש ליכט, אין קאנצעסיאנירט א. ז. וו.
געשמאקע כשר'ע קוך. ביליגע פרייזן

לאדזער יודישער לאקאטארן און סובלאקאטארן-פאר... פיעטריקאווער 31.
דינסטאג, דעם 25 אויגוסט... פינקטליך 8 א זייגער אווענט, קומט... אין פעראיינס-לאקאל
אנ'אויסערארדענטליכע אלגעמיינע פערזאמלונג
צו וועלכע עס ווערען איינגעלאדען... מיטגלידער.
טאג-ארדנונג: וואהלען צום שטאט... די פערוואלט...
פ. ס. ספעציעלע איינלאדונגען... רען נישט ארויסגעשיקט.

הנהלות הגמנסיות

של החברה ליסוד בתי ספר עברים בלודז
(בזכויות ממשלתיות מלאות)
מודיעות בזה, כי הרשמת תלמידים ותלמידות למחלקות הגמנסיות ובתי הספר העממיים מתקבלת בשעות העבודה:
בלשכת הגמנסיה הראשונה לנערים
רחוב מגיסטרצקא 21, טלפון מספר 134-11
בלשכת הגמנסיה השניה לנערים
רחוב מגיסטרצקא 22, טלפון מספר 134-12
בלשכת הגמנסיה לנערות
רחוב פירמוביץ 6, טלפון מספר 12795.
ההרשמות אל „גן הילדים" של החברה הנ"ל (שהעתק מרחוב סנקיביץ 26 לרחוב וולצנסקא בית 35) מתקבלות בלשכת הגמנסיה לנערות ברחוב פירמוביץ 6.

מוסדות החנוך „ארחות נעם"

„ארחות נעם" הראשון, — קילינסקיעגא 50, טעל. 215-26
„ארחות נעם" השני, — אל. 1-טער מאי 20, טעל. 200-43

די איינציגע רעליגיעזע שולען אין לאדז, וואס זענען קאנצעסיאנירט אלס שולען פון דער העכסטע מדרגה, ד. ה. (3-ci stopień)

צוליב דער שטארק פערגרעסערטער פרעקווענץ פון תלמידים איז אונזער לערן- און ערציהונגס-אנשטאלטען צום נייעם שול-יאהר 1936/37 — בעטען מיר אונזערע עלטערן צוצואיילען מיט דעם בענייען די איינשרייבונגען פון זייערע קינדער.

איינשרייבונגען ווערען אנגענומען אין די קאנצעלאריעס ביי די אויבען-דערמאנטע שולען טעגליך פון 9—1 און פון 4—7.
די לייטונג.
בעמערקונג: אויפן פערלאנג פון פיל עלטערן ווערט אויך אין אונזער מוסד אויף אל. 1 מאי 20 צום נייעם שול-יאהר געעפענט א „מכינת המתיבתא לתלמוד ולהוראה" פאר די תלמידים, וואס האבען געענדיגט די מחלקה ד'.

פאר קראנקע און רעקאנוואלעסצענטען
אריגינעלע
רויט-ווייגען ווי אויך אונגאר-ווייגען
אין דער בעסטער קוואליטעט צו זעהר צוגענגליכע פרייזען בעקומט מען אין דעם לאנג-בעקאנטען וויין-געשעפט פון
ע. שיקיער ישראל שיקיער
איצט שרודמיעסקא 3
טעל. 107-84

לעזט און פערשפרייט דעם נייעם פאלקסבלאט

אכטונג!

די גוט-בעקאנטע ווילע פון בערנהיים
אין קאלומנע
לובעלסקא 4 (נאהענט ביי דער באהן)
עמפפעהלט צום ווינטער-סעזאן ספעציעל איינגעארדנעטע ווארימע מעבלירטע וואוינונגען
מיט עלעקטריש בעלייכטונג.
אינפארמאציעס אין לאדז: האטעל „מאנאפאל" זאוואדזקא 7, טעל. 151-94.

PRYWATNE
ŻEŃSKIE KURSY
Bieliźniarstwa, Bieliźniarstwa
i Gorseciarstwa
... Utrzymywania i Popierania ... Rzemieśln. dla Dziewcząt Wyzn. Mojżesz. w Łodzi
ul. Mielczarskiego 24.
Kancelarja Kursów przyjmuje ... od godz. 9–13 i 15–19.

5 זל. א טאג — 5 זל. א טאג
פענסיאנאט „NICEA"
אין קאלומנא
3 קראמאווסקא 3
נעבען דער באהן. געגנער 6 מאל שפאציען.
שטרענג כשר
שנעלע און סאלידע בעדינונג. ערשטקלאסיגע קוך. אויך דיעטעטישע.
5 מינוטען פון וואלד.
אינפארמאציעס אין לאדז: ביי ר' חיים הערדינגער, אגראדאווא 5, טעל. 215-24.
בעמערקונג: די געסט ווערען אפגעווארט ביי דער באהן.

אחרי מחלה כבדה גוע ויאסף אל עמיו האיש היקר באנשים החסיד המפלג בשנת 50 לימי חייו
ר' צבי הערש כוואט נ"ע
ב"ר מנחם הכהן ז"ל
חתן ר' יוסף הערצקי נ"י נאטאנזאהן
הלוי' תהי' היום ביום ו' ג' אלול תרצ"ו.
בשעה 12 בצהרים מבית האבל פאמארסקא 8.
השרוים בצער עמוק משפחתו המתאבלת

איהער פערזענליכער אינטערעס
גאר צו די ווייגען קויפען
מיט דער מארקע
„בארוין"
נאוואמיעסקא 30,
טעל. 210-58
וועלכע גאראנטירט אייך גענוס און צופרידענהייט פאר ביליג געלד.

Mgr. Praw
LUDWIK Goldkorn
Tłumacz Przysięgły
języków:
niemieckiego
hebrajskiego
i żydowskiego
ul. I Maja 9, tel. 114-50
przyjmuje od 11—2 pp. i od 4—7 w.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער ח' גבאי
ר' הערשעל שיילית
צוליב דעם טויט פון זיין אונפערגעסליכע מוטער
טויבע קלערר נ"ע
זייט געטרייסט מיט המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבילי ציון וירושלים.
די מתפללים פון דער חברה „אהבת חסד"
לאדז, פל. וואלנאשטשי 7.

וויכטיג פאר דאמען!
נאר 2 זל. ווערען פאר איבערגעמאכט די עלטעסטע היטע!
אויף גאנץ ניי ווי אויך נייע היטען צו 3.50
„TOLA"
25 Zawadzka 25

WYDAM PRACĘ
pierwszorzędnej wykończalni
SWETRÓW (szwaczkom)
Zgłoszenia F. TENENBAUM
Piotrkowska 38, tel. 179-60.

כעמ ש-באקטעריאלאגישע לאבאראטאריום
פ. שאץ, לאדז
פיעטריקאווער 7

לעבער
היערען אויסגעצייכנט ביליג ביי ג. נארדמאן שרודמיעסקא 8

אכטונג, הויז-בעזיצער!

ווען איהר רעמאנטירט אייערע הייזער אדער וואוינונגען, געדענקט, אז דאס אלטע פארבען און כעמיקאליען-געשעפט א.פ.
„ל. ה. בערגער"
לאדז, דרעוונאווסקא 5, טעל. 133-39
איז ווידער געעפענט און וועט די קונדשאפט צופרידען שטעלען. בעמערקונג צעמענט אויף לאגער.

FABRYKA NAPOI GAZOWYCH
R. Frydwald
Piłsudskiego 69, tel. 190-48
עמפפעהלט
סאדעוואסער און לעמאנאד
וואס ווערט אפגעשיקט פינקטליך אהיים
בעשטעלונגען ווערען אנגענומען א גאנצען טאג.

געדענקט, שטשענשליווי
ביי
א גרויסער אויסוואהל פון אריגינעלע בילליגער און טאמאשאווער סחורות
אויף אנציגער און פאלטענס
פון די בעסטע קוואליטעטען ווי אויך פערשידענע רעשטען
מיט 30% ביליגער
קומט און איבערצייגט אייך
R. Szczęśliwy
לאדז, נאוואמיעסקא 5
טעל. 156-09.
געדענקט פראנט II שטאק.

הילף און רפואה פאר ברוך-קראנקע

(רופטורען) אויף עיוויגקעל, - נופאל ביי מענער, פרויען און קינדער, אויך פאר פערמיידונגען פון רוקענבייג (הויקערס), פיס, שיפע פלייצעס און שמערצהאפטע פלאט-פיס. דאס ליידען איז נישט צו פערנאכלעסיגען. ווייל די פאלגען זענען פאר'ן לעבען ביטער און געפעהרליך, דורך מיין מעטאדע ערפונדענע ספעציעלע גומי-הייל-באנדאזשען, וועלכע האלטען צו די גרעסטע פערנאכלעסיגטע געפערליכע ברוכען און בעזייטיגען ראדיקאל מיט גאראנטיע אהן בלוטיגע אפעראציע. מיין ספעציאליטעט איז אויך: הייל-אפאראטען און גארסעטען געגען אלערליי פערקריפלונגען, פערקרימטע פלייצעס, פוס, הויקערס ווי אויך שמערצענדע פלאט-פיס. פאר אמפוטירטע אינוואלידען אמעריקאנישע קונסט-פיס (סאלאן-ארבייט).
ביים פראפלאזען זיך פון מאגען, קישקעס, געבירם-מוטער, עמפפעהל איך ספעציעלע הייל-באנדאזשען לויט דעם סיסטעם פון פראפ. ד"ר גלענארד דער אמת'ער בעריהמטער איז גאנץ פוילען פון אי יוועד- זיטעטס-פראפעסארען אנערקענט
ספעציאליסט Ortoped NATAN RAPAPORT
מיט 30-יעהריגער פראקטיק אין ווין, דייטשלאנד און לעמבערג, נעמט אן פון 9 פריה ביז 1 בייטאג און 3 ביז 7 אווענד
אין לאדז, פילסודסקיעגא № 23
פערזענליכעס ערשיינען פון קראנקע ביי מיר איז אונבעדינגט נויטיג.

זינאָוויעוו און קאַמענעוו
זיך מודה געווען אין אָרגאַניזירן טעראָר-גרופּן

ר י ג א, 20 (ספּ. טעל.)
פון מאָסקווע מעלדעט מען: אויף דער איצטיגער זיצונג פון מיליטערישן קאָלעגיום פאַר וועלכן עס קומט פאָר דער סענסאַציאָנעלער פּראָצעס פון 16 אָפּאָזיציאָנערן מיט זינאָוויעוו און קאַמענעוו אין דער שפּיץ, איז מען צוגעטרעטן אויס צופאַרשן די אָנקלאָגטע.

מען האָט בעוויזן אויסצוהערען נאָר דריי הויפּט בעשולדיגטע פון וועלכע קאַמענעוו און זינאָוויעוו האָבען זיך פולשטענדיג מודה געווען, דאַגעגען סמירנאָוו האָט געלייקנט, אַז ער זאָל זיך האָבען בעטייליגט אין אָרגאַניזירן טעראָר-אַקטע.

אויפן פאַרשלאַג פון וואַראָשילאָוו האָט מען פאַרגעלייענט סמירנאָווס ערקלערונגען פאַרן אויספאָרשונגס-ריכטער. פון וועלכע עס איז צו זעהן, אַז אין דער אויספאָרשונג האָט ער זיך מודה געווען. אַז ער האָט זיך בעטייליגט אין טעראָריסטישע פאַרשווערונגען.

מ אָ ס ק ו ו ע, 20 (ספּ. טעל.)
אויף דער היינטיגער זיצונג פון געריכט אין פּראָצעס פון זינאָוויעוו, קאַמיעניעוו און אַנדערע האָט קאַמיעניעוו ערקלערט צוו. אנד. אַז ער האָט פּערזענליך קאָנפערירט מיט טאָמסקין, וועלכער האָט געוואוסט וועגען דער טעראָריסטישער פאַרשווערונג פון 1934. קאַמיעניעוו האָט גהאַלטען פאַר ווויכטיג צוצואיילען די טעראָריסטישע אַקציע. אַ גרויסע ראָלע ביים אָנגעהמען די דאָזיגע אַקציע האָט געשפּילט די אינסטרוקציע, וואָס איז דערהאַלטען געוואָרען פון טראָצקין דורך דער פערמיטלונג פון דרייזע רעז. אויף דער פראַגע פון פּראָקוראָר האָט קאַמיעניעוו בעשטעטיגט, אַז ער האָט געשפּילט אַ פיהרענדע ראָלע אין דער אָרגאַניזאַציע פון אַטענטאַט אויף קיראָוו'ן.

זינאָוויעוו האָט ערקלערט, אַז זיין פאַראַנטוואָרטליכקייט איז גרויס, אָבער טראָצקיס ראָלע אין דער פאַרשווערונג איז א סך גרעסער פון זיינע.

זינאָוויעוו ערקלערט אויך, אַז סמירנאָוו איז געווען טראָצקי'ס הויפּט-פאַרטרעטער אין דער טעראָריסטישער אָרגאַניזאַציע פון ראַטען-פאַרבאַנד.

די פאַרשווערונג האָט אַרומגענומען אַ רייהע רעפּובליקן

ר י ג א, 20 (ספּ. טעל.)
פון מאָסקווע מעלדעט מען: דער בעשולדיגונגס-אַקט, וואָס איז פאַרעפענטליכט געוואָרען אין פּראָצעס פון די 16 אָפּאָזיציאָנערן וואַרפט א כאַראַקטעריסטיש ליכט אויף דער ראָלע פון נאַציאָנאַליסטען פּראָבלעם, וואָס איז אויסגענוצט געוואָרען דורך דער פעראייניגטער אָפּאָזיציע בלויז בכדי צו פאַרשפּרייטען די קאָנטר רעוואָלוציאָנערער אַקציע געגען סטאַלינען.

ווי עס ווייזט זיך ארויס האָבען די אָפּאָזיציאָנערען אָנגעקניפּט אַ ענגען קאָנטאַקט. מיט די אָפּאָזיציאָנעלע עלעמענטען אין אוקראַינא און אין די קאַווקאַזישע רעפּובליקן. אין גרוזיען, אַסער בעידזשאַן און ארמעניען האָבען די אָפּאָזיציאָנערען געהאַט אַ סך אָנהענגער צווישען די בעדייטענדסטע פונקציאָנאַרען פון דער פאַרטיי און מלוכה. אַזוי למשל האָט דער גענעראַל סעקרעטאַר פון דער קאָמוניסטישער פאַרטיי אין ארמעניען האַדזשיאַן, אָנגעבינדען אַ קאָנטאַקט, מיט דער הילף פון די טראָצקיסטען, מיט דעם ארמענישן רעוואָלוציאָנערען קאָמיטעט אין פּאַריז און זיך אונטערגעגעבען זיינע דירעקטיוען.

בעת די בעראַטונגען איבער דער רעוויזיע פון דער סאָוויעטישער קאָנסטיטוציע, האָט האַדזשיאַן געפאָדערט אויסצוברייטערן די גרעניצען פון אַרמעניען ווי אויך צו ערפילען אַ רייהע נאַציאָנאַלע פאָדערונגען, ער איז בעגאַנגען זעלבסטמאָרד נאָך דעם ווי די דאָזיגע ענינים, וואָס האָבען איהם קאָמפּראָמיטירט אַלס קאָמוניסט זענען בעקאַנט געוואָרען, אין גרוזיען איז אין דער שפּיץ פון דער אָפּאָזיציע געשטאַנען א בעקאַנטער פאַרטיי מיטגליד טו מאַנאַיו.

נאָך דער פערענדיגונג פון מאָסקווער פּראָצעס וועט פאָרקומען אַ רייהע פּאָליטישע פּראָצעסען אין קיעוו און טיפליס געגען אַ רייהע אָרטיגע אָפּאָזיציאָנערען.

די פאַרשווערער האָבן אויך געהאַט פאַרבינדונגען אין דער אַרמעע

ר י ג א, 20 (ספּ. טעל.)
לויט מעלדונגען פון מאָסקווע איז בעת די ערקלערונגען פון די אָנגעקלאָגטע אויף דעם מאָסקווער פּראָצעס, איז בעוואוסט געוואָרען, אַז דער אַטענטאַט אויף וואָראָשילאָוו האָט געזאָלט אויספיהרען דער פיהרער פון אַ בריגאַדע, שמידט, בעת דעם דינסט-ראַפּאָרט, ווי עס איז דערפון צו זעהן האָבען די טראָצקיסטען געהאַט אָנהענגער אויך צווישען דער אַרמעע.

וואָס ערקלערט טראָצקי

א ס ל א, 20 (ספּ. טעל.)
אין אַ ערקלערונג פאַר דער פּרעסע וואַרפט טראָצקי אָפּ די בעשולדיגונג, וואָס זענען געגען איהם פאָרמולירט געוואָרען אין דעם זינאָוויעוו'ס פּראָצעס, וואָס קומט איצט פאָר אין מאָסקווע.

איך האָב די מעגליכקייט צו בעווייזען — האָט טראָצקי ערקלערט — אויפ'ן יסוד פון אַ צאָהלרייכען ארכיוואַלען מאַטעריאַל, וואָס ער בעזיצט, ווי אויך דורך עדות וואָס איך קען צושטעלען וואָס פאַר א טעטיגקייט איך האָב געפיהרט אין משך פון די לעצטע 7 יאָהר און אָפּוואַרפען אַלע בעשולדיגונגען, וואָס זענען געגען מיר געווענדעט. לויט טראָצקיס מיינונג איז דער מאָסקווער פּראָצעס אַ אַקט פון פּאָליטישער שנאה.

די פּראָצעדור גיט די אַרעסטאַנטען נאָר צוויי מעגליכקייטען: ענטוועדער עפענטליך זיך מודה זיין אין דעם וואָס איז פאַלש און בעקומען דורך דעם אַ וועניגער שאַרפע שטראָף. אָדער זיך אָפּזאָגען פון אַזעלכע העפליכקייטס דעקלאַראַציע און זיך אויסשטעלען אויף א אונבארמהרציגען פּסק-דין.

אויף די הייסע טעג
LODYNKI
צוקערלעך
שטאַרק דערפרישענדע
BRANKA

טאָג-טעגליך
די פאַרשלעפּונגס-פּאָליטיק

דער בלוטיגער בירגערקריג אין שפּאַניען האָט אָנגענומען אַזעלכע מוראדיגע פאָרמען, אַז עס כאַפּט פּשוט אָן אַ גרויל לייענענדיג די שילדערונגען פון די אויסלענדישע קאָרעספּאָנדענטען, וואָס שיקען זייערע בעריכטען פון ביידע קעמפענדע לאַגערס אין דערווייל פאַרציהען זיך די אונטערהאַנדלונגען אַרום דעם פראַנצויזישן פאָרשלאַג פון נישט אַריינמישען זיך אין די שפּאַנישע ענינים אין דער אומענדליכקייט און ווער ווייסט אפשר האָבען דעמזעלבען גורל, וואָס אַלע אינטערנאַציאָנאַלע אַקציעס, ווי די אינטערנאַציאָנאַלע אַקציע אין דעם איטאַליעניש-אַביסינישען קאָנפליקט. אויך דאַן האָבען זיך די אונטערהאַנדלונגען געצויגען אָהן אַ אויפהער. די געשעהענישען האָבען זיך דערווייל ענטוויקעלט אין זייער נאַטירליכען גאַנג און ווען מען איז שוין באַלד געקומען צו א געוויסען רעזולטאַט — איז שוין דערווייל געווען נאָך אַלעם.

לויט ווי עס ווייזט זיך ארויס פון די לעצטע ידיעות וועט דער פראַנצויזישער פאָרשלאַג זיכער נישט האָבען קיין ערפאָלג, פון די 6 מלוכות, וואָס זענען אַממייסטען פאַראינטערעסירט אין שפּאַניען, און נעמליך פון פראַנקרייך, ענגלאַנד, איטאַליען, דייטשלאַנד, פּאָרטוגאַל, און ראַטען-פאַרבאַנד, זענען איטאַליען און דייטשלאַנד דורכאויס פאַראינטערעסירט נישט צו דערלאָזען צו דער נייטראַליטעטס ערקלערונג. די דאָזיגע צוויי פאַשיסטישע מלוכות קענען נישט דערלאָזען, אַז די אויפשטענדיגע זאָלען בלייבען אָהן אויסלענדישע הילף, ווייל דאַן איז זייער גורל א געחתמעטער און די שפּאַנישע לעגאַלע רעגירונג וואָלט אין משך פון אַ קורצער צייט אונטערדריקט דעם אויפשטאַנד.

העכסטוואַרשיינליך וועט זיך דערביי ענדיגען דערמיט, אַז פון איין זייט וועלען געפיהרט ווערען אָהן אַ סוף אונטערהאַנדלונגען, וואָס וועלען זיך קיינמאָל נישט ענדיגען און פון דער צווייטער זייט וועלען ביידע קעמפענדע צדדים אין שפּאַניען פאַרזאָרגט ווערען מיט כלערליי געווער און די געגענזייטיגע ברודער שחיטה וועט פאָרקומען אונגעשטערט פאַר די אויגען פון דער „ציוויליזירטער וועלט".

פאַרשטעהט זיך. אַז אַזא לאַגע איז בכלל נישט מסוגל אַריינצופיהרען בערוהיגונג אין דער אינטערנאַציאָנאַלער לאַגע. עס קען צו יעדער צייט אונטערוואַרטעט פון דעם שפּאַנישן בירגער-קריג געבוירען ווערען אַ אינטערנאַציאָנאַלער קאָנפליקט, אחוץ דעם ווערן געמאַכט צוגרייטונגען צו דער געפּלאַנטער קאָנפערענץ פון די 5 לאָקאַרנא מלוכות איז זיך דערייבער טאַקע שווער פאַרצושטעלען ווי אַזוי די דאָזיגע קאָנפערענץ וועט קענען פאָרקומען אויב ביי די ביידע פאַשיסטישע מלוכות — איטאַליען, דייטשלאַנד זענען איצט איינגאַנצען פאַרנומען מיט דעם שפּאַנישן ענין אין זייער גאַנץ טראַכטען איז נאָר געווענדעט ווי אַזוי אַדורכצופיהרן אַ נייעם אינטערנאַציאָנאַלען פוטש — נישט בחנם געבען זיי דאָך הילף די פאַשיסטישע שפּאַנישע גענעראַלען. דער פּרייז איז דאָך שוין פון פריהער אָפּגערעדט.

גרויסער באַנדיטען-אָנפאַל
אויף א יודישן יובעליר אין וואַרשא
באַנדיטען צוגענומען פאַר 50 טויזענד זל. ביזשוטעריע

ו א ר ש א, 20 (טעלעפאָניש).
היינט אינדערפריה איז אין וואַרשא אויסגעפיהרט געוואָרען א גרויסער באַנדיטען-אָנפאַל. דער אָנפאַל איז אויסגעפיהרט געוואָרען אין יודען-קוואַרטאַל אויף דער וואוינונג פון יובילער משה ראַזנער דזעלנא 9.

דריי פערמאַסקירטע און בעוואָפענטע מיט רעוואָלווערען באַנדיטען זענען אריין אין דער וואוינונג און טעראָריזירענדיג די דינסט, האָבען זיי זי געבונדען, פערשטאָפּט דאָס מויל מיט שמאַטעס און צונעטרעטען צו בערויבען די וואוינונג. ראַזנער, וואָס איז פּונקט אָנגעקומען, האָט בעקומען פון א באַנדיט א קלאַפּ און ער איז באַלד אַנידערגעפאַלען און איידער ער האָט נאָך בעוויזען א געשריי צו טון האָט מען איהם אויך געבונדען.

ווען די באַנדיטען האָבען זיך געפינען אין ראַזנער'ס שלאָף-צימער, איז דער דינסט געלונגען ארויסצוציהען די שמאַטעס פון מויל. זי איז ארויסגעקראָכען אויף אַלע פיר אויפ'ן באַלקאָן און געמאַכט א אַלאַרם. עס איז געוואָרען א צוזאַמענלויף און באַלד זענען אָנגעקומען דריי פּאָליציאַנטען. מען האָט פערמאַכט דאָס טויער און אָנגעהויבען צו זוכען אין אַלע וואוינונגען, ווייל בעת דעם אַלאַרם פון דער דינסט זענען די באַנדיטען דערווייל אַנטלאָפען פון דער וואוינונג.

אין דער וואוינונג איז באַלד אָנגעקומען א דאַקטילאָסקאָפּ און מען האָט געמאַכט אויפנאַהמען פון די פינגער-אָפּדרוקען, וואָס די באַנדיטען האָבען איבערגעלאָזט.

ווי מען שעצט האָט מען ראַזנער'ן צוגענומען פאַר 50 טויזענד זל. ביזשוטעריע.

ראַזנער'ס דינסט איז אַרעסטירט געוואָרען ווי מען דערוויסט זיך איז דאָס שוין דער 3-טער באַנדיטען-אָנפאַל אויף ראַזנער'ן.

דער קאָזשעניצער רבי געשטאָרבען אין פּאַריז

ו א ר ש א. 20 (טעלעפאָניש)
היינט איז אָנגעקומען פון פּאַריז א טעלעגראַפישע ידיעה, אַז עס איז דאָרט נפטר געוואָרען דער קאָזשעניצער רבי הרב אשר אלימלך האָפּשטיין, 42 יאָהר אַלט. דער פערשטאָרבענער איז געווען א איינִיקעל פון קאָזשעניצער מגיד און א שוואָגער פון פּיאַסעטשנער רבי. ער איז געפאָהרען קיין פּאַריז וואו מען האָט איהם געדאַרפט אָפּערירען א גוז אויפ'ן מוח. און בעת דער אָפּעראַציע איז ער געשטאָרבען.

די ידיעה האָט אין וואַרשא געמאַכט א שטאַרקען רושם. דעם נפטר וועט מען ברענגען קיין וואַרשא

שטורמישע זיצונג פון דער וואַרשאווער קהלה-פערוואַלטונג
צוליב די ענטדעקטע מיסברויכען פון דאָזאָר שטיקגאַלד

וו אַ ר ש א, 20. (טעלעפאָניש) ווי בעוואוסט איז אויף די אויפפאָדערונג פון רעגירונגס קאָמיסאַר צונויפגערופען געוואָרען א ספּעציעלע זיצונג פון דער וואַרשאווער קהלה פערוואַלטונג בכדי צו בעטראַכטען די ענדעקטע מיסברויכען פון דעם קהלה פּרנס איטשעלע שטיקגאַלד.

די זיצונג איז געווען זעהר א שטורמישע, ווי עס האָט זיך ארויסגעוויזען האָט שטיקגאַלד אויס געפּועלט פאַר א פערשטאָרבענעם וואַרשאווער גביר א בחינמדיגע קרקע און אליין האָט ער גענומען דערפאַר 500 זל.

שטיקגאַלד האָט זיך פערענטפערט דערמיט אַז דאָס געלד האָט ער נישט גענומען פאַר זיך נאָר פאַר זיין ליסטע צו דער קהלה וואַהלען.

נ"ך זעהר שטורמע רעדעס מצד די דאָזאָרעס אין וועלכע מען האָט נישט וועניג גערעדט וועגען גנבות, איז בעשלאָסען געוואָרען דאָס געלד צו קאָנפיסקירען.

אויפפאָדערונג צו די עולים אָפּצופאָהרען קיין א"י

וואַרשא, 20 (ימ"א טעלעפאָניש)
דער צענטראַלער ארץ ישראל אַמט אין פּוילען פאָדערט אויף אַלע די, וועלכע האָבען די מעגליכקייטען עולה צו זיין קיין ארץ ישראל אויף סערטיפיקאַטען ווי חלוצים, המלצות רבנים, סטודענטען, בני-ישיבה, דרישות א.א.וו. אַז זיי זאָלען אָפּפאָהרען מיט דער שיף פון 7 סעפּטעמבער, יעדענפאַלס נישט שפּעטער ווי דעם 23 סעפּטעמבער, ווייל לויט די ידיעות, וואָס עס בעזיצט דער צענטראַלער ארץ ישראל אַמט וועט מען נאָך דעם דאָזיגען טערמין נישט קענען אַרויספאָהרען.

אונזער וואָרט
דער אמת'ער שולדיגער

אַ טייל פון דער ענגלישער פּרעסע מיט דער „טיימס" בראש, בעשולדיגען איצט עפענטליך די ארץ-ישראל רעגירונג, אַז די מיטלען, וואָס זי האָט אָנגענומען אונטערצודריקען די אונרוהען זע-נען נישט געווען גענוגענד, דער „טיימס" ענדעקט דערביי דעם סוד, אַז שוין אין 1930 איז געווען בע-קאַנט דאָס די אַראַבער פיהרען אריין קיין ארץ-ישראל פיל געוועהר און עס זענען נישט אָנגע-נומען געוואָרען קיין מיטלען זיי צו ענטוואָפענען.

פאַר אונז יודען זענען די איצטיגע בעשולדי-גונגען פון דער ענגלישער פּרעסע קיין נייעס נישט. מיר ווייסען עס שוין פון אָנהויב און פאַר אונז איז עס שוין פון לאַנג א פעסטגעשטעלטער פאַקט: אַז די אונרוהען אין ארץ-ישראל, אַז די הונדערטער מענשליכע קרבנות, און די געוואַלדיגע מאַטעריעלע היזקות. אין דעם גאַנצען ווילדען אַראַבישען טע-ראָר, אַז די באָמבעס אויף פרויען און קינדער איז שולדיג איינציג און אַליין די ארץ-ישראל רע-גירונג! דעם דאָזיגען בלוט און שאַנד-פלעק וועט נישט אָפּווישען פון דער ארץ-ישראל אדמיניסטראַ-ציע קיין שום אויסדרוקען פון מיטגעפיהל פאַר די קרבנות און פעראַכטונג פאַר די „מערדער פון דעם ענגלישען הויך קאָמיסאַר אין ארץ ישראל. די „פעראַכטונג פאַר די מערדער" פאַלט צוריק אויף די קעפּ פון די, וואָס זענען פעראַנטוואָרטליך פאַר דער אדמיניסטראַציע אין לאַנד. דאָס יודישע פאָלק שטייגט אַלץ מעהר די איבערצייגונג, אַז אין ארץ-ישראל קומט פאָר א בשותפות'דיגער עוגליש אראַבישער פּאָגראָם אויף יודען. דער דאָזיגער שותפות זעהט זיך ארויס אין דער גאַנצער האַנדלונג פון דער ארץ-ישראל אַדמיניסטראַציע, בלינדע זעהען עס שוין און טויבע הערען עס, — אפילו די אייז-קאַלטע פּרעסע אין לאָנדאָן!

עס איז גענוג אַדורכצולייענען די דעפּעשען פון ארץ-ישראל פון איין טאָג בכדי זיך איבערצו-צייגען מיט וויפיל חסד און מילדקייט ממש מיט פאָטערליכער ליבע, עס ווערט בעהאַנדעלט דער אַראַבישער צד — דער צד וועלכער פיהרט אויס די גרויזאַמסטע מערדעריייען אויף פרויען און קינ-דער און מיט וואָס פאַר א שטרענגקייט און פעסט-קייט מען בעציהט זיך צום יודישען צד.

די איצטיגע ענגלישע אדמיניסטראַציע אין לאַנד איז פעראַנטוואָרטליך פאַר די בלוטיגע אונרוהען, וואָס דויערען שוין איבער 4 חדשים. די דאָזיגע אַדמיניסטראַציע מוז געענדערט ווערען. דאָס דאַרף ווערען איצט דער לאָזונג פון ישוב, פון די יודען אין דער גאַנצער וועלט. מען קען נישט מעהר האָ-בען קיין צוטרוי צו אַ אדמיניסטראַציע, וואָס איהרע הענד זענען בעפלעקט מיט אונשולדיג בלוט — אין אונפעהיגקייט צו אונט[illegible] די אונרו-הען זענען מיר זיי נישט חושד — להיפוך, מיר בעשולדיגען זי אַז זי איבערפירט. האַלט אונטער און אונטערשטיצט די אונרוהען דערצו האָט זי גע-געבען בעוויזען אין משך פון די לעצטע 4 חדשים פון איהר רוהמלאָזע טעטיגקייט.

גרויסע נצחונות פון רעגירונגס-מיליטע[ר]

אפגעשטעלט די אפענסיווע פון די אויפשטענדיגע

מאדריד, 20 (ספ. טעל.)
די רעגירונג האט מיטגעטיילט, אז איינער פון די בעסטע גענעראלען פון דער רעגירונג, גענעראל מאנגאדא, האט אפגעהאלטען א בעדייטענדען נצחון אויפן פראנט פיענא דע קוואדארמא, נעמענדיג א סך געפאנגענע און זעקס שווערע הארמאטען. די אויפשטענדיגע האבען פערלוירען 500 דערהרגעטע.

ליט דעם ראדיא - קאמוניקאט פון אינערן-מיניסטעריום האבען די נעכטיגע אפטימיסטישע ידיעות זיך בעשטעטיגט אין נייע נצחונות. נאך דעם נצחון אין עסטראמאדאגא, האט דאס רעגירונגס - מיליטער בעפעסטיגט די ערהאבערטע פאזיציעס און עס גרייט זיך צו צו די נייע אטאקעס. עראפלאנען האבען באמבארדירט אויף אלע פראנטען און דער פלאט האלט כסדר וואך ביי די ברעגעס פון אפריקא און אנדאלוזיען.

די קאלומנע פון גענעראל מאנגאדא האט פערנומען נאוואץ פעראל דע לא מאטא אויף צפון מערב פון מאדריד. די פאזיציעס וואס זענען ערהאבערט געווארען אויף גוואדאראמע פראנט, האבען א גרויסע סטראטעגישע בעדייטונג. די קאלמנעס פון רעגירונגס-מיליטער געפינט זיך ביי די טויערן פון דער שטאט טעפועל. די אפטיילונג פון קוויפאזקאא מארשירט פארווערטס. די גענעראלען פון די אויפשטענדיגע בענוצען זיך מיט דער הילף פון די אלטע שונאים פון שפאניען און פון דער קאטוילישער רעליגיע. די שפאניער זענען נישט גענויגט זיך צו לאזען בעזיגען דורך דעם אפריקאנישען מיליטער. לאיאל מיליטער איז אונבעזיגבאר. וועגען דעם קאמף ביי נעוואל פעראל, זענען די ידיעות מצד די אויפשטענדיגע פונקט דער היפוך פון די מאדרידער ידיעות. דער ליסאבאנער קארעספאנדענט פון דער צייטונג „דיאגא דע מאנהא" מעלדעט, אז די אויפשטענדיגע האבען צוטריבען די קאלומנעס פון גענעראל מאגאדא.

דאס רעגירונגס-מיליטער מארשירט צוריקצונעהמען באדאיאז

לאנדאן, 20 (ספ. טעל.)
רייטער מעלדעט פון מאדריד: דאס רעגירונגס-מיליטער מארשירט פאראויס, בעזייטיגענדיג יעדען ווידערשטאנד אין דער פראווינץ עסטרעמאדורא אין דער ריכטונג פון באדאיאז און עס וועט זיך בעמיהען צוריקצונעמען די שטאט ביי די אויפשטענדיגע. א רעגירונגס קאלומנע, אזוי גערופענע „געשפענסט", וואס איז מיט אייניגע טעג צוריק געבראכט געווארען פון וואלענסיא האט פערנומען די שטאט אליר אין די בערג פון סיערא-דעלא-קוואדעלופא, הונדערט קילאמעטער אויף דרום מערב פון מאדריד און אויף אזא מרחק פון באדאיאז, צוקלאפענדיג א קאלומנע פון געגנער. דער דאזיגער נצחון עפענט דעם וועג קיין באדאיאז. וועגען די שיף פון די אויפשטענדיגע „אלמיראנטע דערווערא", זענען די ידיעות סתירותדיגע. עס שיינט אבער, אז זי איז נישט איינגאנצען צושטערט. די רעוויזיעס אין מאדריד געדויערן ווייטער. אין די קעלערן פון דער שפאנישער באנק האט מען געפונען 50 קעסטלעך קוילען און געוועהר.

פאריז, 20 (ספ. טעל.)
פון קרייזען, וואס שטעהן נאהענט צום „פאלקס-פראנט" מעלדעט מען, אז די אויפשטענדיגע זענען צושלאגען געווארען דורכן רעגירונגס - מיליטער נעבען אווילא.

פערצווייפעלטע קאמפען ארום סאן-סעבאסטיאן און אירון

בערלין, 20 (ספ. טעל.)
דער קארעספאנדענט פון אייניגע דייטשע צייטונגען פאן סטודניץ, וועלכער בעגלייט די ארמעע פון די אויפשטענדיגע, וואס בעלאגערט סאן סעבאסטיאן מעלדעט, אז דער רינג ארום דער שטאט ווערט איינציגווייז אלס ענגער. די שטאט ווערט באמבארדירט גלייכצייטיג פון ים, יבשה און לופט. דער רעכטער פליגל פון די אויפשטענדיגע פיהרט די אקציע געגען אירון מיטן ציל אפצושניידען אירון פון סאן סעבאסטיאן, בכדי אונמעגליך צו מאכען פאר די בעלאגערטע אין סאן סעבאסטיאן דאס אנטלויפען אויף דער פראנצויזישער טעריטאריע. די פערטיידיגער פון דער שטאט פערטיידיגען זיך פערצווייפעלט מיט א געוואלדיגען ווידערשטאנד, די בעוועגונג צווישען אירון און דעם פראנצויזישען טעריטאריום זאל לויט דער מעלדונג פון דייטשען קארעספאנדענט זיין א אויסערגעוועהנליך לעבהאפטער. צום ערשטען מאל זייט דער מלחמה, שרייבט פאן סטוריץ, האט אין משך פון דער נאכט געעפענט די פראנצויזישע גרעניץ באריער. אויף דעם אינטערנאציאנאלען גרעניץ-וואקזאל אין האנדאיע — אירון הערשט א פיבערהאפטע טעטיגקייט. עס ווערען איבערגערוקט א סך וואגאנעס און פערלאדענט געהיימניספולע קעסטלעך. די פערטיידיגער פון אירון ערווארטען היינט דאס אנקומען פון טולוז צוגען מיט רויטער מיליץ, וואס זענען דורכן פראנצויזישען טעריטאריום ארויסגעפאהרען פון בארצעלאנא צו הילף זייערע חברים.

שפאנישער אמבאסאדאר קאנפערירט מיט מיניסטער אידען

לאנדאן, 20 (ספ. טעל.)
רייטער מעלדעט: דער שפאנישער אמבאסאדאר האט היינט אין דער פריה קאנפערירט מיט מיניסטער אידען אין בנין פון אויסערן-מיניסטעריום. ווי מען שמועסט איז ארומגערעדט געווארען די היינטיגע דייטשע נאטע צו דער שפאנישער רעגירונג.

עס ווערען אויפגעלעזט די ארדענס

מאדריד, 20 (ספ. טעל.)
עס איז פערעפענטליכט געווארען א דעקרעט וואס לעזט אויף אלע גייסטליכע ארדענס. וואס זענען אין קאנטאקט מיט די אויפשטענדיגע און צי פערמלוכה'שען זייערע גיטער.

פערבאט פאר די טוארענען צו פערלאזען מאראקא

טאנזשער, 20 (ספ. טעל.)
דער רעפרעזענטאנט פון מאראקאנישען סולטאן אין טאנזשער האט מיטגעטיילט די פיהרער פון די טוארענען-שבטים, אז מען טאר נישט פערלאזען מאראקא אהן א בעזונדערען ערלויבניש.

ליסאבאן, 20. (ספ.) גענעראל קוועפא דע ליאנא מעלדעט דורך ראדיא אין סעווילא אז די אויפשטענדיגע האבען היינט פערנומען דאנאקאל, דער גענעראל האט ערקלערט אז עס וועלען דערשאסען ווערען די איבערגעבליבענע [...] סאן סעבאסטיאן, וועט ער הייסען דערשיסען [...] פאמיליעס פון די מאראסטען אין סאן פערנ[אנדא?] פון 48 פראווינצען האט גענאגט גענעראל ליאנא געפינען זיך 31 ביי דער רעגירונג.

מינעס אין די שפאנישע פארט[ען]

בערלין, 20 (ספ. טעל.)
די ראדיא-סטאציע פון סאנטא קרוז דע [...] נעריץ האט צושיקט צו אלע שיפען, וואס געפינען זיך אויפן ים א ווארנונג געגען א סכנה פון [מינעס] אין די פארטען. מאלאגא, אלמעריא, קארטאכ[ענא], וואלענסיא און בארצעלאנא.

פרייוויליגע פאר'ן רעגירונגס-מיליטער

טאנזשער, 20 (ספ. טעל.)
45 פרייוויליגע זענען פון דאנפען א[...] געפאהרען, בכדי זיך אנצושליסען אין רעגי[רונגס]-מיליטער. די צאהל פרייוויליגע, וואס זענען דאנען אפגעפאהרען קיין מאלאגא, בעטרעפט איצט 400 מאן.

55 טויזענד קרבנות

פאריז, 20 (ספ. טעל.)
דער מאדרידער קארעספאנדענט פון „[Ex]צעלסיאר" מעלדעט: לויט אפיציעלע סטא[טיס]טיק בעטרעפט די צאהל קרבנות פון בי[רגער]קריג איז משך פון די לעצטע 4 וואכען 55 [טוי]זענד מאן. דערין 30 טויזענד אויף דער [זייט] פון די אויפשטענדיגע. די דאזיגע צאהל [...] ארום 2000 דערשאסענע אין באדאיאז און אין מערידא. לויט מעלדונגען פון די אנט[לאפענע?] [...]גע פון טענועל האבען די אויפשטענדיג[ע אין] דער פראווינץ דערשאסען איבער 1000 [...] רונגס-אנהענגער.

קאנפליקט צווישען דייטשלאנד און שפאניע[ן]

דייטשער פלאט דראהט צו בענוצען קראפט

לאנדאן, 20. (ספ. טעל.) די ידיעה וועגען נישט צולאזען די דייטשע שיף „קאמערון" קיין קאדיקס, פון וואו מען האט געדארפט צונעהמען די פליטים, ווי אויך וועגען דעם אדורכפיהרען דורך אפיצירען פון דער רעגירונגס קרייצער שיף „ליבערטאד" א רעוויזיע אויף דער דייטשער שיף, האט אין לאנדאן ארויסגערופען א געוואלדיגען איינדרוק.

די היינטיגע צייטונגען פערעפענטליכען די דאזיגע ידיעה אונטער סענסאציאנעלע קעפ אויף די ערשטע זייטען.

אין צאהלרייכע קאמענטארען איז אונטערגעשטראכען געווארען, אז דער אינצידענט מיט דער שיף קאמערון קען האבען ווייט געהענדע דיפלאמאטישע פאלגען.

פון שפאנישען רעגירונגס-פלאט: די קרייצער שיף „ליבערטאד" האט נעכטען נאכמיטאג בעשאסען די שיף „קאמערון" אויפן פוילען ים, מחוץ די שפאנישע וואסערען, דאן האט ער זי געצוואונגען נאכצופאלגען און האט אדורכגעפיהרט א רעוויזיע, אזא האנדלונג בנוגע א דייטשע שיף, איז א פערלעצונג פון אינטערנאציאנאלען רעכט וועגען פראוואן בעוועגען זיך פון שיפען אויפן פוילען ים. איך בין נישט גענויגט צו טאלע־ירען אזעלכע געוואלד אקטען און איך האב ארויסגעגעבען א פעראדנונג די בעוואפענטע ים כוחות אנצווענדען אין אזעלכע פאלען קראפט.

דייטשע עסקאדרע אפגעשווימען אויף די שפאנישע וואסערן

בערלין, 20 (ספ. טעל.)
היינט נאכמיטאג זענען אפגעשווימען פון קיל און ווילהעלמסהאפען אויף די שפאנישע וואסערן א עסקאדרע דייטשע קריגס-שיפען אונטער דער אנפיהרונג פון קאנטער-אדמיראל בעהם. אין דער עסקאדרע געהען אריין די שיפען: „נירנבערג", „ליפציג", „אדמיראל פאן שפעע", „גראף", „טאלקע" „וואלף" און „יאנואר".

די לאגע איז זעהר ערנסט, ערקלערט מען אין די דייטשע רעגירונגס-קרייזען

בערלין, 20 (ספ. טעל.)
די היגע פאליטישע קרייזען גיבען צו דעם נעכטיגען אינצידענט מיט דער שיף „קאמערון" א אויסערגעוועהנליכע וויכטיגע בעדייטונג. די געוואלדיגע רעאקציע סיי מצד די דייטשע רעגירונגס-קרייזען, ווי פון דער עפענטליכער מיינונג בעווייזט, אז דער דאזיגער אינצידענט האט צונישט געמאכט די אנגעקינדיגטע ענטשפאנונג בנוגע מאדריד. די אינסטרוקציע. וואס זענען ערטיילט געווארען דעם דייטשען שארזש ד'אפער אין מאדריד. זאגען עדות וועגען א דעצידירטען ווילען פון דער דייטשער רעגירונג נישט צו טאלערירען ווייטער עהנליכע געשעהענישען אויף דער צוקונפט. די דעפעשע פון אנפיהרונג פון דער דייטשער עסקאדרע אויף די שפאנישע וואסערן איז א לאגישע קאנסעק[וו]ענץ פון דער שטעלונג, דער אויזאג פון א בעוואפענטען ארויסטריט פון דייטשען פלאט אויף [אין] פאל פון געוואלד-אקטען אויפ'ן מיטלענדישען ים איז פולשטענדיג אונצווייד[ייט]יג.

די אינסטרוקציעס פאר די דייטשע קריגס-שיפען, וועגען וועלכע עס רעדט זיך אין דער דעפעשע זענען אהן שום ספק א רעזולטאט פון א בעפעהל פון די העכסטע דייטשע פאקטארען.

עס בלייבט אפען די פראגע, צי די מאדרידער רעגירונג און די „אנפיהרונג פון רעגירונגס-פלאט וועלען זיין אימשטאנד צו פערהיטען פון ווייטערדיגע נישט געווינשענע געשעהענישען. מען רעכענט זיך דא מיט דער אונמעגליכקייט צו פערפילען די דייטשע פאדערונגען. מען גיט זיך דעריבער אין בערלין אפ א חשבון פון דער ערנסטקייט פון דער לאגע, וואס קען אין די נאהנטסטע טעג ענטשטעהען ווען די דייטשע עסקאדרע וועט ענטפערן מיט פייער אויף א עווענטועלע אנגריף

דעפעשע פון אנפיהרער מיטן דייטשען פלאט אויף די שפאנישע וואסערען צום שעף פון שפאנישען רעגירונגס-פלאט

בערלין, 20 (ספ. טעל.)
דער קאמענדאנט פון די דייטשע בעוואפענטע ים-כוחות אויף די שפאנישע וואסערן האט אין שייכות מיטן אינצידענט מיט דער שיף „קאמערון" ארויסגעשיקט פאלגענדע דעפעשע צום שעף

נפטר געווארען דער ווארקער [רבי]

ווארשא, 20 (טעלעפאניש)
היינט 1 א זייגער בייטאג, איז דא[...] געווארען דער ווארקער רבי, הרב ר' א[...] משה קאליש. דער נפטר איז אלט געווע[ן ...] יאהר און איז געווען א זוהן פון אלטען [...] בינם.

שטארקער שלאקס-רעגע[ן] אין ווארשא

ווארשא, 20 (טעלעפאניש)
פערגאנגען איז איבער ווארשא ארו[מ ...] שטארקער שלאקס-רעגען מיט דונערן און [...] אין א פארשטאט נעבען דער ווייסעל איז [...] אריין אין א בוים, פון וואס עס איז אויסגעב[ראכען] געווארען א שרפה. אונטער'ן בוים האב[ען] געהאט בעהאלטען אייניגע מענשען און זיי ה[אבען] בעקומען ברענד-וואונדען. פון א דונער איז [...] דערהרגעט געווארען א קריסטליכער ארבייט[ער].

ד"ר סענאטאר אנגעקומע[ן] קיין פוילע[ן]

ווארשא, 20 (יט"א טעלעגראפיש)
דער מיטגליד פון דער יודישער אגענ[טור, מי]טער פון דער מחלקת העליה, ד"ר סענאטא[ר, איז] געקומען אויף עטליכע טעג קיין פוילען. [...] נען וועט דער סענאטאר אפטאהן אויף דע[ר ...] טיע פון עקזעקוטיוו-קאמיטעט קיין ציריך.

Zalcwasser
כירורג
CEGIELNIANA 19, tel. 125-27
צוריקגעקעהרט
נעמט אן פון 2—1 מיטאג און פון 4—6.30

Dr.
Wołkowyski
ציגעל-גאס 11, טעל. 238-02
ספעצ. פאר טריפער, סיפילים און הויט-קראנקה.
בעהאנדלונג פון מענער-שוועכע
נעמט אן פון 8—11 בייטאג און 4—9 אוונט

אויספלוג
קיין רומעניען
(Carmen Sylva)
אפפאהר אויף 2 און 4 וואכען
דעם 1-טען סעפטעמבער פון 190 זל.
15-טאגיגער אויספלוג
קיין ריגא און מאיארא
אדער קעמערי
פון 29/8 ביז'ן 14 טען סעפטעמבער
275 זל. מיט אויפענטהאלט.
אנמעלדונגען נעהמט אן
„ארבי"ס" פיעטריק. 18,
טעל. 249-40.

Dr. med.
HALTRECHT
ספעציעל-ארצט פאר הויט,-געשלעכטס קראנקהייטען און מענער-שוועכע
האט זיך איבערגעצויגען און נעמט אן
פיעטריקאווער 161 טעל. 245-21
פון 11 פריה ביז 3 בייטאג און פון 7 ביז 9 אווענד
זונטאג פון 8—1 בייטאג.
פאר פרויען א בעזונדער ווארטע-זאל
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצא-פרייזען

Dr. med. L. Berman
צעגעלניאנא 15, טעל. 149-07
ספעציעל-ארצט פאר מענער - שוועכע-בעהאנדלונג און סעקסועלע בעראטונג
נעמט אן פון 8—11 און פון 4—8 אווענד.
זונטאג פון 9—1 פארמיטאג

[D]r. Rożaner
צוריקגעקעהרט

ווייסע פעהנער מיטן שוואַרצן האַקנקרייץ

צוליב'ן בירגער=קריג אין שפאַניען ווערט בעדראָהט
דער פראַנצויזישער בעזיץ אין צפון=אפריקא

דער בירגער-קריג אין שפאַניען, וועלכער איז ווי בעוואוסט אויסגעבראָכען אין אפריקע, איז נישט געבליבען אָהן אָפּקלאַנג אויף דעם פראַנצויזישען צפון אפריקע. די אַנטי - פראַנצויזישע פערבאַנדען „די שטערען פון צפון אפריקע" ווי אויך די פּאַנאַראַבישע אָרגאַניזאַציע אין טוניס האָבען זעהר פערשטאַרקט זייער טעטיגקייט.

די פראַנצויזישע פרעסע בעשולדיגט אָפען די פראַנצויזישע פאַשיסטען, וועלכע זענען נישט צופרידען מיט דער איצטיגער רעגירונג, אין געהיימער צוזאַמענאַרבייט מיט די אַראַבישע נאַציאָנאַליסטען אין פראַנצויזישער אפריקע. עס איז יעדענפאַלס זיכער, אַז די עקסטרא פראַנצויזישע רעכטע, וועלכע האָבען נאָך בלומס קומען צו דער מאַכט זיך בעזעצט אין אַלזשיר, וואַרטען מיט שפּאַנונג אויף דעם אויסגאַנג אין שפּאַניען און זענען גרייט אין דעם פאַל צו ציהען געהעריגע קאָנסעקווענצען.

די לאַגע אין אַלזשיר און טוניס איז יעדענפאַלס זעהר ערנסט. דער יאָהר - טאָג פון טויט פון אַבדול-על קאַדערס, איז דאָס מאָל געפייערט געוואָרען אין גרויסען מאַסשטאַב. אין קעליביא זענען געמאַכט געוואָרען גרויסע בעשעדיגונגען אויפן פראַנצויזישען צמענטאַזש און יודישען בית - עלמין

גאָר מערקווירדיג האָבען אויסגעזעהען די אַראַבישע דעמאָנסטראַציעס וואָס זענען מיט איניגע טעג צוריק פאָרגעקומען אין אָראַנע. איבער די גאַסען איז געגאַנגען א המון אַראַבער מיט טראַנספּעראַנטען מיט ראַדיקאַל נאַציאָנאַליסטישע אויפשריפטען. דעם צוג האָבען געעפענט איניגע העראָלדען נאָך וועלכע מען האָט געטראָגען מאָדערנע פעהנער ווייסע מיט שוואַרצע האַקענקרייצען און אויפשריפט : „אַ טויט די יודען !"

אין טוניס קאַרוואַן און קסאַב-עלאַה קומען כמעט טעגליך פאָר מאַסען דעמאָנסטראַציעס בעת וועלכע עס הערט זיך אַלץ העכער דער אויסרוף : „נידער מיט דעם פראַנצויזישען יאָך !"

אין טוניס ווערען די אַנטי - פראַנצויזישע שטימונגען נאָך מעהר פערשטאַרקט צוליב דעם ווירטשאַפטליכען קריזיס. אין דער לעצטער צייט האָבען איבער טויזענד פראַנצויזישע קאָלאָניסטען וואָס וואוינען שוין אין לאַנד איבער צעהן יאָהר געמוזט פערקויפען זייער ערד און אָנהויבען צו אַרבייטען אַלס אַרבייטער אָדער צוריק פאָהרען קיין פראַנקרייך.

אין אַלזשיר איז די לאַגע נאָך ערנסטער, די פראַנצויזישע רעכטע אַרבייטען האַנד ביי האַנד מיט די אַראַבישע נאַציאָנאַליסטען. דער אַנטיסעמיטיזם איז די געמיינזאַמע לאָזונג וואָס עס רוקען אַרוים סיי די אַראַבער, סיי די רעכטע פראַנצויזישע קרייזען. עס וואָלט געווען זעהר ריזיקירט צו פערזיכערען אַז די פראַנצויזישע פאַשיסטישע קאָנטר - רעוואָלוציע ווערט פונקט ווי אין שפּאַניען אויסברעכען אין פראַנצויזישען אפריקע — עס איז אָבער אַ פאַקט, אַז אין פראַנצויזישען אפריקע האָט זיך אין איצטיגען מאָמענט לאָקאַליזירט די רעכטע אָפּאָזיציע, וואָס אָבסערווירט אויפמערקזאַם די געשעהענישען אין שפּאַניען.

עס איז זעהר כאַראַקטעריסטיש, אַז אַפילו די פראַנצויזישע רעגירונגס צייטונגען וואָס ערשיינען אין צפון אפריקע, מאַכען אויפמערקזאַם און שטרייכען אונטער אַז די איצטיגע רעגירונג בעציהט זיך זעהר פּאַסיוו צו די פראַנצויזישע קאָלאָניסטען אין אפריקע. דער פראַנצויזישער בעזיץ אין אפריקע ווערט קלענער פון טאָג-צו-טאָג — די פיינדליכע בעוועגונג לגבי דער רעגירונג פערשטאַרקט זיך.

איצט איז שוין פאָראויסצוזעהען ווי די ענינים וועלען זיך ענטוויקלען — אָהן שום ספק וועט אָבער דער ענדגילטיגער רעזולטאַט פון בירגער - קריג אין שפּאַניען האָבען א ענטשיידענדע בעדייטונג פאַר דער ווייטערדיגער ענטוויקלונג פון די בעציהונגען אין פראַנצויזישע אפריקע.

נאָכן וויזיט פון גענעראַל גאַמלען אין פוילען

אין נעכטיגען „ראָבאָטניק" רעדט טשאַפּינסקי אַרום דעם וויזיט פון דעם שעף פון פראַנצויזישען גענעראַל - שטאַב גענעראַל גאַמלען אין וואַרשע און שטעלט די פראַגע, צי עס וועט, אַלס רעזולטאַט פון דעם וויזיט קומען צו אַ ענדערונג אין דער פוילישער אויסערן - פּאָליטיק.

„לוט אונזער מיינונג — שרייבט טשאַפּינסקי — דאַרף מען זיין זעהר פאָרזיכטיג אין דער אָפּשאַצונג פון דעם רעזולטאַט פון וויזיט. עס אונטערליגט נעמליך נישט קיין ספק, אַז א ריי השערות, א ריי כוחות אַרבייטען אויף צו נישט צו מאַכען א פאַקטישע ענדערונג. עס איז כאַראַקטעריסטיש : אין דער דייטשער פרעסע, וועלכע איז געווען בעאונרוהיגט צוליב דער וויזיט, בעמערקט זיך א געוויסע בערוהיגונג..."

טשאַפּינסקי האַלט ווייטער, אַז די שטעלונג פון דער ערנסטער רעגירונגס - פרעסע אין דער פראַגע איז לגמרי נישט קיין שטעלונג : „די שטעלונג", אַז דער וויזיט איז געווען פשוט א פּאַכאָווע, א פּאָליטישער וויזיט, איז קיין שום שטעלונג נישט. אין דער לעצטער צייט, ווי עס איז אַלגעמיין בעקאַנט האָט מען אין פראַנקרייך גאַנץ סקעפּטיש געקוקט אויף דער רעאַליטעט פון בונד מיט פוילען. און אויב מען האָט אַלזאָ קאָנקרעטיזירט „פּאַכאָווע" פּרטים, האָט מען פריהער געמוזט פערשטאַרקען די פּאָליטישע פונדאַמענטען !

פראַנקרייך איז אָהן שום ספק בעאונרוהיגט מיט איהר פּאָליטישע לאַגע און וויל וויסען ווי עס האַלט מיט דעם ענין. כאַראַקטעריסטיש איז דער לעצטער אַרטיקעל אין „עוור", וואָס שטעלט פאַר די שוועריגקייטען פון דער פראַנצויזישער לאַגע. ענגלאַנד וואָלט זיך טיילוויז געוואָלט צוריקציהען פון די פערוויקעלטע פּראָבלעמען אויפן קאָנטינענט ; דייטשלאַנד און איטאַליען, אינטערווענירענדיג אין שפּאַניען, ווילען אַרומרינגלען פראַנקרייך פון מערב און צוגרייטען שוועריגקייטען אין אפריקא און אויפן מיטעללענדישען ים. די קליינע קאַליציע איז נישט איינהייטליך (יוגאָסלאַוויען!) אַנדערע פראַנצויזישע צייטונגען ווייזען אָן, דערויף אַז די אָלימפּיאַדע וואָס איז געוואָרען איינפאַך היטלערס פּאָליטישע אימפּעזע, האָט אַרויסגעוויזען דעם שפּאַנונגס - גראַד פון נאַציאָנאַליסטישען משוגעת, וואָס האָט אַרומגענומען דייטשלאַנד. „סיניאַראַ" שטעלט זיך מיט בעאונרוהיגונג אָפּ דערויף וואָס פאַר א שפּרונג-ברעט עס איז געוואָרען פאַר דעם היטלעריסטישען אימפעריאַליזם די טעאָריע פון „ראַסע". די גערמאַנישע „נאָרדישע" ראַסע איז די „בעסטע" און דעריבער דאַרף דייטשלאַנד הערשען איבער דער וועלט !"

פראַנקרייך זעהט גוט, ווי אַזוי עס קאָנסאָלידירט זיך דער אינטערנאַציאָנאַלער פאַשיסטישער לאַגער (דייטשלאַנד), איטאַליען, אונגאַרן, עווענטועל עסטרייך). זי וויל דעריבער וויסען, ווי עס האַלט דער ענין אין פוילען — מיט וועמען האָט זי בדעה צו געהען ? דערפון נעהמט זיך דער וויזיט פון דעם פעראַנטוואָרטליכסטען פיהרער פון דער פראַנצויזישער אַרמעי. דאָס איז נישט קיין „פּאַכאָווע" פּראָבלעם ! און וואָס איז דער רעזולטאַט ?"

„אינטערעסאַנט אַז די צייטונגען פון מיניסטער בעק שווייגען פייערליך. אדרבא, ער איז געווען, זיך אַרומגעקוקט, געשמועסט און איז אַוועקגעפאָהרען. מעהר גאָרנישט. און די פראַנצויזישע פרעסע נאָטירט מיט פערוואונדערונג, אַז דווקא די צייט וואָס דער פראַנצויזישער גענעראַליסימוס האָט געווייַלט אין פוילען, האָט זיך מיניסטער שעמבעק אויסגעקליבען צו בעזוכען היטלערן. צוליב גלייכגעוויכט ? בכדי צו בערוהיגען די „פריינד" ביי דער שפּרעע, אַז אייגענטליך געשעהט גאָרנישט, עס האָט זיך גאָרנישט געענדערט ?!

מיר מוזען זיין זעהר פאָרזיכטיג, מיט אויספיהרונגען. מיר וועלען נאָך זעהן צי עס וועט קומען א פאַקטישע „ענדערונג". מיניסטער בעק וואַכט".

אין געזעלשאַפט פון אַראַבער

(איינדרוקען פון ארץ=ישראל)

פון פישעל קאַרנאָווסקי

געווען איז עס אין אַ שעהנעם פרייטאָג, און איך האָב דעם גאַנצען טאָג פערבראַכט אין פּרדס. איך האָב זיך דורכגערעדט מיט די ביימער, און גוט איז דעם, וועלכער פערשטייט די שפּראַך פון די ביימער. דער בוים האָט פיינט סודות. ער דערצעהלט פון זיך אַלץ: אויב ער איז זאַט, אָדער דורשטיג, אויסגעריהט אָדער מיד. געזונד אָדער קראַנק. די פרייד פון בוים איז די פרייד פון אונזער קעשענע, און די קראַנקהייט פון בוים איז די קראַנקהייט פון אונזער קעשענע. און אַז מען האָט ליב דעם בוים, און מען שמועסט זיך אָפּט דורך מיט יעדען בוים בעזונדער, קען מען דעם בוים פערהיטען פון קרענק און זיך אַליין פון צרות.

דער בוים לעבט ווי אַ לעבעדיג בעשעפעניש. דער בוים אָטעמט, עסט, טרינקט, אַרבייט זעהר פיל, ערקעלטערט זיך אָפט, שלאָפט א גאַנצען ווינטער אין דער צייט פון די רעגענס און חמשה עשר בשבט כאַפּט ער זיך אויף דער בוים פון שלאָף. דער בוים האָט ליב פרישע לופט און אַ סך זון. און סאַך מער איז אַ בוימעל פערשטעלט פון אַלע זייטען דורך אַנדערע העכערע ביימער, איז אָדער ער ווערט דערשטיקט, עס פעהלט איהם לופט און זון, און דער בוים קריגט סוכאָטע, אָדער ער ראַטעוועט זיך דורך דעם, וואָס דער שפּיץ פון בוים לאָזט אַרויס נייע צווייגען וועלכע וואַקסען שנעל אין דער הויך, זיי ציהען צו פרייהייט און זון.

דער בוים אָטעמט דורך דער טרוקענער ערד, דורך די וואָרצלען, דורכ'ן האַרץ פון בוים, ביז אין די שפּיצען אַרויף און צוריק אָטעמט ער די זון דורך די שפּיצען און שיקט עס אַרונטער ביז צו די וואָרצלען.

דער בוים טרינקט דורך בעוואַסערן די ערד אין דער צייט ווען עס איז קיין רעגען נישטאָ, און פון איין וואַסער ביז צום צווייטען וואַסער דאַרף די ערד אַביסעל אויסטריקענען, ווייל דורך נאַסער ערד געהט נישט דורך די לופט און די וואָרצלען האָבען נישט וואָס צו אָטעמען. אַ פיר-פינף חדשים אין יאָהר, ווינטערצייט, טרינקט דער בוים דעם רעגען, וועלכער איז אַ סך ריינער, ווייכער און געזונדער. דער רעגען ענטהאַלט אין זיך אַלע געזונדע חנקאַנען, וועלכע ער ברענגט מיט זיך פון דער ריינער געזונדער לופט. דאַגעגען די אונטערערדישע וואַסערן [illegible]

בוים. אַמשעדליכסטען איז זאַלץ וואָס דאָס איז דער טויט פאַר'ן בוים. דערפאַר אַז מען גראָבט אַ ברונעם דאַרף מען מאַכען אַן אַנאַליז פון וואַסער און אויב דאָס וואַסער איז געזאַלצען דאַרף מען באַלד פערשיטען דעם ברונעם.

דער פּראָצעס פון עסען פון בוים איז גאָר אַ אינטערעסאַנטער. דאָס הויפּט עסען פון בוים איז מיסט פון בהמות, און אויף פאָלגענדען אופן: מען צושפּרייט דאָס מיסט איבער'ן גאַנצען פּרדס. דאָס מיסט ווערט פערפוילט אין מיליאָנען לעבעדיגע ווערעמלעך, וועלכע קריכען אַרום און גראָבען אין דער ערד און זיי לעכערן דורך די ערד. נאָכדעם שטאַרבען די ווערעמלעך, ווייל קיין בעשעפעניש לעבט נישט אייביג. די טויזענדער יונגע וואָרצעלעך זויגען אויס דעם קערפער פון די ווערעמלעך. יעדער פון די וואָרצעלעך זויגט אויס פון די ווערים אַן אַנדער סובסטאַנץ. דער גאַנצער אויסגעזויגענער מאַטעריאַל ווערט טראַנספּאָרטירט דורך די פיינע אָדערלעך פון דער קאָרע אויף אַ הויך פון בערך אַ מעטער ביז צום מאָגען פון בוים. דאָרט אין מאָגען פון בוים ווערט אַלץ דורכגעאַרבייט ווי אין אַ קיך דורך אַ גוטער קעכין, און דאָס פאַרטיגע עסען ווערט פערטיילט אַלע טיילען, און אַלע צווייגען זיי דער אַמאָל דורך די אָדערן פון דער קאָרע. אין אַלגעמיין בעקומט דער בוים אַזוי פיל עסען (חנקאַנען) וויפיל מען עקספּלואַטירט פון איהם אַרויס וויטאַמינען, ווי אַז דער בוים זאָל פון די אייגענע כוחות גאָרנישט פערלירען.

דער בוים אַרבייט גאָר שטאַרק א גאַנץ יאָהר אויסער ווינטערצייט, ווען דער בוים שלאָפט און רוהט זיך אויס, אָבער ער עסט און טרינקט אויך ווען ער שלאָפט. אַ מענש וואָלט אויך נישט אויסגעהאַלטען פיר חדשים אָהן עסען און אָהן טרינקען. די אַרבייט פון בוים איז: ערשטענס טרייבט ער נייע צווייגען, וועלכע וועלן שפּעטער געבען פרוכט, [illegible]

טען, זיי זאָלען זיך נישט קלאַפּען איין מאַראַנץ אין צווייטען. יעדער אָנגעקלאַפּטער מאַראַנץ איז בראַק. דריטענס אַרבייט אויס דער בוים די פרוכט און אין אַזעלכע מאָסען, אַז די מענשען פון די צפון-לענדער קענען זיך דאָס גאָר נישט פאָרשטעלען. אין אַלגעמיין וואַרפען אַראָפּ די ווינטען פון די ביימער וועניגסטענס פינף און זיבעציג פּראָצענט פרוכט אין דער צייט פון געבורט ביז צום פאַרטיג ווערען און דאָס רעכענט זיך א נאָרמאַל יאָהר.

דער בוים ערקעלטערט זיך מייסט אויף דער שטעל, וואָס מען האָט איהם געגרעפט, דאָס הייסט קולטווירט. און אַזוי ווי ביי יעדן מענשען איז די שטעל, וואָס מען האָט אָפּערירט אַלעמאָל די שוואַכסטע, די עמפּפינדליכסטע, אַזוי איז אויך ביים בוים. ווען די שטעל איז אָפען געגען דער זון און ווערט שטאַרק אָנגעהיצט, נאָכדעם געהט די זון פערביי און עס בלאָזט אויף דער שטעל אַ קאַלטער ווינט, איז די ערקעלטונג פאַרטיג. די שטעל ווערט שטייף. דער בוים קען נישט אָטעמען נישט פון אונטען אַרויף און נישט פון אויבען אַראָפּ. די שטייפע שטעל לאָזט נישט דורך. דער בוים ליידט אויף אַסטהמאַ און עס איז טאַקי נישט גוט.

נאָר נישט דאָס וויל איך דערצעהלען. אַלזאָ איך בין געווען בעשעפטיגט אַ גאַנצען טאָג. פערגעסען אָן תל-אביב, פערגעסען, אַז עס איז א פרייטאַגטיגער טאָג אין א"י, פערגעסען אָן דער גאַנצער וועלט, און גאָרנישט בעמערקט, אַז עס איז געוואָרען שפּעט. איך האָב אַפילו פערגעסען, אַז אין דער פריה, פאָהרענדיג אין פּרדס מיט'ן אויטאָבוס האָב איך בפירוש געלייענט די מודעה אין אויטאָבוס „זמן הדלקת הנרות בשעה 6,14" און אַז איך בין געקומען אויפ'ן שאָסיי, האָב איך זיך אַלץ דערמאָהנט. נאָר עס איז שוין געווען צו שפּעט, און דער לעצטער אויטאָבוס איז שוין אַוועקגעפאָהרען קיין תל-אביב. מילא, אויך קיין טראַגעדיע, עס [illegible] איינגאַנצען עלף קילאָמעטער. וועל איך געהן צופוס. איך האָב דאָך אַזוי ליב צו געהן צופוס אין א"י.

פון בני-ברק ביז בית-גן איז א דריי קילאָמעטער. דאָרט וועל איך גאָר זיין אַ גוטער גאַסט און וועל דאָרט עסען קאַלאַציע מיט אַ גוט שטיקעל פיש. דערנאָך וועל איך מיך גאָר אַדורכשפּאַצירן אַ 3 קילאָמעטער ביז תל-אביב, און קען דען זיין אַ שענערער פערגעניגען ווי שפּאַצירען אין דער נאַכט אין א"י, „מה יפים הלילות בארץ כנען". מיין פּלאַן איז אויסגעאַרבייט מיט אַלע פּיטשעווקעס, און איך הויב אָן צו שפּרייזען. איך בין אָפּגעגאַנגען, אַ פערטראַכטער אין מיין פּלאַן, א פיר הינדערט מעטער, שטעלט זיך פּלוצלינג אָפּ נעבען מיר א עלעגאַנטער אויטאָ. אינוועניג זיצען פיר יונגע אַראַבער, אייראָפּעאיש געקליידט. איינער פון זיי שפּרינגט אַרויס, האַלט אָפען די טיר, ווי א דינער, און בעט מיך רחמים „טפאַדאַל חאַוואַדזה" דאָס הייסט מיר בעטען איך, אינטעליגענטער מענש, מאַכט אונז דעם כבוד און פאָהרט מיט אונז.

אָפּזאָגען זיך אין הכנסת אורחים איז א בעליידיגונג, פאַר מיר איז דאָס נישט פּראַקטיש אויך, און א בעליידיגונג האָבען זיי נישט פערדינט. איך געה אַריין אין אויטאָ און זעץ מיך אַוועק ברייטליך און פיר פאַר זילבערנע פּאַפּיראָסען צעס עפענען זיך מיט איינמאָל און יעדער איינער איז מיך מכבד מיט זיין פּאַפּיראָס. און עס צינדען זיך אָן מיט איינמאָל צוויי זאַפּאַלקעס און צוויי זאַפּאַלניטשקעס און מ'טראָגט מיר אונטער אַנצוצינדען דעם פּאַפּיראָס „וכל הקודם זכה" און פיר פּאָר פערליבטע אויגען קוקען אויף מיר אָהן אַן אויפהער. איך בין נאָך געווען אַ גרינגער, איין וואָרט אַראַביש פערשטאַנען. איך האָב מיך נישט געקענט בעדאַנקען אַפילו אויפ'ן עלעמענטאַרסטען אופן. אונטערוועגס האָבען זיי געזונגען אַראַבישע מאָטיוען און אַזוי מערקווירדיג ביי פאַר מיר.

צוואַנציג מינוט שפּעטער האָט זיך דער אויטאָ אָפּגעשטעלט אין דער הויפּטגאַס פון תל-אביב, איין אַראַבער איז אַרונטערגעשפּרונגען און ווי אַ משרת געעפענט די טיר. די איבעריגע דריי בעגלייטער האָבען מיר געוואָלט העלפען אַרונטערגעהן. איך האָב מיך פערנויגט. פיר פּאָר פערליבטע אויגען האָבען געקוקט אויף מיר מיט דאַנקבאַרקייט און דער אויטאָ איז פערשוואונדען. וואָס האָבען אין מיר געפינען די אַראַבער, ווייס איך נישט. איך בין [illegible]

די פרעזידענטען-וואהלען
איז די פאראייניגטע שטאטן

אמעריקאנער וואהלען און וואהל-זיטען, די „קאנווענשאנס“, די פארטייען און די פרעזידענטשאפטס-קאנדידאטען

פון ישעיה אוגער

6. אלפרעד לענדאן — דער פרעזי-דענטשאפטס - קאנדידאט פון דער רעפובליקאנישער פארטיי.

דאנערשטאג ד. 11 יוני שפעט ביינאכט איז אויף דער רעפובליקאנישער קאנווענשאן אין קליוו-לענד אלפרעד מאסמען לענדאן נאמינירט געווארען אלס רעפובליקאנישער קאנדידאט פאר׳ן העכסטען מלוכה-אמט. נאטירליך אונטער א געוואלטיגען טאראראם און ספעקטאקל, ווי עס פיהרט זיך אויף אלע קאנווענשאנס און וואס מיר האבען שוין פריער געהאט די געלעגענהייט אויספיהרליך צו שילדערן.

ביז יענעם אווענד, ווען עס איז פארגעקומען די נאמינאציע, האט די בעפעלקערונג פון די פער-אייניגטע שטאטען, על כל פנים די ברייטע שיכטען, קיין שום אהנונג נישט געהאט, ווער דער דאזיגער לענדאן איז, וואס אזוינס ער האט אויפגעטון, וואס פארא אנשויאונגען ער האט און וואס פאר א מאראלישען און פאליטישען כח ער שטעלט פאר מיט זיך, אז ער זאל דאס זיין די געהעריגע געגען-קראפט, וואס זאל קענען אויפנעהמען דעם קאמף מיט דעם אזוי פאפולערען, פילפאך בעקעמפטען און דאך פון מיליאנען פערעהרטען „רעטער פון אמעריקא“ פראנקלין ד. רוזוועלט.

ער איז ביז יענער נאכט פון 11 יוני געווען א פאלקאמען אומבעקאנטער נאמען, א בן בלי-שם, ווי מ׳זאגט. היינט נאטירליך, א דאנק דער טעכניק און די אומגעהויערע מיטלען פון דער מאדערנער רעקלאמע קען איהם קינד און קייט. אויף די וואל-קען-קראצערס, די ריזיגע 20 און 30-שטאקיגע הייזער אין די גרויסע שטעט, קען מען איצט בעת דער וואהל-קאמפאניע זעהן הענגען לענדאנ׳ס ביל-דער פון אזא ריזיגען מאסשטאב, אז זיי פערדעקען מיט זיך א שטח פון מינדעסטענס 6—8 שטאק פון די דאזיגע הויכע בנינים. קליין און גרויס קענען היינט זיין גוט „בעל-הבתיש“ געזיכט, וואס זאגט גארנישט, מיט די איינפאכע „גלעזער“ אויף די אויגען (אנשטאט שווארץ איינגעראהמטע אמע-ריקאנער הארן-ברילען, ווי אלע טראגען), מיט׳ן בעקאנטען אמעריקאנער „שמייכעל“ ארום די ליפען (אין אמעריקא לערנט מען זיך און מען מוז קענען שמייכלען; דאס איז פשוט אבליגאטאריש פאר יע-דען מאן און יעדער פרוי, וואס האבען א שייכות צום עפענטליכען לעבען אדער זענען אנגעשטעלט אין גרויסע געשעפטען, וואו מ׳דארף בעדינען א גרויסע קונדשאפט).

קורץ, „גאנץ אמעריקא“ קען איהם היינט. אלע קענען שוין פערשידענע פרטים פון זיין לעבען, וואס איז אבסאלוט נישט אינטערעסאנט, נישט עמאָ-ציאנירענד און אויף קיין פאל נישט ראמאנטיש און „פערכאפענדיג“ ווי דאס לעבען פון געוויסע „אויפגעקומענע“ עכטע אמעריקאנער „סעלף-מייד-מען“, וועלכע האבען זיך אליין, מיט זייערע אייגע-נע כחות ארויפגעארבייט פון א צייטונגס-פערקויפער ביז צו א מעכטיגען דאלאר-מיליאנער, פון א שיך-יונגעל ביז צו אן׳אייזענבאהן-קעניג, פון א טרעמפ, א „בראדיאגע“, ביז צו א מיניסטער-שטעל. זיין לעבען איז זיך געפלאסען רוהיג און געמיטליך ווי דאס וואסער פון א קליין שמאל טייכעל; ער איז אדורכגעגאנגען אלע מדרגות פון א נארמאלער ענט-וויקלונג, אהן שום שטורעמס און געוויטערן, אהן אויפרעגענדיגע ירידות און עליות, אהן „ארויפס“ און „אראפס“. ווי מ׳זאגט אין אמעריקא. דאס איז א געוועהנליך „אלטעגליך“ לעבען פון א פשוטן בעל הבתישען מענשען.

ארום און ארום איז לענדאן אזוי צו זאגען א מענש אהן א פערגאנגענהייט, אהן שום פער-דינסטען פאר׳ן פאטערלאנד און אפילו אהן א ריכ-טיגען פאליטישען סטאזש — א דריטע אדער פערט-ראנגיגער פאליטיקער אין בעסטען פאל. הגם ביי זיך אין דער היים, אין זיין „אייגענער מלוכה“, איז ער א אדם חשוב, א גאנץ פאפולערע פערזענ-ליכקייט. ער איז נעמליך דער גובערנאטאר (גאווער-נאר) פון שטאט קענזעס, איז א רייכער ביזנעסמאן, מ׳שאצט איהם אין א פאר מיליאן דאלאר — און מ׳האלט פון איהם זעהר אין זיין שטאט. דער בעסטער סימן איז: ער איז אין די לעצטע פיר יאהר צוויי מאל נאכאנאנד אויסגעקליבען געווארען אלס גאָ-ווערנאר פון קאנגרעס מצד די רעפובליקאנער, נישט קוקענדיג דערויף, וואס היינט, אונטער רוזוועלט׳ן האבען אייגענטליך די דעמאקראטען די מאכט אין לאנד.

לענדאן איז אלזא אייגענטליך א פראווינצער גדול, א „לאקאלע בעריהמטקייט“. אויסער די גרע-ניצען פון שטאט קענזעס קען מען איהם נישט. אבער אויך אין זיין שטאט גופא האט ער זיך אויסגעצייכענט און בעריהמט געמאכט דער עיקר דערמיט, וואס ער האט סאנירט די פינאנץ-ווירטשאפט און אויסגעגליכען דעם בודזשעט. דאס איז נאטירליך א וויכטיגער אויפטו ביי דער איצטיגער צייט, ווען אומעטום האט מען צו טון מיט גרויסע פינאנ-ציעלע שוועריגקייטען. לענדאן האלט זיך אבער פאר א גרויסען ספעציאליסט אויף דעם געביט און האט זיך גענומען איינרעדען, אז ער וועט אויך די מלוכה-פינאנצען קענען ברענגען אין ארדנונג — אלזא אויסגלייכען דעם מלוכה-בודזשעט און א סוף מאכען צום קריזיס. אין זיינער א וואהל-רעדע האט ער עס אויסדריקליך, זעהר „בילדליך“ אויף אן׳עכט אמעריקאנישען אופן בעטאנט. „די וועלט זאל זיך קעהרען — האט ער געזאגט — מוז איך ברענגען דעם מלוכה-בודזשעט אין א גלייכגעוויכט, אפילו ווען מיין פרוי זאל אויסקומען אליין צו שייערען און צו רוימען אין ווייסען הויז, און מיר זאל אויס-קומען — צו וואשען געשיר“.

דערווייל האט ער אלזא נאר איין זאך אויפ-געטון: ער האט רעגולירט די פינאנצען פון שטאט קענזעס. דאס איז אלץ. דערמיט שעפען זיך אויס זיינע „פערדינסטען פאר׳ן פאטערלאנד“. ווייטער האט ער זיך מיט קיין זאך נישט אויסגעצייכענט און אויך קיין שום געביט נישט ארויסגעוויזען קיין שום בעזונדערע פעהיגקייטען און טאלאנטען.

ווי מ׳זעהט, איז לענדאן א טיפישער אמערי-קאנער דורכשניטס-מענש, מ׳קען זאגען א מוסטער פון מיליאנען אנדערע אזעלכע. ער איז נאך פער-העלטנישמעסיג א יונגער מענש, קיין גאנצע 48 יאהר נישט אלט. זיין קאריערע האט ער אנגעהויבען אלס אדוואקאט (ער האט שטודירט יורי), נאכ-דעם האט ער א לענגערע צייט געארבייט אין א באנק און האט זיך שליסליך גענומען צו די ביז-נעס פון זיין פאטער — צו די נאפט-ביזנעס. זיין פאטער, א בעוואוסטער פאסטאר, האט געמאכט גאנץ גוט „מיט נאפט“. אויך זיין זוהן אלפרעד — מען רופט איהם פאמיליער „אלף“, ווי דער שטייגער איז אין אמעריקא — האט זיך גאנץ שיין ארויפ-געארבייט אין דער דאזיגער בראנזשע; ער פער-מאגט היינט נאפט-קוועלען אין קענזעס און אק-לאהאמא און האט היינט א פערמעגען פון א צוויי-דריי מיליאן דאלאר, ווי מ׳זאגט. מיט פאליטיק האט ער זיך ווייניג אדער כמעט גארנישט אפגעגעבען; ערשט אין די לעצטע יאהרען, בעזונדערס זינט ער איז געווארען דער גאווערנאר פון קענזעס, האט ער זיך גענומען אינטערעסירען מיט פאליטישע ענינים און פראבלעמען.

און אט דעם דאזיגען דורכשניטס-אמעריקאנער האט עס איצט, אין דער צייט פון עפאכאלע ווירט-שאפטליכע און פאליטישע ענדערונגען אין אמערי-קאנער לעבען, די רעפובליקאנישע פארטיי ארויס-געשטעלט פאר׳ן „ערשטען מאן“ פון דער פארטיי און איהם נאמינירט אלס קאנדידאט פאר׳ן פרעזי-דענטען-אמט. ער דארף עס איצט אלזא „קאנקורי-רען“ מיט רוזוועלט׳ן. עס איז כאראקטעריסטיש, אז „אלף“ לענדאנ׳ען האט מען „ענטדעקט“ שוין מיט א סך חדשים פריהער און געמאכט פראפא-גאנדע פאר איהם. די „ענטדעקער“ זענען געווען געוויסע צייטונגען אין שטאט קענזעס און דער „קעניג“ פון דער געלער פרעסע אין אמעריקא וויליאם ראנדאלף הוירסט — זיי לעגען זיך איצט אין דער לענג און אין דער ברייט פאר איהם.

מ׳דארף זיך אלזא גארנישט וואונדערן, וואס גלייך ביי דער ערשטער אפשטימונג האט די רע-פובליקאנישע קאנווענשאן אין קליוולענד מיט 984 שטימען פון 1003, אלזא כמעט איינשטימיג, זיך ארויסגעזאגט פאר לענדאנ׳ס נאמינאציע, דאס קומט זעהר זעלטען פאר, ווי מיר האבען שוין ביי א פריהערדיגער געלעגענהייט אנגעוויזען.

דאס מערקווירדיגסטע איז אבער, וואס א רייהע וויכטיגערע קאנדידאטען פון דער רעפובליקאנישער פארטיי. אזעלכע פאליטיקער און פערזענליכקייטען ווי סענאטאר באראה, סענאטאר וואנדענבערג, סע-נאטאר דיקינסאן, דער געוועזענער פרעזידענט הער-בערט הובער, ווי אויך פרענק נאקס — מענער, וואס זענען בעקאנט אין גאנץ אמעריקא דורך זייער פאליטישער טעטיגקייט, און פון וועלכע יע-דער בעזונדער וואלט ביי אן אנדער קאניונקטור גע-האט א סך, א סך גרעסערע שאנסען אויסגעקליבען צו ווערען אלס פרעזידענט ווי „אלף“ לענדאן — זיי האבען אויף דער רעפובליקאנישער קאנווענשאן זיך אויפגעהויבען ווי איין מאן און איינער נאכ׳ן אנדערן פייערליך דערקלערט, אז זיי זאגען זיך אפ פון זייערע קאנדידאטורען לטובת לענדאנען. אזא זאך איז נאך נישט פארגעקומען אין דער געשיכ-טע פון די פאראייניגטע שטאטען; קיינער האט זיך נאך קיינמאל נישט אפגעזאגט פון אזא כבוד און פון אזא אמט ווי די פרעזידענטען-שטעלע. עס האט שוין פאסירט, אז פיהרענדע פאליטיקער, וועל-כע זענען געווען די בעסטע גוטע פריינד צווישען זיך, האבען „קאנקורירט“ אלס קאנדידאטען און זע-נען צוליב דעם געווארען די גרעסטע שונאים איי-נער דעם אנדערן. אבער זייערע קאנדידאטורען האבען זיי נישט אראפגענומען, אפילו ווען דער אדער יענער פון זיי האט נישט געהאט קיין גרויסע שאנ-סען נאמינירט צו ווערען.

מ׳טייטשט דעריבער אויס דעם פאקט, וואס די דערמאהנטע פאליטיקער האבען זיך אפגעזאגט פון זייערע קאנדידאטורען אויף אזא אופן: אז די רעפובליקאנישע פארטיי אליין גלויבט נישט אין איהר ערפאלג. זי וויל דעריבער בעסער אדורכפאלען מיט א בעשיידענעם קאנדידאט ווי אלפרעד לענ-דאן, איידער מיט איינעם פון איהרע גדולים, וואס וואלט שוין געווען א פיאסקא.

לענדאן זאגט נאטירליך נישט צו קיין נסים; דערצו איז ער צו בעשיידען. בכלל איז ער א געמיט-ליכער מענש, א גוטער ברודער, ווי מ׳זאגט, א מענש אהן חכמות, וועלכער קאן זיך נאך נישט אויס ווי עס געהער צו זיין אין די פאליטישע בלאפ-פערייען און הינטערשטיקלעך. ער פערטרעט דאס פראגראם פון דער רעפובליקאנישער פארטיי, וועל-כע בעמיהט זיך איצט דער עיקר איבערצייגען אויף איהר זייט די עלעמענטען, וואס זענען נישט צופרי-דען מיט רוזוועלט׳ן. צווישען אייגענטליכען פראג-ראם פון די רעפובליקאנער און די דעמאקראטען איז אבער ביים היינטיגען טאג קיין אונטערשיד נישטא. לענדאנען אונטערשטיצט דער קאנסערוואטי-ווער פראנט: די פינאנץ-ספערען און די גרויס-אינדוסטריע. דער פערמעגליכער מיטעלשטאנד, וואס איז נישט צופרידען מיט רוזוועלט׳ס רעוואלוציא-נערע עקספערימענטען, געוויסע פארמער-קרייזען, וועלכע האבען נאך דערווייל גארנישט געגאסען פון רוזוועלט׳ס חסדים א. א. וו.

צי קען מען דערווארטען אן׳איבערראשונג? — נאטירליך לאזט זיך קיין פאלקס-שטימונגען נישט אויסרעכענען; דאס פאלק איז אפטמאל זעהר קאפ-ריזנע און קען אומגעריכטערהייד איבערשטעלען די וועלט פאר א גרויסער איבערראשונג.

אבער אין דעם פאל איז אזוי גוט ווי זיכער: אז נישט אלפרעד לענדאן און אפילו נישט קיין גרע-סערער פון איהם וואלט היינט נישט געקענט ביי-קומען רוזוועלט׳ן — און ס׳איז גאר קיין ספק נישט אז ער וועט צום צווייטען מאל אויסגעקליבען ווע-רען אלס פרעזידענט פון די פאראייניגטע שטאטען.

אלפרעד לענדאנ׳ס נאמינאציע אלס קאנדידאט פון דער צווייטער פיהרענדער פאליטישער פארטיי אין אמעריקא איז אלזא אין תוך גענומען נישט מעהר ווי א דעמאנסטראציע.

זייט א רייהע מיט יאהרען, בעזונדערס נאכ׳ן קריג אן, שפילט אויף דער אנטיסעמיטי ריכטיגער געזאגט, דער יודישער מאמענט, א גרויסע ראל ביי די וואהלען אין אמעריקא. דאס בעשולדיגט מען זיך געגענזייטיג אין אנטיסעמי שטרעבענדיג דערמיט אפצורייסען יודישע שט ביים געגנער. דאס איז אויך איצט פארגעקומ טעג האבען זיך בעוויזען אין א פאר אמעריק צייטונגען ארטיקלען, אין וועלכע אלפרעד לע יוערט פארגעשטעלט אלס „קאמפלעטער“ אנט מיט. דערביי יוערען געבראכט „בעוויזען“, טען“, א. אז. י. לענדאנ׳ס וואהל-מענעדזשער מי׳לטאן האט תיכף אפגעלייקענט די „געפעה קלאנגען“ און בעוויזען, אז דאס איז אן׳אויס טראכטע מעשה. נאטירליך איז דאס געווען מעהר ווי א טריק, א וואהל-מאנעווער, בכדי צי יודישע שטימען ביי די רעפובליקאנער

דאגעגען איז שוין מעהר ווי א יאהר צייט מ׳האלט אין איין „בעשולדיגען“ רוזוועלט׳ן, אז שטאמט פון יודען, ער איז אלזא נישט קיין ר אריער. דאס טון די אמעריקאנער היטלערי בכדי צו „קאמפראמיטירען“ רוזוועלט׳ן. זיי הא זאגאר אויסגעפינען רוזוועלט׳ס א גוטען פ א געוויסען טשיי אסבארן, וועלכער האט „בעו טיגט“, אז רוזוועלט קומט ארויס פון יודען. דאזיגער אסבארן האט אין מערץ 1935 פערעפ ליכט אן׳ארטיקעל אין מיטשיגאנער „סיויק ... אין וועלכען ער „בעווייזט“, אז רוזוועלט שט פון דער יודישער פאמיליע דאסאקאמפא (ר פעלד, ראזענוועלט), וועלכע איז אין יאהר פערטריבען געווארען פון שפאניען.

אויף דעם דאזיגען ארטיקעל האט רוזוו אויפמערקזאם געמאכט דער ארויסגעבער פון דעטראיטער יודישער צייטונג „דזשואיש קרא פיליפ סלאמאוויטש. דערויף האט רוזוועלט שיקט סלאמאוויטש׳ן א בריף, אין וועלכען ע איהם מיט אונטער אנדערן, אז זיינע אורע זענען געקומען פון האלאנד קיין אמעריקא מי בער 300 יאהר צוריק, נאך פאר׳ן יאהר 18 און פערענדיגט זיין מיטטיילונג מיט פאלג כאראקטעריסטישע ווערטער: „מעגליך, אז אין ווייטער פערגאנגענהייט זענען מיינע אבות־א געווען יודען אדער קאטאליקען אדער פראטעס טען — נאר דאס געהט מיך נישט אן; וואס אינטערעסירט, איז: צי זיי זענען געווען ארענט בירגער און גאטספארכטיגע מענשען, און גלויב איך, זענען זיי יא געווען“.

איבריגענס קען מען רוזוועלט׳ס גרויסע פאטיע צו יודען. צו יעדער קרן-היסוד-קאמ צו יעדער ציוניסטישער קאנווענשאן, קומט רו מעסיג זיינע א ווארימע בעגריסונג. ער א גרויסער פריינד פון דער יודיש-נאציאנאלער זיין פינאנץ-מיניסטער איז א יוד — דער יונגער גענטוי; אין זיין „סינדיקאט פון מוחות“ הא געהאט יודישע ראטגעבער, פון די פראמינענ יודישע ווירטשאפטס-פיהרער און פינאנציסטען מאן, דער איצטיגער גובערנאטאר פון שטאט יארק איז רוזוועלט׳ס א פערזענליכער פריינ פערנעהמט טאקי רוזוועלט׳ס פריהערדיגען פא

מיט „יודישער אפשטאמונג“ קען מען היינט קיינעם נישט אפשרעקען אין אמעריקא געגען די מינדעסטע בעשולדיגונג אין א ט ס קאן א גרויסען שאדען ברענגען. זי קען א יודישע שטימען, ענטוישען און אויפרעגען ד דישע בירגער — און יודען זענען היינט א גרו כח אין אמעריקא.

„מצרים און די וועלט זענען פעראינטערעסירט אין אן׳אראביש-יודישען שלום“

קאירא. (יט״א). די אראבישע צייטונג „אסיאסא“ ארגאן פון דער ליבעראל קאנ-סטיטוציאנעלער פארטיי אין עגיפטען האט פער-עפענטליכט אן׳ארטיקעל וועגען דער „בעפעס-טיגונג פון שלום אויף דער וועלט“.

„די פאלעסטינער פראגע — שרייבט די צייטונג — קאן מען בעטראכטען פון צוויי שטאנד-פונקטען: פון עמאציאנעלען און רעליגיעזען שטאנדפונקט, פון ערשטען שטאנדפונקט בע-ציהען מיר זיך מיט סימפאטיע צו אונזערע גלויבענס, און שפראך - ברידער, אבער פון פאליטי-שען שטאנדפונקט איז פאר אונז וויכטיג און נויטיג, אז אין לאנד זאל זיין שלום. די געשעהע-נישען אין שפאניען האבען בעוויזען, אז יעדע צעטרייסלונג וואו עס זאל נישט זיין רופט ארויס אן׳אינטערנאציאנאלען פלאנטער. עגיפטען נוי-טיגט זיך איצט זעהר שטארק אין א בעפעסטיג-טען שלום סיי אינערליך, סיי דרויסען. יעדע אי-בערקעהרעניש אין א שכניש׳ לאנד וועט הא-בען א שלעכטע ווירקונג אויף די פאליטישע און ווירטשאפטליכע אינטערעסען פון עגיפט-טען. עס איז קלאר, אז עגיפטען האט זעהר פיל פערלוירען פון זינט די אונרוהען, דורכדעם וואס זיי האבען אויפגעהערט צו שיקען גרינצייג קיין א״י און אונדירעקט האט זי געליטען דורך דער איינשרענקונג פון דער טוריסטיק, דעריבער ווינ-שען מיר, אז אין פאלעסטינע זאל זיין שלום און רוה.

אבער ווי אזוי דערגרייכט מען דאס ? די ענג-לענדער האבען זיך פערפליכטעט סיי לגבי די יודען, סיי לגבי די אראבער אין הסכם מיטן מאנ-דאט, און זיי געפינען זיך איצט אין א פערפלאנ-טערטער לאגע אהן אן׳אויסוועג. מען האט אפילו געמאכט פערשידענע פארשלאגען, צו לע-זען דעם דאזיגען פראבלעם, ווי: קאנטאנען, עקספלואטאציע פון די אונבעפעלקערטע לענדע-רייען אין עבר הירדן, אבער יעדער פארשלאג האט זיין שוואכע זייט, אבער דער עיקר איז, אז עס זאל זיין אן׳אמת׳ער שלום, אזוי, אז ביידע צדדים זאלען אויף איהם איינגעהן און אויך די בריטישע אינטערעסען זאלען אפגעהיט ווערען.

הגם דאס איז א שווערער ענין, פונדעסטווע-גען מיינען מיר, אז מען וועט גאר וועלען אויף אן׳אמת, וועט מען געפינען א וועג. אט האבען די טערקען מיט די גריעקען געמאכט צווישען זיך שלום נאך לאנגע דורות פון מלחמות שחיטות. און עס איז קיין ספק נישט אז א צווישען אראבער און יודען איז א סך לייכ מען מוז נאר בעזייטיגען פון וועג אלע שלע קלאנגען, וועלכע ווערען מיט א כיוון שפרייט. די פערשטענדיגער צווישען די און אראבער מוזען טראכטען וועגען א פאר אזא הסכם, לכל - הפחות: געפינען אויסוועג וואס פיהרט צו א פערשטענדיגו

עגיפטען וועט זיין די ערשטע — פערע די צייטונג — וואס וועט געניסען פון א ג זאמער ארבייט צווישען די צוויי סעמי פעלקער, וואס וואוינען אין א״י.

אראבישע פרעסע וועגען בעזוך פון הויך-קאמיסאר איז קאנצענטראציאנס-לאגער

ירושלים (יט״א). ווי יט״א האט שין טע-לעגראפיש מיטגעטיילט, האט דער הויך-קאמיסאר סער ארטור וואוקאפ בעזוכט דעם קאנצענטראציע-לאגער אין סעראפאנד. וועגען דעם בעזוך דער-צעהלען פערשידענע אראבישע צייטונגען פערשי-דענע געשיכטעס: אייניגע צייטונגען שרייבען, אז דער הויך-קאמיסאר האט זיך „מתיחד“ געווען מיט אוני אבדול וואדי אויף א האלבער שעה צייט און פריינדליך דיסקוטירט די איצטיגע סיטואציע. אנ-דערע צייטונגען ווידער דערצעהלען, אז בשעת דער הויך-קאמיסאר איז אריינגעקומען אין קאנ-צענטראציע-לאגער, האט זיך קיין איינער פון די אינטערנירטע אראבער נישט אויפגעהויבען פאר איהם, ווען דער הויך-קאמיסאר איז צו איהם צוגעקומען, האט זיך אוני פון זיין פלאץ נישט אויפגעהויבען און נישט אויפגענומען דעם ה קאמיסאר׳ס אויסגעשטרעקטע האנד. האט זיך הויך-קאמיסאר געזעצט נעבען אוני׳ן און פער מיט איהם א שמועס, אבער אוני האט קיין ה נישט געענטפערט. דאס זעלבע איז אויך פ קומען מיט צוויי אנדערע אראבער, צו וועלכע הויך-קאמיסאר איז שפעטער צוגעגאנגען. דא זיך דער הויך-קאמיסאר בעליידיגט און ארויס, בעפעהלענדיג דערביי די שומרים לען גוט היטען די אינטערנירטע.

וויפל אמת עס איז פערהאן אין די פון די אראבישע צייטונגען, וועלכע זענען ליך נישט קארג אויף פאנטאזיע — איז שו וויסען.

אונזער טרייסט

אין גאַנג פון טאָג

פון ב. צ. גאָלדבערג

אונזער טרייסט אין איצטיגען מאָמענט איז די האַלבע טרייסט פון צרת רבים.

קוקען מיר בלויז אויף אונזער יודישער וועלט, זעהט זי אונז אויס טרויעריג און שווארץ און האָפנונגסלאָז.

בעטראַכטען מיר אָבער אויך אין דער זעלבער צייט די וועלט בכלל, דערזעהען מיר אונזער לאַגע אין א פיל העלערען ליכט.

די וועלט אַליין איז היינט אויך אין א לאַגע, וואָס איז טרויעריג און פינסטער און האָפנונגסלאָז, און אונז איז אַזוי ביטער, ווייל מיר זענען אויך א טייל פון דער וועלט.

די מענשהייט מאַכט היינט דורך איינס פון די שווערסטע און טראַגישסטע פראָצעסען פון איהר געשיכטע. זי געהט אריבער די בריק פון איין וועלט אין אַן׳אַנדערער, פון איין לעבען אין א צווייטען.

אור וחושך משתמשין בערבוביא — ליכט און פינסטערניש מישען זיך אויס אין ווירוואר; יעקב פעכט זיך מיטן שר אין טונקעלקייט פון פאַרן פריהמאָרגען.

אין אַזאַ צייט איז אַלעמאָל בעסער דאָס, וואָס איז נידעריגער פון גראָז, וואָס ליגט פערבעהאַלטען אין זיין נאָרען, נישט דעם, וואָס שטעהט אין מיטען גאַס.

און מיר יודען, שטעהען אויפן מיטען גאַס.

אַנומעלט האָב איך געהערט אַזאַ געשיכטע:

א יודישער יונגערמאַן האָט געהייראַט מיט א קריסטליכער מיידעל, האָבען זיי זיך צערעדט וועגען יודען און קריסטען — דאָס איז געווען גראַד ווען זיי זענען געפאָהרען אין אַן׳אויטאָמאָביל אין מיטען שטאָט.

פרעגט זי איהם: וויפיל יודען געפינען זיך דאָ אין שטאָט?

ענטפערט ער: א זיבעציג טויזענט.

פרעגט זי און וויפיל קריסטען זענען דאָ פערהאַן?

ענטפערט ער: ארום א מיליאָן.

פרעגט זי: איז וואָס קאָכט זיך דאָ אַזוי מיט יודען? יודען און יודען. אַלץ וואָס איך הער אין שטאָט איז — יודען.

מאַכט ער צו איהר: דו זעהסט דאָרטען א מענשען אויפן ראָג גאַס? ווער איז ער? א יוד, ניין? און יענעם מענשען אויפן אַנדער ראָג גאַס זעהסטו? וואָס איז ער? אויך א יוד, ניין? און קוק דאָרטען ביי יענעם ברעג גאַס — אויך א יוד! די יודען שטעהען אויף די „ראָגעס", דערפאַר שטעהען זיי אַלעמען אין די אויגען.

עס זענען געווען אַנדערע עהנליכע צייטען אין דער געשיכטע פון דער וועלט ווען איין אָרדנונג איז אַוועק און אַן׳אַנדערע איז געקומען.

אַזוי איז געווען ווען רוים איז אונטערגעגאַנגען, די גוי׳אישע רוים, און ווען די פויפּסטליכע רוים איז שיער נישט אונטערגעגאַנגען — אין פייער פון דער רעפאָרמאַציע.

ווען די פעאָדאַלע אָרדנונג האָט געמוזט אָפּטרעטען דעם וועג פאַר דער קאַפּיטאַליסטישער אָרדנונג איז אויך געווען פינסטער און בלוטיג די וועלט.

און פאַר יודען איז דאָס אויך געווען איינע פון די טרויעריגסטע, פינסטערע צייטען, און אַזוי איז די לאַגע היינט צו-טאָג, ווען די קאַפּיטאַליסטישע אָרדנונג דאַרף אָפּטרעטען איהר אָרט פאַר א קאָלעקטיווער, סאָציאַליסטישער אָרדנונג.

טאָמער ווערט אייך שוין צו שווער אויפן האַרצען לייענענדיג די יודישע נייעס, גיט א טראַכט ווו עס לעבט היינט דער פוילישער גוי׳אישער — פויער אין פוילען, דער רומענישער אָרימאַן אין רומעניע און ווי אַפילו דער אָרימער דייטש לעבט אונטער היטלערן.

מערקט, איך שרייב אַלץ „אָרימער", ווייל איך האָב אין זינען נאָר די אָרימעלייט. פאַר די רייכע זאָרג איך זיך נישט.

ווען איהר קוקט אויף דער וועלט, זעהט איהר אַז אונזער יודישע לאַגע איז גאָר נישט אַזוי שלעכט.

א העלפט פון יודישען פאָלק לעבט זיך גאָר נישט שלעכט — איך מיין די יודען פון אַמעריקע, ענגלאַנד, פראַנקרייך און סאָוויעט-רוסלאַנד.

ווי דער יודישער פרעסטיזש איז נישט געפאַלען אויף דער וועלט. האָבען מיר נאָך קיינמאָל נישט געהאַט אַן׳אמת׳ן יודישען פרעמיער — נישט קיין גע׳שמד׳טען — און היינט האָבען מיר צוויי, און פון די צוויי וויכטיגסטע לענדער אין אייראָפּע; אין די צוויי גרעסטע שטאָטען אין אַמעריקע האָבען מיר יודישע גובערנאַטאָרס און דער ספּיקער פון אויסטראַליע איז אויך א יוד.

איך בין נישט פון די, וואָס וואַרעמען זיך אין דער זון פון די גרויסע יודען, אָבער ווען מען רעדט יאָ פון יודישען פרעסטיזש אויף דער וועלט, איז דאָס א מאָס פון פרעסטיזש.

אַפילו אין ארץ ישראל איז די לאַגע אַזוי נישט איכה׳דיג, ווי מען מיינט. אויך דאָ איז דער נחמו גוט בעגרינדעט.

פאַקטיש האָט זיך די אמת׳ע לאַגע אין ארץ-ישראל גאָר נישט געביטען, און וועט זיך מאַטעריעל פיל נישט בייטען — עס האָבען נאָר געפּלאַצט די איבערטריבענע רייד און פאַנטאַזיעס פון געוויסע אידעאַליסטען.

פערקעהרט: די יודען האָבען געקראָגען א האַפען אין תל-אביב, וואָס זיי האָבען אַזוי לאַנג געוואָלט און געדאַרפט און נישט געקאָנט קריגען. זיי האָבען בעקומען נאָך אַן׳אַלטע פאָדערונג — רעגירונגס - ביוראָס פון יפו איבערגעפיהרט קיין תל-אביב. איצט בויט מען יודישע וועגען צו פערבינדען יודישע ישובים, וואָס זענען אַזוי לאַנג נויטיג געווען.

און מיט דער אימיגראַציע וועט זיך סוף כל סוף אויך רעגולירען. כל זמן ענגלאַנד איז די באַלעבאָסטע.

— אי, וואָס דער חלום פון א יודישען שטאַט?

— קאָן מען חלומ׳ען ווייטער. פראַקטיש האָט שוין מיט יאָהרען צוריק ד״ר מאַגנעס דערקלערט, אַז מען מוז איינגעהן אויף א צוויי-פעלקער - שטאַט, און צו דעם וועט עס מסתמא קומען.

קוקט נישט אויפן חלום, קוקט אויף דער ווירקליכקייט.

—*X*—

די יודישע אויטאָנאָמיע אין בבל

(סעריע, ווי אַזוי יודען האָבען זיך איינגעאָרדענט אהן א לאַנד)

פון מ. קליינמאַן

פון ווען אַן איז דאָס יודענטום אין בבל געוועזען אָרגאַניזירט אַלס אויטאָנאָמע נאַציאָנאַלע קערפּערשאַפט מיט א נאַציאָנאַלער רעגירונג און נאַציאָנאַלער יוריסדיקציע—דאָס קאָן נישט ריכטיג וויסענשאַפטליך פעסטגעשטעלט ווערען. דאָס פערלויפט טיף אין דער געשיכטליכער פערגאַנגענהייט ביז צו די ווייטעסטע תקופות, וועלכע זענען דערוויל און אפשר וועלען זיי פערבלייבען אויף אייביג פערדעקט פון אונז מיטן שלייער פון מיסטעריע. לויט איין אגדה קומט אויס, אַז נאָך יהויכין דער מלך פון יהודה, וועלכער איז נאָך פאַרן חורבן פון ערשטען בית המקדש פערנומען געוואָרען אין געפאַנגענשאַפט און אַוועקגעפיהרט געוואָרען קיין בבל, האָט אָרגאַניזירט די יודישע קאָלאָניע אין בבל, און האָט פערנומען אין איהר די פיהרערשאַפט אונטערן טיטעל: „ריש גלותא", דער ראש פון די פערטריבענע. מען מעג אָננעהמען פאַר געוויס, אַז נאָך פריהער איז שוין געווען א היבשע יודישע געמיינדע אין בבל, וועלכע איז מיטן אָנקומען פון יהויכין און זיין סוויטע און א היבשע צאָהל אַנדערע נאָטאַבלען פון יהודה, וועלכע זענען אָדער מיטגענומען געוואָרען דורך דעם בבל׳ישען מיליטער אַלס גייזעל (אַלס משכון, אַז דער פערבליבענער נייער קעניג וועט זיך אויפפיהרען לאָיאַל און נישט מורד זיין אין בבל׳ס אויבער-הערשאַפט), אָדער וועלכע זענען מחמת וויזלכע נישט איז אַנדערע טעמים פרייוויליג מיטגעגאַנגען מיט די פערטריבענע, — נאָך פעסטגרעסערט און פערשטאַרקט געוואָרען. מיר האָבען שוין אין פריהערדיגען קאַפּיטעל בעמערקט, אַז די יודען האָבען פאַרט וועהרענד עמיגרירט פון ארץ - ישראל צו די צענטערען פון דער דעמאָלסדיגער ציוויליזאַציע, צי מחמת ס׳איז זיי ענג געווען אין קליינעם ארץ - ישראל, צי צוליב די שטענדיגע בירגער - קריגען אין לאַנד, צי אין די שטראָמען פונם אינטערנאַציאָנאַלען האַנדעל פון יענע צייטען. פאַר יעדען פאַל האָט די דאָזיגע קהלה אויך אין איהר גלות געלעבט איהר אָפּגעזונדערטען לעבען און לויט איהרע אייגענע געזעצען. דערויף האָבען מיר ווידער א ווינק אין יענעם פסוק פון דער מגילה, וואו המן טענה׳ט צו אחשוורושן: פערהאַן א פאָלק א צוזייהטעס און צושפּרייטעס, וואָס זיינע געזעצען זענען אַנדערש פון אַלע פעלקער און דעם קעניגס געזעצען פאָלגען זיי נישט... די גיפטיגע הוספה: דעם קעניגס געזעצען פאָלגען זיי נישט — ווי ווייט זי איז געמאַכט געוואָרען לשם - מסירה, דייטעט זי על כל פנים אַן אויף א פאַקט, אַז די יודען האָבען געלעבט לויט זייערע אייגענע געזעצען און נישט געווען אונטערגעוואָרפען דער אַלגעמיינער יוריסדיקציע פון לאַנד, און דאָס הייסט: זיי האָבען געלעבט אויטאָנאָמיש. דאָס איז גאָרנישט אומנאַטירליך, לויט די רעגירונגס פאָרמען פון די אַלטע מלוכות צו יענער צייט. עס וואָלט אויך נישט געווען אומנאַטירליך, אַז דער פערטריבענער אראָפּ געזעצטער קעניג זאָל אין זיין גלות פאָרט בעטראַכט ווערען אַלס פירשטליכע פערזאָן און זאָל אויך אָפיציעל אָנערקענט זיין אַלס דער הויפּט און פיהרער פון זיין פאָלק. דערפאַר איז געוויס בערעכטיגט די מסורה פון דער אגדה, אַז דאָס יודענטום אין בבל איז פון די עלטעסטע צייטען געווען אַן׳אויטאָנאָמע נאַציאָנאַלע קערפּערשאַפט און געשטאַנען שטענדיג אונטער דער פיהרערשאַפט פון א פירשט פון בית דוד.

די דוד דינאַסטיע אויף אַזאַ אופן נישט אויפגעהערט צו עקזיסטירען אויך נאָכדעם ווי זי האָט פערלוירען די קעניגליכע קרוין פון מלכות יהודה. לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו, דרש׳ט די אגדה: שבט מיהודה אלו נשיאים שבארץ ישראל, מחוקק מבין רגליו אלו ראשי גליות שבבבל...

אָבער דאָס אַלץ איז דערוויל פערנעפּעלטע מסורה, קלאָר היסטאָריש ווייסען מיר פון פיל שטעלען אין תלמוד, אַז אין דער גאַנצער צייט פון דער פערסישער און ניי-פערסישער הערשאַפט אין בבל, האָבען יודען גענאָסען א פולשטענדיגע אויטאָנאָמיע אין בבל, מיט אייגענער געזעצגעבונג און געזעץ-אויספיהרונג (אַזוי ווייט ווי עס האָט בעריהרט נאָר זיי אַליין) און מיט א ראש הגולה אין פירשטליכען גראַד, וועלכער האָט אָפּגעשטאַמט פון דעם הויז דוד. און אויך ווען מחמד׳ס חיילות האָבען פערנומען בבל און דאָרט אויפגעריכטעט אַן׳אַראַבישען סולטאַנאַט, האָבען זיי די דאָזיגע יודישע אינסטיטוציעס נישט בעריהרט און נאָר זיי נאָך מעהר דערהויבען. אונטער דער פערסישער הערשאַפט האָבען די יודען פון בבל פערזוכט גענוג דעם טעם פון רדיפות און איינמאָל האָט געטראָפען אַפילו אַז לויט א קעניגליכען בעפעהל (קעניג פערוז, וועלכען דער תלמוד בעטיטעלט פירוז רשיעא, פערוז דער רשע) איז דער ראש הגולה (הונא-מרי) און צוויי פון די אָנגעזעהענסטע חכמים (רב אמימר און רב משרשיא) געטויטעט געוואָרען דאָס איז געשעהן אין יאָהר 470 לויט קריסטליכער צייטרעכענונג. 42 יאָהר שפּעטער איז אַן׳אַנדער ראש הגולה (מר זוטרא) אויפגעהאַנגען געוואָרען עפענטליך אויפן בריק פון דער שטאָט מחוזא און זיינע קינדער האָבען זיך קוים געראַטעוועט מיט זייער לעבען, אַנטלויפענדיג איבער דער גרעניץ. (איינער פון זיי, אויך מיטן נאָמען מר זוטרא, איז אָנגעקומען קיין טבריה און געפּרובט דאָרט ווידער אויפשטעלען דעם אינסטיטוט פון חרוב געוואָרענעם נשיאות אונטער א נייעם נאָמען („ריש פרקא"). אָבער די אַלע „אינצידענטען" האָבען נישט אינגאַנצען צושטערט די טראַדיציע פון דעם ראש-גלות - אינסטיטוט אין בבל, און אונטער דער נייער הערשאַפט פון אַראַבער איז ער ווידער בענייט געוואָרען נאָך מיט מעהר גלאָריע אונטער דער פיהרערשאַפט פונם לעגענדאַרען ריש גלותא בוסתנאי און ער האָט פאָרטגעזעצט זיין עקזיסטענץ פיל הונדערטער יאָהרען נאָך דעם.

די קאָמפּעטענץ פון דער יודישער אויטאָנאָמיע אין בבל איז געווען זעהר א ברייטע. די מאַכט פון זיין יוריסדיקציע איז געווען זעהר ווייטגעהענדיג. נישט נאָר ביז קערפּערליכער שטראָף נאָר אַפילו ביז טויט-שטראָף. מיטן כוח פון די ראשי הגולה האָבען אויף די אָרטיגע חכמים און דיינים אויסגעאיבט א גרויסע מאַכט און האָבען געקאָנט פעראורטיילען א ווידער - שפּעניגען צו חרם און אָסטראַקיזם און אַפילו צו עפענטליכע מלקות. אַלע בעציהונגען צווישען יודען, פאַמיליען-רעכט און האַנדעלס-רעכט און דאָס עפענטליכע קהלה-רעכט, זענען דורכגעפיהרט געוואָרען לויט דעם יודישען געזעץ, וועלכעס איז פעראַרבייט געוואָרען דורך די געזעצגעבערישע אַנשטאַלטען (ישיבות און פּסקים פון די גאונים) און פערווירקליכט געוואָרען דורך עפענטליכע רעכטס - אָרגאַנען (אָרטיגע און ראַיאָנע בתי דינים).

מיט דער צייט האָבען זיך בעוויזען טענדענצען אין בבל׳ישען יודענטום זיך פריי צו מאַכען פון דער אויבערשטער אויטאָריטעט פונם נשיאות אין ארץ-ישראל. אָבער דאָס איז קיינמאָל נישט דורכגעפיהרט געוואָרען און אַזוי לאַנג ווי עס האָט עקזיסטירט דאָס נשיאות אין ארץ ישראל, איז בבל געבליבען געהאָרכזאַם צום נשיא פון ארץ ישראל. אָבער אין די ראַמען פון אָט דער געהאָרכזאַמקייט איז די מאַכט פונם ראש הגולה געווען געוואַלדיג, און ווען דאָס נשיאות אין ארץ-ישראל איז אינגאַנצען חרוב געוואָרען, איז פערשטעהט זיך, דער אויטאָריטעט פונם ריש גלותא נאָך מעהר געשטיגען און האָט אריבערגעגרייכט אַפילו ווייטער פון די גרעניצען פון בבל. דאָס יודענטום אין דער גאַנצער וועלט האָט אין איהם געזעהן דעם לעצטען פונק פונם אייביג נישט פערלאָשענעם נאַציאָנאַלען שטאָלץ און איז געווען צוגעבונדען צו איהם מיטן גאַנצען האַרצען.

ביי דער זייט פון דעם ראש הגולה איז אין בבל אויסגעוואַקסען א צווייטע אויטאָריטעט — די פון די גרויסע ישיבות אין סורא און פומבדיתא, די פון די גאונים, וואָס זענען געשטאַנען בראש פון די ישיבות. ביים נשיאות פון ארץ ישראל בעמערקען מיר נישט אַזאַ ערשיינונג פון ריוואַליזאַציע צווישען דער פּאָליטישער און דער געזעץ - לעהרענדער הויפּטמאַנשפט. דאָרט איז דער נשיא געווען אויך די העכסטע געזעץ לעהרענדע אויטאָריטעט, נישט נאָר אַזאַ נשיא ווי רבי, וועלכער איז טאַקע געווען מיט פיל קעפּ העכער פון זיין גאַנצער ישיבה אויך אין ועלערענטקייט, נאָר אַפילו די נשיאים, וואָס זענען אין געלערנטקייט פיל אָפּגעשטאַנען אַקעגען אַנדערע חכמים פון זייער בית דין, האָבען פאָרט געהאַלטען דעם העכסטען אויטאָריטעט און עס איז קיינעם נישט איינגעפאַלען מיט זיי אין דער הינזיכט צו קאָנקורירען. עס איז געווען אָפּאָזיציעס, אַמאָל אַפילו אינטריגעס, אָבער קיינמאָל האָט זיך נישט בעוויזען א ריוואַלירענדע מאַכט נעבען דער מאַכט פון נשיא. אין בבל האָט זיך דאָס יאָ בעוויזען. דאָס איז אַן׳עניין וואָס דאַרף גאָכגעקוקט ווערען. אָבער דאָס געהט נישט אַריין אין דער טעמא פון אונזער אָפּהאַנדלונג. פאַר אונז איז גענוג די פעסטשטעלונג פון דעם פאַקט, אַז צווישען דעם ריש גלותא און די גאונים פון די ישיבות איז יאָ געווען א געוויסע ריוואַליטעט און אָפּטמאָל אַפילו אָפענע קאָנפליקטען און מלחמות, בעזונדערס אין די לעצטע דורות פון דער אויטאָנאָמיע אין בבל. צו א געוויסען טייל האָט גורם געווען דערצו אויך דאָס וואָס די צוויי העכסטע נאַציאָנאַלע אינסטיטוטען זענען געווען אָפּהענגיג איינער פון אַנדערען.

די גאונים פלעגען בעשטעטיגט ווערען אין זייער אַמט דורך דעם ראש הגולה. אָבער פון דער אַנדערער זייט האָבען אויך די גאונים געהאַט די מאַכט אַרויפצוזעצען אויפן שטוהל א ריש גלותא. אין בבל איז נישט געווען פערפעסטיגט דער דינאַסטיע - פּרינציפּ. דעם שטול פון ראש הגולה האָט געקאָנט ירש׳ענען זיין זוהן — און אַזוי איז אָפט געווען — אויב ער איז ראוי געווען צו דעם: עס האָט אָבער געקאָנט אויך קומען אויף דעם פּאָסטען אַן׳אַנדערער פון דעם פירשטליכען הויז, אויב גראַד יענער איז געווען מעהר ראוי הדרצו, אָדער ער האָט געהאַט א גרעסערע אונטערשטיצונג, צי ביי די יודען אַליין, צי ביי די געוועלטיגער פון דער מדינה, יעדענפאַלס האָט יעדער נייער ראש הגולה בעדאַרפט איינגעזעצט ווערען דורך די גאונים, וואָס האָבען דעמאָלט אַמטירט. א גאַנצע פייערליכע צערעמאָניע איז דעמאָלט פאָרגעקומען, וועלכע איז גענוי בעשריבען אין אונזערע כראָניקען. דאָס האָט געגעבען די גאונים א געוויסע מאַכט איבער דעם ראש הגולה. און אין פאַלען פון א קאָנפליקט האָבען די גאונים געקאָנט אַפילו אַראָפּזעצען דעם ראש הגולה און „קרוינען" אַן׳אַנדערען אויף זיין אָרט. אין פלוג איז עס מעהר דעמאָקראַטיש ווי דער סיסטעם פון דער נשיאים נאָכפאָלגערשאַפט אין ארץ - ישראל, אָבער דאָס האָט אויך גורם געווען צו דעם ענטשטעהען פון צוויי פּאַראַלעלע מאַכטען.

א צווייטען מאָמענט אין וועלכען בבל האָט זיך אונטערשיידעט פון ארץ ישראל איז געווען דאָס וואָס אין בבל — נישט אַזוי ווי אין ארץ-ישראל — האָט נישט עקזיסטירט איין ביסקום פאַר דער יודישער אויטאָנאָמער קהלה. דער ראש הגולה האָט געהאַט זיין מקור פון הכנסה און די גאונים זייערען — צום אויסהאַלטען די ישיבות. די פראַגע פון די הכנסות איז אָפט געווען א גורם צו קאָנפליקטען צווישען די צוויי ישיבות גופא און פון צייט צו צייט האָט די פראַגע געמוזט גערעגעלט ווערען. א געוויסע רעגעלונג איז אויך געמאַכט געוואָרען צווישען די ישיבות און דעם ראש הגולה, אָבער אַלע רעגעלונגען האָבען נישט געקאָנט פערמיידען קאָנפליקטען פון צייט צו צייט. איינע פון די רעגעלונגען איז געווען א געאָגראַפישע איינטיילונג פון ראַיאָנען, פון וועלכע די הכנסה געהערט צום ראש הגולה און פון וועלכע זי געהערט צו די ישיבות. און אין פערבינדונג מיט דער איינטיילונג איז אויך פערטיילט געוואָרען די קאָמפּעטענץ פון איינזעצען אָרטיגע דיינים און גבאים. דאָס אַלעם האָט געמוזט ברענגען צו אָפטע קאָנפליקטען און מחלוקת׳ן און צו א שטענדיגער ריוואַליטעט פון די צוויי מאַכטען און דעם שטרעבען פון יעדערער פון זיי, די אַנדערע זיך אונטערצוואַרפען. עס זענען געווען, פערשטעהט זיך, קאָנפליקטען אויך פון א העכערער אידעאַישער נאַטור — ווי אַמאָל דער קאָנפליקט צווישען רב סעדיה גאון און דעם ראש הגולה פון זיין צייט.

יעדענפאַלס איז נעבען דעם אויטאָריטעט פונם ראש הגולה שטענדיג געוואַקסען אויך דער אויטאָריטעט פון די גאונים און צום סוף איהם אַפילו אַריבערגעוואַקסען. מיר וועלען אין נאָהענטען קאַפּיטעל נאָך נעהנטער די דאָזיגע ענטוויקלונג בעטראַכטען.

געשיכטע פון יודען אין לאדז

ווער עס האט זיך פערנומען מיט שמוגעל פון אויס-לענדישען גארן און טעקסטיל-סחורות...

פון ד"ר פ. פרידמאן

(נאכדרוק פערבאטען)

אזא קומולאציע פון א סך בראנזשעס און ווירטשאפטליכע בעשעפטיגונגען אין איין האנד, בעגעגענען מיר, על פי רוב ביי די פערמעגליכערע פון צווישען די לאדזער יודען. מיר זענען זיך משער, אז אזא מין קומולאציע טרעפט זיך הויפטזעכליך אין גרעסערע שטעט. ווי ווארשא אדער לאדז, וואו עס זענען געווען מעהרערע געלעגענהייטן צום רייך-ווערען און צו א שטארקערער ווירטשאפטליכער עקספאנסיע; אויף אן אנדער ארט האבען מיר שוין פארגעשטעלט דעם שנעלען טעמפ פון דער ווירטשאפטליכער ענטוויקלונג פון לאדז, אין דעם צייט-אפשניט 1823—1863, וואס האט געבראכט דעם באדען צו אזא אדער עקספאנסיע.

צו דער ווירטשאפטליכער עקספאנסיע האבען געלאקט בפרט עטליכע, זעהר זיך-לוינענדיגע האנדעלס טיילען

איינס פון די צום מעהרסטן לוינבארע האנדעלס געשעפטען, איז פאר די לאדזער יודען, אהן שום חילוקי-דעות, געווען דער מסחר מיט גארן און מיט טעקסטיל אויסארבייטונגען, וואס איז אפט געווען פערבונדען מיט פערשידענע פארמעס פון דער אינדוסטריעלער טעטיגקייט. אדער לוינבארער הכנסה-מקור זענען אויך געווען די פערשידענע ארענדעס. א זיכערער מקור — הגם שוין נישט אין אזא פערנעם און אויף גרויסע רוחים אויסגערעכענטע הכנסה — איז געווען דער צו-שטעל פון ערשט-געברויכליכע לעבענס-מיטלען אויף די לאדזער מערק (תבואה, שפייז-ארטיקלען און בהמות), ווי אויך די פערמיטלונג אין דעם דאזיגען צושטעל; די קליינע יודישע אויפקויפער, וואס האבען זיך אפט מיט דעם מסחר פערנומען, האבען מיט דער צייט זיך דערווארבען א פערמעגען, א דאנק דער גינסטיגער קאניונקטור אין לאדז. דאר-געגען איז האנדעל מיט קאלאניאל-ארטיקלען און וואורצעל-ארטיקלען זענען די יודען וואסאמאל מעהר ארויסגעשטויסען געווארען דורך דער דייטשער סוחרימשאפט. די סיבות פון אט דער דערשיינונג וועלען פאר אונז קלאר ווערען אויב מיר וועלען זיך צוקוקען צו דער געאגראפישער לאגע פון די יודישע און פון די נישט-יודישע געוועלבער אין לאדז, אין די יאהרען 1846 — 1850 זענען אין לאדז געווען 70 גרעסערע האנדעלס-אונטערנעהמונגען: פון 38 יודישע אונטערנעהמונגען, האבען 32 זיך געפונען

אויף דער אלטשטאט און נאר 6 אין דער ניישטאט (אויף פיעטרקאווער, שרעדניא און קאנטנע)), אלע יודישע אונטערנעהמונגען אויף דער ניישטאט, זענען געווען לאגערס פון ביינוועל-גארן און טעקסטיל-סחורות, דאגעגען פון די 32 קריסטליכע אונטערנעה-מונגען, האט קיין איינע זיך נישט געפינען אויף דער אלטשטאט; אלע זענען געווען צעווארפען איבער די גרויסע שטחים פון די פאבריקס-געגענדען, אזש ביז צו די לעצטע פע-ריפעריעס. אין קאלאניאל-האנדעל, וואו פאר דער קליענטעלע איז דורכאויס וויכטיג די נאהנטקייט פון געוועלב, האבען דאן די יודישע סוחרים, — צוליב די אונז שוין בעקאנטע רעזיר-בעגרענצונ-גען — נישט געקענט קאנקורירען מיט דער קריסט-ליכער סוחרימשאפט.

דער ארויסשטויס פון יודען לאזט זיך אויך מער קען אין אנדערע האנדעלס-געביטען. קודם-כל ווארפט ער זיך אין די אויגען ביי שענקעריי, וואו ער איז געווען א פועל-יוצא פון דער ענערגישער פאליטיק פון דער מאכט און ווי אויך פון דער קאנ-קורענץ פון קריסטליכע שענקערס, די דאזיגע זעהר לוינבארע בעשעפטיגונג, וואס איז, בפרט אין רוס-לאנד דורך יודען אין א ברייטען פערנעהם קאפי-טאליזירט און צענטראליזירט געווארען, האט אין די ווירטשאפטליכע געשיכטע פון לאדזער יודען נישט געשפילט אזא אנגעזעהענע ראלע. איבריגענס קען מען האבען א געוויסע בעווארעניש, בנוגע דער ווירקזאמקייט פון דער רעגירונגס-אקציע, וועלכע האט געצילט אפצורוקען אן א זייט דעם יודישען שענקער אין קיניגרייך. דער אמטליכער מאטעריאל וועלכען עס ענטהאלטען די אקטען, גיט נישט איבריג די געטרייע אפשפיגלונג פון דער ווירטשאפט-ליכער ווירקליכקייט. אויפן סמך פון פערשידענע אבסערוואציעס קען מען משער זיין, אז די יודען

האבען אפט זיך ווייטער פערנומען מיט שענקעריי הינטער קריסטליכע פירמעס, וואס זאל מבלומרשט זיין געווען די אייגענטימער פון דער אונטערנעה-מונג. אין א בעדייטענדיג שוואכערען טעמפ, אבער אויך קאנטעיוקענט. איז פארגעקומען דער פראצעס פון יודישען ארויסשטויס פון זאלץ-שענקעריי; אויך אין דעם פאל איז דער דרוק געקומען פון אויבען.

צווישען די האנדעלס-בעשעפטיגונגען, וואס זע-נען געפיהרט געווארען דורך לאדזער יודען האט, העכסט-ווארשיינליך קיין קליינע ראל געשפילט דער שמוגעל, בפרט דער שמוגעל פון גארן און טעקסטיל-אויסארבייטונגען. דאגעגען האבען מיר זיך נישט אנגעשטויסען אין די אקטען אויף ערנסטערע שפורען פון בראנפען אדער ביר - דעפראודאציעס, וואס לאדזער יודען זאלען האבען בעגאנגען. דער דאזיגער שמוגעל, וועלכער איז צו יענער צייט זעהר פערשפרייט געווען אין גאנצען קעניגרייך, האט אהן א צווייפעל עקזיסטירט אויך אין לאדז, ער האט אבער — משפטנדיג לויט די קנאפע ואטי-צען, וואס מיר בעגעגענען אין די אקטען — העכסט ווארשיינליך נישט א גענומען קיין בעדייטענדיגען פערנעהם. וואסער אבער בעדייטענדיגע פאזיציע אין ווירטשאפטליכען לעבען פון לאדז און פון קעניג-רייך בכלל עס האט אנגענומען דער שמוגעל פון גארן און פון טעקסטיל-אויסארבייטונגען, האבען מיר זיך שוין פריהער בעמיהט צו בעווייזען. די אנקלאגעס פון די וועבערס און פון די לאדזער אינ-דוסטריעלער ווי אויך די אפטע מיינונגען פון דער רעגירונג און פון דער זעלבסטפערוואלטונג אין דעם ענין, האבען אנגעוויזען אויף יודען, ווי אויף די הויפט-שולדיגע אין דער דאזיגער שמוגעל-פראצעדור. צאהלרייכע און ווייטאגליכע בעגרענצונגען און רעפרעסיעס זענען געווען די דירעקטע פאלגען

פון אט א די מיינונגען. אין אמת'ן אבער, ... איבערען שמוגעל זיך זעהר שטארק בעטייליגט ... פויערים, א טייל גרעניץ-בעאמטע, עטליכע ... דעלס-קאנטראלערען און אפט אפילו פאליצי... גאנצען. די צום שטארקסט-פערצווייגטע שמוג... געשעפטען האבען אייגענטליך געפיהרט די ... בערס און פאבריקאנטען, וועלכע האבען טייל ... געפיהרט א פארמעלען מסחר מיט צאל-ליצענ... וואס זענען זיי ארויסגעגעבען געווארען דורך ... רעגירונג, אדער האבען גאר זיך געכאפט ... אנדערע, נאך מעהר ראפינירטע מעטאדעס, ... אריינצוברענגען אין לאנד אויסלענדישע אויס... ביינטונגען, אהן צאל-אפצאהל.

עטליכע יודישע סוחרים, וואס האבען זיך ... נומען מיט אימפארט פון אויסלענדישע סחו... זענען איינפאך געווען געצוואונגען זיך צו בע... מיט דער פערמיטלונג פון די שמוגלערס, ... וועלענדיג בלייבען אויסגעשטעלט אויף שיק... מצד די פעראינטערעסירטע אמטען. טראצדעם ... מען יועגען דער שמוגלעריי פון די איבענדער... טע ספערעס ווייניג געהערט און וויי...ג געשר... געהערט האט מען נאר יועגען יודען, וועמען ... קול המון, די אומאויפהערליכע קלאגעס פון ... וועבערס און די מיינונגען פון די אמטליכע פא... רען, האט כסדר געשטעמפעלט אלס די הויפט... ספיראטארען פון דער שמוגלעריי. דער אמת ... אויף אזוי פיל נאר געווען א ריבטיגער, ... ויפיל יודען אלס די איינציגע כמעט סוחר... קעניגרייך, האט מען זיי געדר... ... הויפטראל אין דעם שמוגל-מסחר. נישט ... דאגעגען איז געווען דער ארויסדר... — ווי דאס האבען געטון די וועבערס און ... אמטליכע פערזאנען, — אז די יודען האבען ... א נייגונג צו שמוגלעריי. א מעט ם, וואו נאר ... פראהיביציע-סיסטעם האט פאראר זיך דעם ... געל-ענטשטיי, האבען די פראצעדור גנט ... ווויסע עלעמענטען פון סוחרישען שטאנד, און ... טערשיד פון אמונה און נאציע און אפטמאל ... מיט דער שטילער מיטהילף פון ד ... ... טערעסירטע אמטען.

צוריק פון אורלויב!...

דערצעהלט און איבערדערצעהלט כמעט ווערטלעך

פון י. אבערזשאנעק

פון וואנען איך קום? פרעגט בעסער נישט — פון אורלויב קום איך! פארוואס איך זעה אזוי קלאגעדיג אויס? פארוואס האלט איך מיך קוים אויף די פיס? פארוואס איך זעה אויס ווי א רעקאנוואלעסצענט, ווי איך וואלט זיין נאך א שווערע קרענק? פארוואס אנדערע, אז זיי קו-מען פון אורלויב, זענען זיי ברוין ווי טשאלענט קארטאפעל, און זענען אויסגעפאשעט ווי שטאפ-גענז און איך בין אויף צרות? איהר ווילט ווי-סען פארוואס דאס איז אזוי? דאס איז דערפאר ווייל איך האב קיין מזל נישט, ווייל דער שלי-מזל לויפט מיר פאראויס און אלץ וואס איך טו, קומט ארויס קאפויר, פונקט דער היפוך ווי איך האב מיר פארגעשטעלט

אין חדר נאך האב איך כסדר געבעטען, דער רבי זאל קראנק ווערען, אדער די רביצין זאל ליגען אין קימפעט און געווען איז פונקט פער-קעהרט; דער רבי איז געווען געזונד און שטארק ווי א זעלנער און די רביצין איז געווען אן עקרה.

געוואלט האב איך בלייבען א בחור און גע-בליבען בין איך ביי א ווייב מיט א שוויגער, וואס מאכען מיך אלט פאר דער צייט.

געוואלט האב איך האבען יונגלעך, האב איך גראד מעדלעך. זייט כ'האב חתונה געהאט זוך איך א יונגעל מיט ליכט, א קדיש אויף איבער הונדערט און צוואנציג יאהר, איך זוך א יונגעל, און מיין יודענע ליווערט — מעדען. יעדעס יאהר — א מויד. כ'האב שוין אלע אמהות: שרה, רבקה רחל, לאה. נאטירליך זענען זיי נישט געבליבען ביי די נעמען, זיי הייסען גאר: סאלטשע, רעגינ-קא, רוזשא און לאשא. אבער דאס בין איך נישט שולדיג. דאס האט מיין יודענע זאל געזונד זיין, ,,פעראינטעליגענטישט" די נעמען פון די אמהות

א חוץ דעם האב איך שוין אויסגעזוכט אלע מיינע און מיין ווייבס באבעס און עלטער-באבעס. איצט וועל איך. א ליאדע טאג ווידער זוכען א באבע....

געוואלט האב איך זיין א גביר, האבען אנ-אייגען הויז, ווארפען לאקאטארען, עקספלאא-טירען ארבייטער ביז צום ביין. האבען א ביי-כעל און זיצען אין שוהל אויף דער מזרח-וואנד, האט זיך אויסגעלאזט, אז איך בין א יוד א קבצן ווי גאט האט געבאטען. מ'ווארפט מיך פון דער דירה, מ'נוצט מיך אויס ביזן ביין און בין אויף געהאקטע און געבראקטע.

געוואלט האב איך זיין אנ'ארענטליכער מענש און געווארען בין איך.... א כלל-טוער, אנ-,,עסקן לטובת הכלל", א ,,טיש-זיצער" און ,,זארג פאר דער מענשהייט"...

גוי איהר זעהט רבותי, געהט עס מיר לא-עליכם, מיט דער פוטער אראפ, וואס איך טו קומט ארויס פונקט דער היפוך. זייט איך בין צו מיין שכל געקומען, האב איך קיין מזל נישט.

דאס דערצעהל איך אייך טאקע אקעגען מיין איצטיגען אורלויב. פארוואס אנדערע, אז זיי קומען צוריק פון אורלויב זענען זיי אפגעברענט ווי געבראטענע טשאלענט קארטאפעל און זע-העו אויס ווי אויסגעפאשעטע שטאפ-גענז, און איך — ווי אנ'אפגעשינדענע דרויבע, הערט-זשע:

שוין יאהרען לאנג האב איך געשטרעבט צו פאהרען אמאל אויף אורלויב.. יעדער פאהרט אויף אורלויב. פארוואס זאל איך נישט פאה-רען! פארוואס זאל איך נישט געניסען פון דעם תענוג! פארוואס זאל איך נישט אמאל פיהלען דעם טעם פון זיין א חודש אהן א ווייב. א חודש אין א פענסיאנאט, וואו מ'דערלאנגט אלץ צום מויל. מ'שטאפט און מ'קראפט. אין דער פריה וועקט דיך א שיקסע... מיט א טעפעל מילך מיט קוכען. דערנאך לייגסטו דיך אוועק אויפן לע-זשאק; דו שמירסט איין ס'פנים מיט ,,אלעיעק" און דו ברענסט און דו ברענסט ביז דו קריגסט די פארם פון אביסינישען נעגוס היילי סעלאסי, דו ליגסט און ברענסט און הארט נעבען דיר ברענט א שיין יונג ווייבעל. ברענט מען צוזא-מען — קיין שונא זאל נישט וויסען פון אזא טעם!

נאכן ברענען געהט מען זאלבערצוויי אין וואלד אריין ,,אכלאדזשען" זיך, געהט מען און מ'געהט, מ'רעדט וועגען חרוסת, לאקשען, דאס, יענץ וכדומה ביז... ביז מ'פערקריכט זיך ערגיץ אז קיין שונא זאל נישט וויסען פון דעם טעם.

נאכן פערקריכען זיך, קומט מען אהיים מיט א פרישען אפעטיט. זעצט מען זיך אוועק צום טיש. מ'דערלאנגט דעם אמת'ן טעלער לאקשען מיט יויך מיט פעטע אויגען, די אמת'ע פולקע. דעם אמת'ן קאמפאט, האקט מען זיך אן ווי א בערשטען-בינדער, דערנאך טוט מען זיך אבי-כעל צושפארען, מ'לייגט אוועק ס'זעקעל ביי-נער און — מ'חלומט. אוי זענען דאס חלומות, אז קיין שונא זאל נשט וויסען פון דעם טעם.

פארנאכט געהט מען זיך טובל'ען, מ'טוט אן די באד-הייזלעך. מ'לאזט זיך אין וואסער אריין, ארום אייך שוועבען ,,מלאכים" אין ,,קאמפיע-לאקעס", מיט פריש - אנדולירטע קעפ. מען שווימט ארום ווי א פיש אין וואסער. דערנאך ,,נוזשעט" מען זיך איין אין זאמד. ארום אייך בלאנדינקעס און ברונעטקעס — קיין שונא זאל נישט וויסען פון דעם טעם!...

נו, איז א וואונדער... וואס ס'האט מיך גע-צויגען צום אורלויב. פארוואס זאל איך נישט אמאל געניסען פון דעם טעם. פארוואס זאל איך נישט אמאל נעהמען א חודש אורלויב, אזוי ווי אלע טון. פארוואס זאל איך נישט כאטש איין מאל אין מיין לעבען א שפיי-טון אויף אלץ און אוועקפאהרען אויף א חודש אורלויב אין א פענסיאנאט אריין?

האב איך טאקע בעשלאסען, איינמאל פאר אלע מאל, זאל זיך טון, וואס עס וויל. איך מוז פאהרען אויף אורלויב. כך הוה. היי-יאהר בין איך טאקע געפאהרען אויף א חודש אורלויב. כ'האב שוין געצעהלט די טעג. כ'האב מיך נישט געקענט דערווארטען אויף די גליקליכע מינו-טען. ווען איך וועל מיך ברענען אויף דער זון, נעבען מיר וועט זיך ברענען א שעהנע יונגע ברונעטקע (א בלאנדינקע מאכט אויך נישט אויס!). ווי די שיקסע וועט מיך אין דער פריה אויפוועקען מיט... א גלאז מילך מיט קוכען. ווי איך וועל האקען די געזונטע פולקעס, ווי איך וועל מיך אין וואלד ,,פערקריכען" מיט א שעהן יונג מעדעל. ווי איך וועל מיך באדען אין די הייזלעך און ווי איך וועל מיך שפעטער ,,נוזשען" אין זאמד. ווי איך וועל זיין ברוין ווי א טשא-לענט - קארטאפעל, ווי איך וועל זיין אויסגע-פאשעט ווי א שטאפ-גאנז און אז איך וועל נאך דעם אהיימקומען וועלען זיך מיינע בעקאנ-טע ווייבלעך און מעדלעך נישט קענען פער-וואונדערען:

— אך, יאק פאן שוויעטניע שען פאפרא-וויל!".... ,,יאק פאן מאראווע וויגלאנדא!"... ,יאק פאן אפאלאני — יאק מוזשין!"..

אזוי האב איך מיר פארגעשטעלט ,נאר אויס-געלאזט ווי פון אלע מיינע געשעפטען — פונקט דער היפוך, הערט, וואס איז געווען:

באלד דעם ערשטען טאג, ווען איך בין גע-קומען אין פענסיאנאט אריין, האט זיך דער הימעל פערצויגען מיט א דיקען וואלקען און ס'האט גענומען רעגענען. דעם ערשטען טאג

האט גערעגענט, דעם צווייטען טאג איז גע... גען א מבול. ס'האט געדונערט און געבליצ... ווייבלעך און מעדלעך זענען ארומגעגאנגען ... די מאנטלען און איז באטען. איך אין ... אויפגעשטעלט דעם קאלנער. די ווייבער ה... גענומען ניסען און היסען און איך בתוכם ... מיט געניסט.

אויפן דריטען טאג, האב איך ביינאכ... שפירט עפעס א גרימפעלניש אין בויך. ס'... מיר גענומען דרעהען אין די קישקעס. אנש... פולקעס, האב איך געגעסען א ,,קרופניטש... פון געריבענע קארטאפעלקעס: אויף מיטאג ... איך געגעסען א ,,סוכארעטשקע" מיט טיי... ציטרין. אויף אוונד-ברויט — א ,,קלעיאב... פון האבער-פלאקען פערבראקט מיט מאר... קעס און פיעטרושקעס. דרויסען איז געווע... שעהנער, די זון איז ארויס. די מעדלעך און ... ווייבלעך האבען ,,געברענט", אז ס'איז ... גען א רויך. איך וואסער איז געווען ... יעדע אין אנדערע באד-הויזען: רויטע, ... געלע, מיט פלייצעס און אהן פלייצעס. יונג... זענען זיך מיט די ווייבלעך ,,פערקראכען... וואלד און צוריקגעקומען מיט פרישע א... טען. אין דער פריה האב איך געהערט ... שיקסע וועקט... אנדערע יונגעלייט מיט ... און קוכען, און איך? איך בין געלעגען א... האקטע וואונדען און געגעסען קרופניטשע... צעריבענע קארטאפעלקעס און קלעיאט... פון האבער-פלאקען פערבראקט מיט מא... קעס און פיעטרושקעס.

אזוי רבותי, בין איך אפגעוועזען צוויי ... אין פענסיאנאט. האב מיר צוגעקוקט ווי ... אנדערע מענער מאכען א לעבען אויפן ... ווי אזוי ס'לעבען אונזערע ווייבלעך און ... לעך און איך האב געגעסען קרופניטשקע... קלעיאטשקעס...

איצט בין איך טאקע נאר וואס צוריק... מען פון מיין אורלויב, צום ערשטען מא... מיין לעבען בין איך געפאהרען ,,מאכען ... בען", געניסען פון אורלויב איהר זעהט ... איך זעה אויס, איהר זעהט מיין אפגע... פנים, די שווארצע רעדער אונטער די א... דאס איז מיר געבליבען פון מיין אורלוי...

אז איך האב קיין מזל נישט. אנדערע ... פאהרען אויף אורלויב, מאכען זיי דאס ... לעבען און אז איך פאהר אויף אורלויב, ... איך קרופניטשקעס און פערבראקטע קלעי... קעס.

נישטא קיין מזל און פארטיג!...

א ליכטיג פענסטער

סקיצע פון א"י-לעבען

פון אהרן קאווע

דער שטארקער ווינט, וואס האט פארנאכט גענומען בלאזן פון בארג, האט אויסגעשטרעקט און [..]הדיק לויז געמאכט די שטריק פון צעלט, וואס זיינען פריער, צוליבן רעגן, געווען שטייף אנגעצויגן ווי סטרונעס און האבן טויב געפרומט, ווען דוד, דער באוואוינער פון צעלט, האט אין זיי זיך [אנגע]טשעפעט.

דאס צעלט איז געשטאנען אויף א ליידיג בערגל-[..]טען פלאץ, נישט ווייט פון א גרויס דריי-שטאקיג[ן] הויז. און ווייל ארום איז נישט געווען עפעס א זאך, [וואס דע]ר ווינט זאל [illegible] זיך אנצוהאלטן, בלויז די לייוונט פון צעלט האט געפאכעט, איז אויסגעקומען, אז דער ווינט האט געבלאזן נאר אויף דעם, אראפצווארפן עס פון דאנען.

ביים אויפבויען ס'הויז מיט דריי יאהר צוריק, האט דוד געארבייט. דעמאלט איז זיין צעלט געשטאנען אויף אנ'אנדער ארט. און אז ער האט מיט צוויי יאהר שפעטער געמוזט אראפ פון דארטן, האט ער עס איבערגעפיהרט אהער. דאס ארט איז איהם געווען בעקאנט און היימיש. ווי פאר אנ'ארבייטסלאזן, האבען די טעג פון פליסיגער ארבייט, אויפגעלעבט אין זיין זכרון שענער, ווי זיי זענען אין דער אמת'ן געווען. דאס הויז איז טעותן אריינגעוואקסן אין זיינע דינמאלטיגע אינטימע איבערלעבענישן, אז זיי זענען געווארן איינס. נאר דורכ'ן בנין, האט ער געקענט דערפיהלען חיים אמת'ן טעם [..]ערפון. ער האט שטילערהייט זיך אפגעגעבען א חשבון: דאס און דאס איז געשעהען ווען ער האט דא געארבייט.... נאך עפעס א דריטער האט זיך אריינגעמישט און געמאכט, אז דאס אפגעפוצטע הויז [..]טען גערעכנ'דל ארום זאל שטיין פערפרעמדט צו איהם, פרעמדער נאך ווי אנדערע הייזער, זאל זיך ווי שעמען מיט איהם. דאס איז געווען דער באלעבאס פון הויז. איהם האט דוד אויסגעמיטען, טאמיינט, אז ער געדענקט איהם פון דעמאלט ווען ער פלעגט א [..]רייליבער קומען א קוק-טון ווי ס'האלט, זעהר העפליך זיך געגריסט מיט די ארבייטער, טעקלאפט זיי אין פלייצע.

— ווי אהבייט זיך עפעס?

— בחומר ובשדה — האט זיך אנגערופען איינער פון די ארבייטער, א לעבעדיגער יונג, און א [..]ויש געטאן די ברעמען פון וואנען דער אנגעזאמעלטער שווייס האט אראפגעקאפעט.

ס'איז דעמאלט געווען זומער, פלעגט ער קומען מיט פערקאשערטע ארבעל, א העל קאשקעטעל אויפן קאפ, געהייסען האט עס: ער טוט אויך עפעס. ער נעהמט זיך נישט ארויס פון כלל.

אמאל האט ער מיטגעברענגט ס'ווייב מיט עטליכע קרובות. ביים ארויסגיין אויף די טרעפ, וואס האבען נאך קיין באריערען נישט געהאט, האבען זיי איינס ס'אנדערע זיך צוגעהאלטען. ס'ווייב האט זיך אנגעהאלטען אין מאנ'ס אקסעל און אז זי האט אויפן דאך דערזעהען דעם ים מיט א דורכקומענדיגע שיף האט זיך פון איהר נוידערדיג פנים אראפגעגליטשט איין וואזשנע ווארט:

— קאלאסאל!

נאר מער האט נישט געוואוסט וועמען מיט זי, דעם ים צו די דריי-קוימענדיגע שיף.

איינמאל ווען דוד האט שוין טשוואויגט דא נעבען הויז האט ער זיך אנגעטראפען מיטן באלעבאס אויג אויף אויג און געזאגט „שלום", האט יענער פרעמד טעקוקט אויף דוד'ן, גלייך דוד וואלט געמאהנט ביי איהם אנ'אלטען חוב. ער דערקענט מיך גארנישט, האט דוד מיט פערדרוס געטראכט, און נער ווען צופריהען, וואס ער ווייס פון אצינד אן קענען פערבייגיין פאר איהם ווי א פרעמדער.

אין די נעכט האט דוד אין צעלט זיך צוגעהארכט צו די טריט פון די הויז-באוואוינער, וואס זענען נאהנט פערבייגעגאנגען. טיילמאל, פלוצים אפגעהאקט געוואהען. דאס האט עמיץ זיך אפגעשטעלט נעבען צעלט זיין בעדערפעניש צו טון, כדי ער זאל פערשטעלט זיין פון הויז.

דוד האט געהערט ווי מען גייט אויף די טרעפ. א טיר עפענט זיך, פערמאכט זיך און ס'איז געווען אין דעם סקריפ פון דער טיר דער גאנצער טעם פון וואוינען אין א געמויערט היימליכער שטוב, וואס דוד האט שוין לאנג נישט געפיהלט. זיין אריינגיין און ארויסגיין פון צעלט איז געווען אזוי שטיל, ווי א הונט אין דער נארע.

דער ווינד איז וואס אמאל שטארקער געווארען. דוד האט בעוואכרעגט ס'צעלט. די שטריק שטייפער אנגעצויגען, צוגעשטאקען עטליכע שווערע שטיינער, ארומגעלייגט זיי אויפן ביסעל ערד, וואס איז נאך פון אנהויב ווינטער געווען ארומגעשאטען אויף די עקן פון צעלט ווי א וואל. אז דער רעגען זאל נישט אריין, און זיך געלייגט שלאפען.

דער ווינד האט א כאפ געטאן א פאלע פון דער עפענונג און גענומען קלאפען דערמיט אויפן צעלט, די פאלע בלייבט א רגע ליגען ווי אפגעהוהען און וועקט זיך אויף מיט א נאך גימער קלאפען. דער האנד פון צעלט, וואס שטעקט אין דר'ערד און איז איבערגעפוילט פון נאסקייט רייסט זיך אפ און קלאפט שיין אונטער זיין בעטעל. דוד שטייט שנעל אויף, טוט זיך אן און גייט ארוים אינדרויסען.

שטיקער וואלקען יאגען איבערן הימעל, גליטשען זיך פאר דער לבנה מיט ווייסע ראנדען. די לבנה אייליט אוועק פון די וואלקען, זיי אנטלויפען איינס פון ס'אנדערע.

דוד האט זיך טעפארעט ארום זיין צעלט מיט א מיטנאכטיגע ניכטערקייט. ער האט אויפגעלאזט א שטריק, כדי שטארקער איינצוציהען איהם. דער ווינד האט דערווייל א פאטש געטאן אין לויז געווארענעם ברעזענט, אהנגעוואלגערט דעם שטאנג, אז דער עק וואס איז אין דר'ערד פערגראבען געווען איז אויפגעשפרונגען, א ווארף געטאן אינדערהייך אביסעל ערד.

דוד האט ווי ס'איז איינגעדעקט מיט ברעזענט זיין ביסעל ארעמקייט און געבליבען שטיין ארויסגעווארפען אין דער שטורעמדיגער נאכט אריין.

דער ווינד האט אלץ מעהר געארבייט, געטריבען די וואלקען צו די ראנדען הימעל וואו זיי זענען געבליבען הענגען מיט ווילד - אויסגעשטרעקטע ווייסע שפיצען און דער מיט הימעל איז געווארען ריין, אומהיימליך ריין, איז צושוועבען ווייטער.

ס'גרויסע הויז האט געגלאנצט אויף דוד'ן מיט בלינדע פענסטער און פוסטע טעראסעס און ער האט דעמאלט זייער געוואלט וויסען. צי איז מעגליך א שטורעם, וואס זאל אזא הויז קענען אומווארפען.

אויפן צווייטען שטאק ווערט שטילערהייט בעלייכטען א פענסטער. עס לייכט זיך דארט מיט א שפעט-נאכטיגער טיפער מחשבה, און א ליכט-פלעק פאלט אויפן ליידיגען פלאץ נישט ווייט פון חדר'ן. די טרעזשלער איגנם ליכט-פלעק ציטערן אין ווינד, בייגען זיך ווי אין גיכען לויף.

פון הויז קומט ארויס א פיגור פערוויקעלט אין א שאל, דערנעהנטערט זיך צו דוד'ן און זאגט מיט א נישט זיכער קול:

— קומט ארויף.

ער גייט עפעס אנ'אומקלארען שנעפער און דאס מיידעל טרעט נישט אפ. מיט געבעט אין קול פערלאנגט זי פון איהם, ער זאל ארויפגיין איבערנעכטיגען. און דאס ליכטיגע פענסטער קוקט אויך אראפ צו איהם נאר אלע איבעריגע גלאזצען בלינד.

דאס מיידעל גייט צוריק צום טויער, זי פערהילט זיך בעסער אין דעם שאל און בלייבט דארט ווארטען אויף איהם. אויך זי איז ארויסגעווארפען אין דער נאכט, דורך אנ'אינערליכען שטורעם ארויסגעווארפען. זי זעהט אויס עלענד, עלענדער נאך ווי ער. און עס וועקט זיך אין איהם א רחמנות צו איהר. גלייך זי, און נישט ער איז געבליבען הפקר אין ווינד, און ער גייט מיט איהר, אבער נישט פאר זיינעטוועגען ער וואלט ליבער געבליבען אינדרויסען, קוקען ווי שטיקער וואלקען רייסען זיך אפ פון די ראנדען הימעל און וואלגערן ארום. פאר איהר בלויז טוט ער דאס.

זי ציינדט פאר עפעס די עלעקטריע אין הויז נישט אן און גייט אביסעל פאראויס אויף די פינסטערע טרעפ, גלייך זי וואלט פאר איהם זיך געשראָמען. זי עפענט שטיל די טיר, פיהרט איהם אריין אין א צימער מיט אנ'אויסגעבעטעטער קאנאפע און גייט פון דארט אריין אין א צווייטען צימער.

ער בלייבט אליין און ס'טוט איהם גלייך באנג, וואס ער איז ארויפגעגאנגען. ער לייגט זיך אין אנטועכץ און קען נישט איינשלאפען און היט זיך נישט צולאזען זיך הערען. עס דאכט זיך איהם, אז אין צווייטען צימער מוז מען אצינד זיין שטיל-זיין, אוודאי מיט חשד אויפנעהמען. און ער גיט זיך א הרעה, אז די קאנאפע זאל א סקריפ-טון...

צוליב די גייענדיגע וואלקנס בייט זיך אלעמאל דאס ליכט אין צימער. די לבנה קריכט ארויס פון אונטער א זילבער-געריימטען וואלקען-קאפ און ס'ווערט ליכטיג. ער זעהט מעבעל: א קרעדענס פון וואנען ס'גלאנצט ארויס גלאז-וואארג, א טיש מיט א טישטוך איבערגעדעקט, אזוי פאטאגראפיעס אויף דער וואנד און עס ליגט איבער אלעם א באנאכטיגער גליוועהר.

אט פאלט די לבנה אריין אין א געדיכטען וואלקען ווי אין א תהום און דאס צימער ווערט פערצויגען מיט א טונקעלקייט און ס'איז דא אלעמען וואחעם אין דער טונקעלקייט, נאר דוד איז ארומגענומען מיט א פינאהדיגע צימער. ער קען זיך נישט וואהלען ביי פרעמדע פיוערען.

ער דארף א הוסט טון און ער האלט זיך איין מיט אלע כוחות. עס דאכט זיך איהם, אז ער וועט מיט דעם איבערשרעקען די אומבעקאנטע מענשען פון צווייטען צימער. און ווי אויף להכעיס שטייט איהם דער הוסט אין האלז.

ער קען אויך נישט איינשלאפען צוליבן געדאנק, אז אינדערפריה וועט ער זיך דארפען צונויפטרעפען מיט די מענשען און מיט דעם מיידעל, וואס האט אויף איהם רחמנות געהאט. ער וואלט בעדארפט שטילערהייט זיך ארויסכאפען. ער בעשליסט אזוי צו טון, ווען ס'וועט ליכטיג ווערען. מיט דעם געדאנק פערמאכט ער די אויגען און אז ער האט זיי געעפענט זענען די שויבען שוין העל געווען. ער האט דערזעהן, אז דאס צימער איז אין איין ווייט הענדיג, עס געהערט זיך איהם, אז ווען ער האט דא געארבייט האט ער טראגן דיעם צימער אלע טאג זיך געשוויצט פריהשטאג עסען, און דערוויילן זיך אפגערוהט פון דער שווערער ארבייט. געפיהלט זיך היימיש צווישען די נאך פיכטע און קיהלע פיר ווענט. די הארעוואניע וואס ער האט דא אריינגעלייגט האט איהם מיט דעם פערבונדען. און ווי פרעמד פיהלט ער זיך אצינד אין זעלבען צימער. — — —

עס ווערט ליכטיגער. ער דערזעהט די צוויי פנימ'ער אויף די פאטאגראפיעס. גלייך זיי זענען פון א ווייטקייט אנגעקומען. מסתם זענען דאס די זיידע און די באבע פון דער פאמיליע. ארום זיין פול פנים א טרייליכע בערדעל מיט א מושיבקעלע פערקעמט ארויף צו דער יארמולקע. און זי מיט א שווארץ בלוזקעלע פערקנעפעלט אויפן האלז און די האר פערקעמט הויך אויפן מיט קאפ. דוד'ן דוכט זיך, אז ביידע קוקען אויף איהם מיט א בעהאלטענעם שמייכעל.

ער איז שטיל אויפגעשטאנען, א בליק געכאפט דורכן פענסטער און דערזעהן זיין צעלט. דאס בעטעל אפגעהעקט און ארום האבען זיך געוואלגערט עטליכע שקארפעטקעס. ער האט די טיר געעפענט און זי שוין צוריק נישט פערמאכט. מיט פיבערדיגע הענט, האט ער פערהעקט זיין ביסעל ארעמקייט. אוועק געגאנגען אויף א גאנצען טאג. ערשט אין אווענט איז ער געקומען פערנעהמען זיינע זאכען. אלע פענסטער אין הויז, זענען געווען היימליך בעלויכטען און גלייכגילטיג געקוקט אויף איהם. ער האט געוואלט צווישען זיי דערקענען ס'ליכטיגע פענסטער פון נעכטען, געזוכט מיט די אויגען און נישט געפונען.

—*X*—

ליטעראַרישע שמועסען

פון ש. ניגער

...איצט ווייסט מען, אז ס'איז געווען א טעות: סטאניסלאוו בזשאזאווסקי, דער פוילישער דיכטער און רעוואלוציאנער איז נישט געווען קיין פראוואקאטאר, ער האט געליטען פאר פרעמדע זינד, פאר די זינד פון איינעם, וואס האט זיך גערופען מיט דעמזעלביגען נאמען, וואס דער דיכטער פון „פלאמען". איצט ווייסט מען עס, אבער ביי זיין לעבען און יאהרענלאנג נאך זיין טויט איז ער געווען אונטערן העסליכען חשד...

די, וואס האבען איהם געקענט, האבען געפיהלט, געמוזט פיהלען, אז ער איז איינער פון די ריינסטע מענשען אין דער וועלט, אבער זיי האבען מורא געהאט צו פערלאזען זיך אויף זייער איינדרוק. און זיי האבען פער'משפט אנ'עהרליכען און א הויך-שעפערישען מענשען.

מיט יונה אזעף, דעם אמת'ן פראוואקאטאר, איז געווען פערקעהרט, צווישען זיינע חברים האבען זיך געפונען אזעלכע, וואס האבען פון אנהויב אן געפיהלט, געמוזט פיהלען, אז עפעס איז נישט גלאט מיט אט דעם הארט-שווייגענדיגען פארשוין, פונדעסטוועגען זענען איהם יאהרענלאנג אנגעטרויט געווארען די וויכטיגסטע סודות פון דער רעוואלוציאנערער בעוועגונג, — ווידער אמאל — דערפאר, וואס מען האט נישט געהאט דעם מוט זיך צו פערלאזען אויף פערזענליכע איינדרוקען.

מען האט נישט געגלויבט דעם בשר'סטען עדות — דעם אייגענעם געפיהל, און דער רעזולטאט איז אין ביידע פאלען געווען א פאטאלער. אזא הויכער סארט מענש, ווי סטאניסלאוו בזשאזאווסקי, איז געשטארבען א פערשעהמטער, א דערניטעריגטער, געהאסט און פעראכטעט פון זיינע אייגענע חברים, בעת אזא מנובל ווי אזעף, האט יאהרענלאנג געמאסטען די חברשאפט פון רעוואלוציאנערע פיהרערס...

פון וואנען האט זיך גענומען דער טעות, די פערבלענדעניש? צי נישט אמאל דערפון, וואס אין דער סביבה פון פארטייען איז מען צו פראגראמען מעהר אויפמערקזאם, ווי צו מענשען? צי נישט אמאל דערפון, וואס אין אט די פיהרענדיגע קרייזען הערט מען זיך צו צום פסוק, וואס איינער האט איינגעחזר'ט. אנשטאט איהם טיף אריינצוקוקען אין דער נשמה אריין.

ד"ר מוקדוני איז גערעכט, ווען ער שרייבט, אז „יעדער יודישער שריפטשטעלער איז א קעמפער", אבער איך בין נישט איינשטימיג מיט איהם, אז קעמפען הייסט דווקא „דונערן" און נישט אנדערש ווי „א קלאפ טון איבערן טיש". מיר דוכט, אז א גייסטיגען קאמף קאן מען פיהרען שטילערהייט אויך. און אפשר איז בעסער גאר צו פיהרען איהם שטילערהייט, אפשר איז בעסער נישט אויסצוגעבען קיין כוחות אויף שרייען...

„היים קעמפעריש בלוט מוז פערמאגען א יודישער שריפטשטעלער", זאגט קאלעגע מוקדוני און דאס איז ריכטיג, אבער וואס איז דער טייטש — אויף דער שפראך פון ליטעראַרישען שאפען — „היים קעמפעריש בלוט"? — א שטייגער, אחד-העם'ס בלוט" — איז עס „היים" גענוג? איז עס געווען „קעמפעריש"? אחד-העם איז געווען שטיל, איידעל, איינגעהאלטען, ער האט נישט „געדונערט". נישט „געקלאפט איבערן טיש", אזוי ווי, זאָגען מיר, פרץ סמאלענסקין, האט ער מיט זיין „השלח" אויפגעטון ווינציגער ווי סמאלענסקין מיטן „השחר"?

מען מוז האבען אין זיך „חסידישען ברען".. געוויס אבער וואס איז „חסידישער ברען"? דווקא נאר די ווילדע העוויה'ס פון א חסיד א פלאקערדיגע? איז ווינציג די התלהבות פון דעם בעל „התניא". דעם אלטען רב?

מ'האט אמאל געזאגט מארסעל פרוסטען, אז ער בענוצט צו אפט דעם מיקראסקאפ. „ניין", האט ער געענטפערט, „דעם טעלעסקאפ!" און דאס איז ריכטיג וועגען יעדען קינסטלער. אנ'אמת'ער שאפער גיט זיך נישט אפ מיט דער פערגרעסערונג פון קליינע זאכען, זיין עבודה איז: דערנעהנטערן צו אונז ווייטע זאכען.

דאס גליק צו קאנען אויך זיך אפזאגען פון גליק.
די פרייד צו קאנען אויך זיך אפזאגען פון פרייד —
צו האלטען לוידענשאפטליך ליידענשאפט צוריק
און שטעלן דעם שטאלץ צו ברעכען אין עקסטאז פון
ליד —

די דאזיגע סטראפע פון א. ליעסינס א ליד (אין „צוקונפט") — און דאס גאנצע ליד, — וואלט געקאנט זיין א מאטא, א שליסעל צו א גרויסען טייל פון זיין פאעטישען שאפען, קיין עקסטאז פרעגט נישט ביי איהם אזוי העל און אזוי אפט, ווי דער „עקסטאז פון ליד". — „דאס גליק צו קאנען אויך זיך אפזאגען פון גליק". דאס איז דער לייט-מאטיוו אין זיין הערא-איש - ראמאנטישער פאעזיע.

א מארגע לאגע: וואס קלענער עס איז די מעגליכקייט ארויסצוגעבען נייע ביכער, אלץ ווינציגער חשק איז פערהאן צו לייענען די ווערק, וועלכע ווערען פערעפענטליכט וואס ווינציגער מען לייענט נייע אויסגאבען, אלץ קלענער ווערט די מעגליכקייט זיי צו דרוקען; וואס קלענער עס ווערט די מעגליכקייט צו דרוקען, אלץ ווינציגער לייענט מען.... א פער'כשופ'טער קרייז.

פונדעסטוועגען שאדט נישט אריינצוקוקען אין דעם — אלץ פולער ווערענדיגען — שראנק פון נישט-געלייענטע ביכער. מען קאן דארטען געפונען אמאל נשמות, דאס זענען ווערט א תיקון — ווערט געלייענט צו ווערען.

צו איינער אזא נשמה איז דא נישט לאנג צוגעצויגען געווארען מיין אויפמערקזאמקייט. דאס איז „אוזארען", ג' זאמלונג לידער פון ברכה קודלי. אינם ביכעל זענען דא פערזען, וועלכע זענען פול מיט איינגעהאלטענער, געצוימטער לירישקייט. פיינע, אינטים-אויסגעהעפטע פערזען, אויסגעהעפט פארן היימישען געברויך: אלבאם-לידער. אבער אויך א זייטיגער מענש, א נייגעריגער, קאן אין אט דער פריוואטער קאלעקציע געפינען עפעס, וואס איז „איינגעהילט אין גארן נאך א שטומען עפעס" און דאס קאן, ווי אט דער שטומער פערז, אויפוועקען אין איהם געפיהלען פון סימפאטיע.

אויף ברכה קודלי האט, ווי עס ווייזט, געווירקט דער „פרייער פערז" ווען ער איז געווען אין מאדע, אבער איהרע לידער זענען נישט קיין מאדע-לידער. פערקעהרט איינציגע פון די מעהר געלונגענע פערזען האבען אין זיך דעם חן פון אינעווייניגסטער אלט - מאדישקייט, וואס איינפאכער זי איז, וואס נעהנטער צו זיך. וואס ווייטער פון שעהנע און שטארקע ווערטער, אלץ מעהר פיהלען מיר אין איהר דאס, וואס איז „איינגעהילט אין גארן נאך א שטומען עפעס"....

פראפארציאנעל צו דער ארטיגער יודישער בעפעלקערונג, איז אין קיין לאנד, דוכט זיך מיר, נישטא אזא גערעטעניש אויף יודישע שרייבער און ביכער, ווי אין ארגענטינע. דער איינדרוק איז, אז אויב צו די דריי ליטעראַרישע צענטערען, וואס מיר האבען, וועט איינגיבען צוקומען נאך איינער, א פירטער, וועט זיין ארט זיין — דרום-אמעריקע. און ס'איז באמת צייט, אז מיר זאלען זיך פעראינטערעסירען מיט דעם קולטורעלען וואוקס פון אט דעם נייעם יודישען ישוב.

די „ליטעראַרישע בלעטער" האבען ארויסגעגעבען א ספעציעלען נומער וועגען דעם יודישען קולטור-לעבען אין ארגענטינע. די ידיעות, וואס זענען פערעפענטליכט געווארען אין „ליטעראַרישע בלעטער", זענען געווען צו פראגמענטאריש. אבער גענוג צו ווייזען אונז, אז די קערנדלעך פון א יודישען קולטור-לעבען, וועלכע די פיאנערען פון דער ארגענטינער יודישער קאלאניזאציע און אנדערע, האבען פערזייהט, זענען נישט פערלוירען געגאנגען.

די ארגענטינער יודישע ליטעראטור, אזוי ווי דאס יודישע שאפען אין אמעריקע, זוכט זיך איינצוווארצלען אינם ארטיגען באדען, דערווייל אבער ציהט זי איהר הויפט - יניקה פון דער אלטער היים, און דאס וועט איהר נישט שטערען, נאר פערקעהרט, העלפען זיך איינבורגערן אויפן ארט, וואס גרעסער עס וועט זיין איהר חלק ירושה, אלץ מעהר כוחות וועט זי האבען צו שאפען עפעס נייעס און אייגענארטיגעס, אויסגעטאטענע פון דער וועלט, צו וועלכער זיי געהערען, אויסגעלייזטע, האלטען יודען דער נייער סביבה גארנישט נישט געקענט געבען, ממילא, וואלטען זיי ביי איהר ווינציג וואס גענומען: בלויז א געבער איז א נעהמער — גייסטיג.

דערציילער איז מ. גראניטשטיין, איינער פון די בייערע יודישע שרייבער אין ארגענטינע נישט לאנג פון אוקראינע, — גערעכט, ווען ער וויל זיך נישט מעגנוגענען מיטן „לאקאלען שטייגער" („פון תהום צו תחום" בוענאס איירעס) מ. גראניטשטיין טענה'ט, אז אינם ארגענטינער יודישען לעבען איז נישטא נאך גאר „קיין סימן פון לאקאלען שטייגער" (ז. 37). דאס איז זיכער א גוזמא. ער מוז אבער זיין גערעכט צום אמת, ווען ער שרייבט, אז „דער גאנצער יודישער קיבוץ (פון ארגענטינע) איז בעלאדען מיט אלטהיימישען שטייגער, לויט אלע זיינע טראנספארמאציעס, אנהויבענדיג מיט דער שטעטעלדיגער איינגעזעסענער אידיליע און דערבעהענדיג העט ביז צו די מלחמה - אויפטרייסלונגען און בירגער - קריג (אין רוסלאנד). אט די מאסען, וואס זענען אראפגעקומען אהערצו. בעלאדענע מיט אזא שווערער ירושה, וועלען עס באין אופן פאר איינמאל פון זיך נישט ארויסלאדען, מיטן גוטען ווילען אוודאי און אוודאי נישט, נאר זיי וועלען עס מיטנעהמען מיט זיך, אין אלע זייערע וואנדלונגען פון זייער טראנספארמאציע" (דארט).

עולם=הזה און עולם=הבא

(עפּיזאָדען פון תלמוד) ● געזאַמעלט פון מיכל זיסקינד

דער טונעל

אום צו דערגרייכען דעם געטליכען ציל — זאָגען די חכמי-התלמוד — שפּילט די רעאַלע פּראַקטישע וועלט די הויפּט-ראָלע אין מענשליכען לעבען.

די רעאַלע וועלט איז דער „פּרוזדור" דער טונעל, וואָס פיהרט צו דער געווינשענע סטאַציע, צום ערהאַבענעם ציל, צום תכלית, צוליב וואָס דער מענש איז בעשאַפען געוואָרען...

„העולם הזה דומה לפרוזדור בפני עולם הבא", די פּראַקטישע וועלט — זאָגען די חכמים — איז בלויז אַ מסילה, אַ וועג, אַדורך געהענדיג געסעל, וואָס פיהרט צו די צוקונפטיגע גייסטליכע וועלט: „התקן עצמך בפרוזדור, כדי שתכנס לטרקלין" פאַרברייט זיך אין דעם דורך געהענדיג געסעל, מאַכט דיך גרייט אין דעם אויסערן „מדור" אויף די אַזאַ גערופענע „די וועלט", אום דו זאָלסט זיין אומשטאַנד צו פערנעהמען דיין פּלאַץ אין דעם אינערען „מעון" דעם גייסטליכען פּאַלאַץ, וואָס איז אויף יענער זייט. — —

(זעה אבות, פ. ד.)

איין שעה

די פּראַקטישע וועלט איז געשטעלט געוואָרען אויף גוטע מדות און מעשים טובים" און ווי קורץ דאָס ערדישע לעבען זאָל נישט זיין איז איין קליינע גוטע שטונדע אויף דעם „פּלאַנעט" מעהר ווערט פאַר דעם מענשם נשמה, ווי די אייביגקייט אויף יענער וועלט.... דער תלמוד זאָגט: יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי עולם הבא... ס'איז טייערער איין שטונדע פון איבערלייגונג, אין מעשים טובים אויף די פּראַקטישע וועלט, ווי דאָס רוהיגע אייביג-גייסטליכע לעבען פון יענער וועלט...

(זעה אבות פ. ד.)

דער אוניפאָרם

אום דאָס פאָלק זאָל בעסער בעגרייפען און פערשטעהן, ערקלערט דער תלמוד מיט זעהר אַן'אינטערעסאַנטען משל:

אַ קעניג האָט אַמאָל צוטיילט „בגדי מלכות" צו זיינע בירגער, די קלוגע, די חכמים האָבען די קליידער זעהר ריין געהאַלטען, כמעט נישט געטראָגען, אוועקגעלייגט זיי אין אַ קעסטעל און זיי אָפּגעהיטען ווי „אַן'אויג אין קאָפּ". די געוועהנליכע בירגער, די פּשוט'ע מענשען האָבען זיי געטראָגען אפילו ביי די שמוציגסטע אַרבייט... אין אַ צייט אַרום און דער קעניג האָט גערופען זיינע בירגער צו „אַ קעניגליכען פּאַראַד" און פערלאַנגט דאָס יעדער בירגער זאָל זיך ווייזען פאַר איהם אין די קעניגליכע אוניפאָרם.... ווען דער קעניג האָט געזעהען די הערליכע ריינע אוניפאָרם, וואָס די חכמים האָבען געטראָגען, האָט ער זיך שטאַרק געפרעהט, וואָס זיינע בירגער האַלטען זיין אוניפאָרם אַזוי ריין און שעהן; ר'האָט די קליידער אוועגעלייגט אין זיין קעניגליכער קליידער שראַנק, וואו זיינע בגדי-מלכות האָבען געהאַנגען, און די חכמים האָט ער הערצליך בעדאַנקט, און זיי דערהויבען צו אַ גדולה...

אָבער די בירגער, וואָס האָבען דעם קעניגס אוניפאָרם פערנאַכלעסיגט און פערשמוצט האָט ער אַריינגעזעצט אין תפיסה, פאַר בעליידיגען די קעניגליכע קליידער און די פערשמוצטע אוניפאָרם האָט ער געשיקט אין אַ וואַש-הויז....

(זעה שבת קנ"ב)

די עדות

די חכמי-התלמוד האָבען פערזוכט איינצופלאַנצען דאָס בעסטע און שענסטע. מיט אַלע כוחות האָבען זיי אויסגעוואָרצעלט דאָס נידעריגע, זינליכע לעבען...

קיינער קען נישט בעהאַלטען — האָבען די חכמים געזאָגט — זיינע זינד, און חטאים: „כל עוונות אדם חקוקים לו על עצמותיו" טוט אַ מענש אַ שענדליכע זאַך ווערט ס'אויסגעקריצט אויף זיינע ביינער (זעה כלה, ב. פ"ג) און „אבריו של אדם מעידים בו" די גלידער פון יעדען „בעל-חוטא" זאָגען עדות, וואָס פאַר אַ פאַרשוין דאָס איז... זאָל דער „בעל-חוטא" נישט דענקען, דאָס מ'וויים נישט, וואָס ער טוט, די וועלט קען איהם גוט, זיינע אייגענע גלידער און די ציגאַ פונם פּנים זאָגען עס אויס....

(זעה חגיגה, ט"ז)

והתקדשתם

די חכמי-התלמוד האָבען שטענדיג איבערגעחזר'ט די ווערטער פון דער תורה: „והתקדשתם והייתם קדושים" הייליגט אייך, וועט איהר בלייבען הייליג... אויב אַ מענש הויבט אָן ביסלעכווייז דערגרייכט ער אַ סך „בעולם הזה מקדשים אותו לעולם הבא", פאַרברייט זיך דער מענש אויף דער וועלט האָט ער עס שפּעטער... „מלמטה — מקדשים אותו מלמעלה" ווערט ער אַ מענש צווישען מענשען, רעכענט מען זיך מיט איהם אין דער הויך... (זעה יומא ל"א)

די איינלאַדונגס-קאַרט אַהן אַ דאַטום

„אשרי כל חוכי לו" (ישעיה, ל. י"ח) וואויל איז דעם יעניגען — זאָגען די חכמים — וואָס איז אייביג גרייט און וואַרט... דער תלמוד בעצירט דעם געדאַנק מיט זעהר אַן'אינטערעסאַנטען פּאַראַבעל: אַ קעניג האָט אַרויסגעשיקט איינלאַדונגס-קאַרטען צו זיינע אונטערטאַנער, דאָס זיי זאָלען זיך ריכטען און זיין פאַרבע... טערט צו קומען אויף זיין „קעניגליכען ב... אָבער דעם דאַטום און דעם טאָג האָט ער ... פערצייכענט אין די איינלאַדונגס-קאַרטען...

די חכמים די בעלי-צורה, האָבען זיך ... פאַרבערייטערט, שטענדיג געטראַגען אויף די שעהנסטע און ריינסטע קליידער, טראַכ... דיג יעדע מינוט קען דער קעניג רופען...

ווי לאַנג ברויך דען דויערען צו פּראַוו... באַל ביים קעניג? ר'האָט דאָך פיל משר... און עסען פעהלט דאָך אויך נישט „כהרף ... אַ וואונק און אַלעם איז פאַרטיג.... זענען געשטאַנען אויף דער „וואַך" און געווען גר...

„די פוילע" האָבען זיך געטראַכט „אַ ... צו מאַכען מוז דאָך דויערען ט'צוליב וואָס ... לען מיר שטענדיג זיך אַרומטראַגען אין אַ... געפּוצטע קליידער, ס'איז דאָך נישט בעק... מ'קען דאָך נישט געהן און זיצען ווי מ'... מיר האָבען נאָך צייט...

פּלוצים און דער קעניג גיט אַ רוף....

די חכמים זענען געקומען אַרומגעוואַ... אויסגעפּוצט ווי קעניגליכע געסט, די ט... זענען געווען בעדעקט מיט בלומען, ס... האָט געשמעקט און דער וויין האָט געש...

מ'האָט די חכמים, די בעלי-צורה מיט ... אַנגעוויזען אויף זייער עהרען-פּלאַץ...

די פוילע, נישט זייענדיג פאַרבערייטעט ... נען געקומען אין זייערע וואָכעדיגע שמו... קליידער....

ווי קרעציגע בעטלער האָט מען זיי ... טריבען... און דער קעניג האָט זיי בעשטו... פאַר נאַכלעסיגקייט און פוילקייט... וואויל דעם — זאָגען די חכמים — וועלכער איז ... בערייט און שטענדיג גרייט...

ווי אַלט איז דער מענש?

פאַר וואָס עס איז שווער צו ענטפערן אויף דער פראַגע. — די עוואָלוציע פון דער מענשליכער ראַסע. — די פערשידענע אויסגראַבונגען וואָס האָבען אַ שייכות מיטן עלטער פונם מענשליכן מין

פון ל. באַראַדולין

די מעטאָדע צו בעשטימען ווי לאַנג מענשען עקזיסטירען אויף דער ערד, איז געבויט אויף די סקעלעטען און שאַרבענס פון די פאַרצייטיגע מענשען, וואָס ווערען אויסגעגראָבען פון אונטער דער ערד. אָבער דאָ שטויסט מען זיך אָן אויף אַ שוועריגקייט: מיר האָבען נישט קיין מאָס צו בעשטימען פון וועלכען מאָמענט הויבט זיך אָן די עקזיסטענץ פון „מענש" אין אונזער זין פון וואָרט.

די טעאָריע פון עוואָלוציע לערנט אונז, אַז די אַלע העכערע מינים ברואים, וואָס עקזיסטירען איצט אויף דער ערד, האָבען זיך ענטוויקעלט פון נידעריגערע מינים, עס איז געווען אַ צייט, ווען קיין מענשען זענען אויף דער ערד נישט געווען; עס זענען געווען חיות, פון וועלכע דער מענש האָט זיך דערנאָך ענטוויקעלט. זענען צווישען יענע חיות און די איצטיגע מענשען געווען צענדליגער שטופען פון אַנטוויקלונג און איבערגאַנג. וואָלטען אָט די אַלע ברואים, וואָס שטעלען מיט זיך פאָר די אַלע שטופען פון איבערגאַנג, עקזיסטירט ביז היינט צו טאָג, וואָלט מען אפשר נאָך אויסגעאַרבייט אַ מין מאָס, וואָס זאָל בעשטימען די גרעניץ צווישען מענש און חיה. עס וואָלט וואַרשיינליך געווען זעהר שווער און וואָלט געשאַפען אַ סאָציאַלען פּלאָנטער. היינט צו טאָג, צום ביישפּיל, ווייסען מיר אויף זיכער, אַז אַלע מענשען זענען גלייך. און דאָך זענען פאַרהאַן טעאָרעטיקער, וואָס צעטיילען די מענשהייט אויף „העכערע" און „נידעריגערע" ראַסען; און וואָלטען מאַקע געווען פאַרשידענע מענשליכע מינים אויף דער ערד, מיט נישט קיין קלאָרער גרעניץ צווישען מענש און חיה, וואָלט שוין גאָר געווען נישט אויסצוהאַלטען. דאָך וואָלט מען זיך מסתמא ווי עס איז אַן עצה געגעבען; און ווען מען דאַרף נאָך בעשטימען די גרעניץ צווישען מענש און חיה אויפן גרונד פון צופעליגע און נישט אינגאַנצען זיכערע שאַרבענס און ביינער, איז עס שוין כמעט גאָרנישט מעגליך צו בעשטימען אָט די גרעניץ. און דעריבער ווען מיר וועלען רעדען וועגען דעם, ווי אַלט דער מענש איז אויף דער ערד, קאָנען מיר נישט אָנהויבען פון דעם „עלטסטען מין" און צוקומען צו אונזער צייט, נאָר מיר מוזען געהן פון אונטען אַרויף: אָנהויבען פון אונזער צייט און געהט אויף צוריק.

דער נאָהענטסטער מענשליכער מין, וואָס האָט עקזיסטירט אויף דער ערד איידער מיר זענען געקומען, זענען געווען די קראָ-מאַנאָנען. אין אַ הייל ערגעץ אין זיד פראַנקרייך, לעבען דעם דערפעל קראָ-מאַנאָן האָט מען מיט 65 יאָהר צוריק געפונען די סקעלעטען פון פינף מענשען: אַ מיטעל-יעהריגען מאַן, אַ פרוי, אַ קינד און צוויי בחורים. ספּעציאַליסטען האָבען דערנאָך אונטערזוכט די ביינער פון אָט די סקעלעטען און זייערע שאַרבענס און זענען געקומען צום בעשלוס, אַז אָט די מענשען האָבען בעלאַנגט צו אַ מענשליכער ראַסע, וואָס עקזיסטירט שוין איצט נישט. האָט מען אָט די מענשען אָנגערופען קראָ-מאַנאָנען, נאָכ'ן נאָמען פון דער געגענד, וואו מען האָט געפונען זייערע ביינער.

אין דער זעלבער הייל און לעבען אָט די סקעלעטען האָט מען געפונען זייער געוועהר און געצייג געמאַכט טיילווייז פון ביינער אָבער הויפּטזעכליך פון שטיינער. לויט דעם מאַטעריאַל, פון וועלכען דאָס געוועהר און געצייג איז געמאַכט געוואָרען, און לויט דער פּרימיטיווקייט פון זייערע פאָרמען און דעם אופן, ווי אַזוי זיי זענען בעאַרבייט געוואָרען, האָט מען בעשטימט די שטופע פון קולטור אין וועלכער די קראָ-מאַנאָנען האָבען זיך געפונען. און לויט דעם פּלאַסט ערד, מיט וועלכען דער אַריינגאַנג אין דער הייל איז געווען פערשאָטען און לויט אַנדערע געאָלאָגישע סימנים, האָט מען בעשטימט אומגעפעהר מיט וויפיל יאָהר צוריק אָט די מענשען האָבען עקזיסטירט. מען רעכענט, אַז זיי האָבען עקזיסטירט מיט אַ 25 טויזענד יאָהר צוריק.

שפּעטער האָט מען אין פערשידענע טיילען פון זיד-פראַנקרייך, נאָרד-שפּאַניען און אין אַנדערע געגענדען פון אייראָפּאַ געפונען נאָך סקעלעטען פון דער זעלבער ראַסע. געפונען האָט מען אי איינצעלנע ביינער, אי צעהנדליגער גאַנצע סקעלעטען מיט אַמאָל. אַז זיי אַלע בעלאַנגען צו דער זעלבער ראַסע ווערט דערוויזען אי דורך דער עהנליכקייט פון זייערע ביינער בכלל און פון זייערע שאַרבענס בפרט, אי דורך דער עהנליכקייט פון דעם געוועהר און געצייג, וואָס בעלאַנגען צו דער זעלבער שטופע פון מענשליכער קולטור.

געווען זענען זיי הויכע, געזונדע מענשען, פול מיט אונטערנעהמונגס-גייסט און שאַפערישע, דערפינדערישע פעהיגקייטען; אָבער גייסטיג זענען זיי געשטאַנען עטוואָס נידריגער פון די מענשען פון אונזער צייט. זיי האָבען ענטוויקעלט אַ זעהר הויכע קונסט, אויסער יעדער פּראָפּאָרציע צו זייער טעכניק און אַרט לעבען. זיי האָבען געמאָלען בילדער פון חיות אויף די ווענד פון די היילען, וואו זיי האָבען געלעבט, און אויפגעקלעפּט פון ליים, אויסגעקריצט אויף האָלץ און ביינער פערשידענע פיגורען.

אין די זעלבע פּלאַסטען, וואו מען האָט זייערע ביינער געפונען, האָט מען נישט געפונען די סקעלעטען פון מאָדערנע מענשען. הייסט עס, אַז די מאָדערנע מענשען זענען נאָך דאַן נישט געווען; זיי שטעלען מיט זיך פאָר אַ שפּעטערדיגע ענטוויקלונג. דאָס מיינט אָבער נישט, אַז די איצטיגע אייראָפּעער האָבען זיך ענטוויקעלט פון די פאַרצייטיגע קראָ-מאַנאָנען; זיי האָבען זיך געקאָנט ענטוויקלען פון אַנדערע פעלקער, וואָס האָבען זיך נאָך דאַן געפונען אין אַזיע און דערנאָך פון דאָרט עמיגרירט קיין אייראָפּאַ. אַנדייטונגען אויף דעם זענען פאַרהאַן אַ סך.

אין פאַרבינדונג מיטן שיקזאַל פון די קראָ-מאַנאָנען איז אינטערעסאַנט אַזאַ געשיכטע: ערגעץ אויף די פּירענעער בערג, וואָס געפינען זיך צווישען פראַנקרייך און שפּאַניע, לעבט נאָך איצט אַ פאָלק, וועלכע מען רופט באַסקען. זיי האָבען אַ בעפעלקערונג פון אַרום אַ האַלבען מיליאָן נפשות. זיי זענען העכער פון מיטעלען וואוקס, געזונטע, אַרבייטסזאַמע און שטאָלצע מענשען. וועגען זיך זאָגען זיי, אַז יעדער באַסק איז אַ נאָבעלמאַן. בעזיגען זיי אין מלחמות און אונטערדריקען זיי איז כמעט נישט מעגליך. אַ באַסק וועט גיכער פאַלען אין שלאַכט איידער זיך אונטערגעבען. יענע באַסקען, וואָס בעלאַנגען צו שפּאַניע, האָבען געוויסע פּריווילעגיעס, וואָס קיין אַנדער טייל פון לאַנד האָט נישט. דער פערשטאָרבענער גענעראַל פאַש, גענעראַליסימאַ אין דער וועלט-מלחמה, האָט געשטאַמט פון די באַסקען. זייער שפּראַך איז אינגאַנצען אָפּגעזונדערט, האָט קיין שייכות און קיין פערבינדונג נישט מיט קיין אַנדער שפּראַך אויף דער ערד און שטעלט מיט זיך פאָר אַ לינגוויסטישע רעטעניש. רעכענט מען איצט, אַז די דאָזיגע באַסקען שטאַמען דירעקט פון די פאַרצייטיגע קראָ-מאַנאָנען.

דער מענשליכער מין, וואָס האָט עקזיסטירט אין אייראָפּאַ פאַר די קראָ-מאַנאָנען זענען געווען די נעאַנדערטאַלען.

מיט אַ צוויי יאָהר פריהער, איידער מען האָט ענטדעקט די סקעלעטען פון די ערשטע קראָ-מאַנאָנען, האָבען אַרבייטער געגראָבען די ערד אין דעם אַזוי-גערופענעם נעאַנדערטאַל, לעבען דיסעלדאָרף אין דייטשלאַנד און זיך אָנגעשטויסען אָן די ביינער פון אַ פאַרצייטיגען מענשען. קענטיג איז, אַז וואָס זיי האָבען אויסגעגראָבען איז געווען אַ גאַנצער סקעלעט; די אַרבייטער זענען אָבער נישט געווען פאַרזיכטיג גענוג און מיט זייערע לאָפּעטעס צעשאָטען און צעוואָרפען די ביינער. דער ערשטער פאָרשער, וואָס האָט זיך אויף זיי אָנגעשטויסען, האָט דערנאָך געפונען בלויז דעם שאַרבען און דאָס אויך אַביסעל צעבראָכען. און ווען ספּעציאַליסטען האָבען דערנאָך דעם דאָזיגען שאַרבען אונטערזוכט, האָבען זיי בעשלאָסען, אַז דאָס איז אַמאָל געווען דער קאָפּ פון אַ מאַן, וואָס בעלאַנגט צו אַ גאַנץ אַנדער מענשליכען מין. די ראַסע, צו וועלכער דער דאָזיגער מאַן האָט בעלאַנגט, איז אָנגערופען געוואָרען נעאַנדערטאַל, נאָכן נאָמען פון דער געגענט, וואו מען האָט דעם סקעלעט געפונען.

שפּעטער האָט מען אין פערשידענע טיילען און געגענדען פון אייראָפּע געפונען אַ סך אַזעלכע סקעלעטען, אי גאַנצע, אי שטיקלעך און זיי אַלע באַלאַנגען צום זעלבען מין. זיי האָבען אָבער בעלאַנגט נישט נאָר צו אַן'אַנדער ר... נאָר דער גאַנצער מין איז געווען אַן'אַנדער... ער מאַרך איז געווען בעדייטענד קלענער... דער מאַרך פון אַן'איצטיגען מענשען און... זענען געשטאַנען אויף אַ בעדייטענד נידער... רער שטופע פון גייסטיגער ענטוויקלונג.

די שטופע פון זייער קולטור איז געווע... סך נידריגער, ווי פון די קראָ-מאַנאָנען. ווי... קאָן עס זעהן פון דעם געוועהר און די גע... וואָס מען האָט לעבען זייערע ביינער געפ... קיין סימנים פון קונסט, — מאַלעריי, קלעפּ... אָדער שניצעריי, — האָט מען ביי זיי ... ענטדעקט. גייסטיג זענען זיי געשטאַנען... העכער צו חיות ווי צו מענשען.

אורטיילענדיג פון די פערשידענע ער... פלאַסטען, וואו מען האָט זייערע ביינער ... נען, און אורטיילענדיג נאָך די ענטוויקל... וואָס זייערע געוועהר און געצייג האָבען ... געמאַכט, האָבען די נעאַנדערטאַלען עקזיס... אין אייראָפּע אַ זעהר לאַנגע צייט, אַפּש... פולע הונדערט טויזענד יאָהר. און פערש... דען זענען זיי פון אייראָפּע מיט אַ 40 טוי... יאָהר צוריק. עס איז אָבער שווער צו ... צי זיי האָבען זיך ביסלעכווייז ענטוויקעלט... העכערע מענשליכע ראַסען, אָדער זענען ... מערגעגאַנגען אויף דעמזעלבען אופן, ווי אַ... רע מינים חיות זענען אונטערגעגאַנגען. עס ... אָבער זעהר אומוואַהרשיינליך. אַז די קראָ... נאָנען זענען ענטשטאַנען פון זיי. פערקע... עס זענען פאַרהאַן סימנים, אַז די קראָ-מאַ... זענען אַ צייט שפּעטער געקומען פון אַזיע, ... כע ווערט בעטראַכט אַלס די היים פון אַלע ... ליכע פעלקער און ראַסען.

און מיט אַ יאָהר צוויי צוריק האָט מען ... די כרמל-בערג אין ארץ-ישראל ענטדעקט ... סקעלעטען פון עטליכע דערוואַקסענע מע... און צוויי קינדער, וואָס ווערען בעטראַכט ... אַ שפּעטערדיגע ראַסע. פון אָנהויב האָט ... געמיינט, אַז דאָס זענען די ביינער פון ... נעאַנדערטאַלען, וועלכע מען האָט אַזוי ... געפונען אין פערשידענע טיילען פון איי... עס איז דאָ געווען אַן'אויבנאויפיגע עהנליכ... אי אין די שאַרבענס, אי אין די געוועהר ... געצייג. ווען מען האָט אָבער די שאַר... פּינקטליכער אויסגעמאָסטען און פערגלייכ... מען געקומען צום בעשלוס, אַז זיי באַלאַ... צו אַן'עטוואָס העכערע שטופע, ווי די נ... דערטאַלען גופא, און אַז געלעבט האָבען ... דאָרט מיט אומגעפעהר 40 טויזענט יאָהר צ... ד. ה. צום סוף פון דער עפּאָכע פון די נעאַנ... טאַלען. מעגליך, אַז זיי שטעלען מיט זיך ... פאָר אַ שפּעטערע שטופע פון ענטוויקלונג ... די נעאַנדערטאַלען.

די נעאַנדערטאַלען אין אַלגעמיין ווערען ... דעם וויסענשאַפטליכען לשון אָנגערופען ... לעאַנטראָפּוס"; און די מענשען, אָדער סקע... טען פון דעם כרמל-בארג האָט מען אָנגער... „פּאַלעאַנטראָפּוס פּאַלעסטינוס", כדי צו אונ... שיידען זיי פון די אַלגעמיינע נעאַנדערטאַל...

צו זיין פּינקטליכער און אויסגעהאַלט... האָט מען דאָ געדאַרפט דערמאָהנען אַ סווי... טענס נאָך אַ האַלב טוץ שאַרבענס, וואָס ...

(ווייטער זעה 20־טע זייט)

פיניעלע מזיק
נים רשוּ!

וואָס זוגט עץ עפּים צי שפּאַניע ? צ׳זעיט עפּים ווי זיי קאָלן זעך ? זאָגע דעך גימאַכט אַ גאַנצע מיכומע. כ׳זוג ענק פּינקט ווי אַ מיכומע. „מנעמט אָן.. און „מ׳ציט אָפּ״. מ׳נעמט אין פליען אין מ׳וואריפט שאַפּנעלן — פּינקט ווי אין א ראַכטיגע מיכומע. מ׳ליגט אין קאָפּים אין מע טראַסקיט קניידלעך פין ריפלאַנען — א ראַכ-מיגע מיכומע.

צ׳ווייסט כאַדזשביג, וואָס זיי קאָלן זעך. די שפּאַנער ? עב איעך ענק פאַציילען :

דאָטן אין שפּאַניע איז אַמולט גיווען א... א... אַ.. כאַשוין פּאַגעסן ווי דועם הייסט, אַ... אַ... עקספּידיציע.... ניין, ס׳הייסט נישט אַזוי. באַלד... באַלד.. כעב מיעך דימאַגע, אַ.., אַ::: אַהא, כ׳ווייס שוין — אַ קפּיזיציע ! צ׳ווייסט וואָ-עס דועם איז א קפּ׳זיציע ? איעך ווייס אָבעט ניש. האָנט הייסט דועם סעקצעסן. מ׳פּאַניגט יודען. די שפּאַניער אָבן גימאַכט אַזאַכינע סעק-צעסען אין אַנע פאַברענט יודן, זענע די יודן אַנטלאָפן אין האָנט זענע זיי אָף גרויסע צורים, זאָנע ניש קאַ יודן אין אַנע ניש צי פרעסן.

יעץ איז שוין אין שפּאַניע בעסער. זאָנע דעים קאַיסער, יאַ צ׳ווייסט ווי ס׳הייסט זייער קאַי-סער ? כ׳שעהם מעך צי זוגן. זייער קאַיסער איז דעך אַ בלאַטער. א... אַ... — כ׳שעים מעך צי זוגן, אלע ריפן עיעם אַלפאַנס, צ׳העיעט ? באַ איניץ אין באַליט, וואָלט מע אזא פשוין אַראָ-עסגיוואָרפן פין באַליטער בעשמעדריש אין באַ זיי איז עיער א קאַיסער....

יאָ, אָבן זיי גענימען זייער אַלפאַנס, דעים קאַיסער מיין איעך, אין אָבן עיעם גישיקט צי אַלדע שוואַצע יוער, אין אָנע זעך גימאַכט א רעיפּיליק. ני, זענע יעץ גיקימע דעיר בלינער פלאַקנשיסער אין דעיער טילעינער סומאַליני אין ס׳געשפּעלט זיי ניש די "עיפּיליק. זיי ווילן צריק דעים אַלפאַנס. זוגן די שפּאַניער לוי מיט א ספּודניק, אין אַנדירע לאַזוכים אין שפּאַניע ווילן דעים אַלפאַנס אָבן זיי זעך, גינימע קיפּן. קיפּט מע זעך אַז ס׳גייט אַ רייעך. מ׳האַלט אין איין שיסן אין וועיער ווייס וועיעד סעט בלאָבן באַ שפּאַניע. די רעיפּליקאַנער צי די אַלפאַנסן. איעך וואָלט גיוואָלט אַז די ריפּליקאַנער זאָלן די לאַ-זוכים אַזוי צי קיפּן אַז ס׳זאָל פין זיי קאַ סורע קעפּורע ניש בלאָבן. צ׳ווייסט פאַוואָס ? וואָל די רעיפּליקאַנער זענע היימישע יאַטן נאָש בראַט.

יעץ עב איעך ענק דעמאַנען אַז מ׳בידאַריף שוין קלעהרן וועיגן א. קונדידאַטן - ליסטע צין שטוט - נאַר. די ווילקער מאַכן שוין ליסטעם גיזינגט. מיז מע באַ איניץ אין באַליט אַכיט קלעירן וועי-מען אַראָעסציישטעלן פאַר קונדידאַטן. איעך אָב שוין פאַשריבן עטליכע יאַטן, וועיער זיי זענע עב איעך ענק זוגן דעם צפייטן פראָטיג. דעוואָל אַצין מיער א גיטן שאָבים אין זאָצין מיער.

פוּן וואָל=פּראַנט
נישט קיין צוגעשיקטע מעלדונגען

נישט קוקענדיג אויף די פרעסע ידיעות, שטעלען מיר פעסט, אז צווישען די פּארטיי - לייט קומען פאַר בעראטונגען וועגען פעראייניגונג. פון מאסגעבענדע קווע-לען דערוויסען מיר זיך, אז ס׳איז שוין געקומען צו א פערשטענדיגונג צווישען פאלגענדע פּארטיי-פיהרער :

דר. ראַזענבלאַט האָט זיך פעראייניגט מיט משה לימאַן.

לייבעל מינצבערג— מיט יאָסעל וואַידיסלאַו-סקי.

מילמאַן מיט פראַים לאַזערן.

מיעטעק מיט קאַגאַנען.

אדוואָקאַט ווייצמאַן — מיט דר. הערשפּינ-קעל.

ווי ס׳איז צו זעהען איז דאָך געקומען צו א פער-שטענדיגונג צו די שטאָט-ראָט וואהלען אין לאָדז.

ער ליידט
פון דער דעוויזען - גזירה

חיים: איך לייד זעהר פון דער דעוויזען-גזירה.

ברוך: דו קענסט נישט אַרויסשיקען קיין געלד קיין אויסלאַנד ?

חיים: ניין, מיין זוהן אין אַמעריקע היט אָפּ שטרענג דעם געזעץ. ער שיקט נישט קיין איין סענט.

א. איטקין

דער אָרימער לאַקס...
אין אַ היגען רעסטאָראַן

קעלנער: (צום גאַסט) וואָס שטעקט איהר עפּעס אַריין די הוילע הענד אין דעם טעלער זופּ ?

גאַסט: ווייל אין דעם טעלער איז נאָר דאָ איין לאַקס אין אַ פולען טעלער יויך, האָט דער לאַקס זיך גענומען פלוצלונג טרינקען וויל איך איהם ראַטעווען.

קעלנער: אָבער פאַרוואָס האָט איהר העלפט יויך פער-גאָסען אויף דער פאָדלאָגע ?

גאַסט: ווייל די זופּ איז נישט פעט, אָהן אויגען, נעבעך, שטאַק בלינד, האָט זי פערבלאָנדזשעט אויפן דיל.

א. איטקין

אַ סגולה צו בענקשאַפט

פאָטער: וואָס איז דער שכל, דו געהסט דאָך היי-יאָהר צו די זעלנער, ווי פאַלסטו אויס צו גיהן חתונה האָבען?

זוהן: דאָס טו איך טאַקע דערפאַר, כ׳זאָל נישט בענ-קען אַהיימצוקומען...

קאַפּרוזנער.

דער העלדישער מאַן

ביי א „פּול טשאַרני“ זיצען צוויי יונגע באַלאַבעס-לעך און שמועסען וועגען זייערע ווייבער, זאָגט איינער :

— ביי מיר אין שטוב בין איך באַלעבאָס. א מחלוקה מיט מיין ווייב האָב איך אייביג דאָס לעצטע וואָרט.

— אזוי ? טאָ זאָג מיר, וואָס איז דאָס וואָרט ?

— „זיי מיר מוחל, אוצר׳ל מיינס“ ...

כל המצר

ערשטער: היטלער זאָגסטו האָט עפּעס א גוטען קאָפּ?

צווייטער: געוויס, ווייל ס׳שטעהט: „כל המצר לישראל נעשה ראש“. ווער ס׳טוט אָן יודען צרות ווערט א קאָפּ.

א. איטקין

קורצער פרייטאָג און שבת הגדול

קורצער פרייטאָג : וואָס זאָגט איהר, פאַניע שבת הגדול, ווען נאַפּאָלעאָן וואָלט היינט געלעבט אין פוילען, וואָלט ער פערנומען א הויכען אמט ?

שבת הגדול : עך, ווי פאַלסטו אוים ? ער וואָלט גע-ווען א גאָרנישט שבגאָרנישט.

קורצער פרייטאָג : וואָס רעדסטו דו, ער איז דאָך געווען א חכם ?

שבת הגדול : טאַקע דערפאַר.

קורצער פרייטאָג : איצט זאָגט מיר, דער דייטש האָט עפּעס א גרויסע „מאַרינאַרקע“ ?

שבת הגדול : גאָר א גרויסע, נישט נאָר ער אליין, „פּאַמיעטשטשעם“ זיך אין איהר, גאָר אלע שפּאַנישע אויפשטענדיגע פאַשיסטען טוליען זיך איין אין איהר.

שפּאַ—ניש
פון און וועגען שפּאַניען

דער שפּאַנישער קאָנסול אין... (נישט קיין חילוק וואו), איז זעהר לאָיאַל צו ביידע קעמפענדע צדדים אין שפּאַניען. צום קאָנסול קומען בסדר אָן פערשידענע מתנות און געלד פאַר די שפּאַנישע קריגער. צוליב דעם האָט דער קאָנסול פערעפענטליכט פאָלגענדע מעלדונג :

„אויף די טשעקען בעט איך צוצושרייבען צי דאָס געלד איז בעשטימט פאַר דער רעגירונג צי פאַר די בונ-טאָווטשיקעס. אין פאַל ווען ס׳וועט נישט אָנגעגעבען ווערען פאַר וועמען דאָס איז בעשטימט, וועל איך גע-צווינגען זיין די צוגעשיקטע סומע צו פערטיילען אויף צוויי העלפטען: איין העלפט פאַר דער מאַדרידער רעגי-רונג און די צווייטע העלפט פאַר די אויפשטענדיגע“.

* * *

בייב אַרויסשיקען גראַנאַטען און ביקסען פון דייטש-לאַנד פאַר די שפּאַנישע אויפשטענדיגע שטעהען עטליכע דייטשען און וויינען. פרעגט מען זיי פאַרוואָס זיי ווײ-נען ענטפערען די דייטשען מיט טרעהרען אין די אויגען:

— פאַרוואָס זאָלען מיר נישט וויינען ווען מ׳פיהרט איבער די „דייטשע קולטור“ אין א פרעמדער מלוכה...

פּייטעל און טרייטעל

פּייטעל : דו ווייסט, טו ייטעל, דייטשלאַנד איז אי[illegible] פונקט אזוי ווי נח׳ס תבה.

טרייטעל : דהיינו ?

פּייטעל : א סך חיות און ווייניג מענשען.

דער קונדס

הומאָר • סאַטירע •

צוזאַמענגעשטעלט פון אב—נעק •

בּײלאַגע צום „נייעם פאָלקסבלאַט“ נומער 195 | פרייטאַג, דעם 21 אויגוסט 1936

דער סעזאָן אויף בענקעל-קאַפּעריי

איינער לויפט צום שטאָט-ראַט און דער צווייטער צו דער קהלה

דאס איז יעבץ

עס איז איהם ווערט

אין קאמיסאריאט האט מען געבראכט א בוליגאן, וועלכער האט געהאקט שויבען און געשלאגען יודען.

דער דיזשורנע האט איהם בעשטראפט מיט א זלאטע-מאנדאט פאר שטערען די רוה, גענומען ארויס דער בוליגאן 2 זל. און לייגט אנידער. פרעגט איהם דער דיזשורנע, וואס ער גיט עפעס 2 זל. איך רעכען, ענטפערט דער בוליגאן, צוריקוועגס אויך דאס זעלבע צו טון.

גרייזער איז נישט געזונד געווארען, שיקט ער רופען דעם דאקטאר, בעטראכט איהם דער דאקטאר און הייסט איהם ארויסשטעקען די צונג — קראצט זיך גרייזער אונטערן אויער און מאכט צום דאקטאר: דאס קען איך נישט הער דאקטאר. אויף ארויסשטעקען די צונג מוז איך ערשט אנפרעגען אין בערלין.

צווישען די ענגלענדער און טעראריסטען איז לעצטענס פארגעקומען א גרויסע שלאכט. דאס ענגלישע מיליטער האט בענוצט עראפלאנען, מאשינען - געוועהר. די שלאכט האט געדויערט א גאנצען טאג, ווי מען פערזיכערט פון געוויסע קוועלען, זאל זיין פערוואונדעט געווארען איין אראבער.

אין רוסלאנד, שמועסט מען ארבייט מען 5 טעג אין דער וואך און דעם 6-טען רוהט מען, גראד להיפוך פון דא ביי אונז. ביי אונז דא רוהט מען 6 טעג אין דער וואך און איין טאג ארבייט מען.

קאפריזנער.

אין געריכט

ריכטער: זענט איהר שוין געווען בעשטראפט?

אנגעקלאגטער: יא, פאניע סענדזשע.

ריכטער: ווי אזוי?

אנגעקלאגטער: איך בין געגאנגען אין א הינטערהויס זענען מיך בעפאלען עטליכע און צוליב דעם בין איך געזעסען.

קאפריזנער.

גראף קאלי.

ס'איז א צייט צו בלאזען שופר!...

תקיעה, בלאזט דער אלטער שופר,
אונזער שופר פון אמאל,
— האט אמאל צום שלאכט גערופען
און בעגייסטערט האט זיין קול...

תקיעה, שברים, תרועה, תקיעה,
און עס מונטערט, וועקט און שאלט
און עס קעמפען שטאלץ די העלדען
און יריחו'ס מויער פאלט...

אוי, וואו נעהמט מען יענעם שופר,
און די תקיעות פון אמאל,
ווען זיין קול — עס האט געדונערט
איבער לענדער, בערג און טאהל...

ס'איז א צייט צו בלאזען שופר
ווען מען מאטערט אונז און קוועלט
אפשר וועט זיך פארט דערוועקען
דאס געוויסען פון דער וועלט?...

תקיעה, שברים, תרועה, תקיעה,
ס'איז א צייט צו בלאזען איצט

ווען ס'הארץ — עס פלאצט פון ווייטאג
און פאר כעס די ציין — עס קריצט...

אפשר וועט דערהערען ענגלאנד
אונזער געוואלדיגען פראטעסט
וואס א"י ווערט פערוואנדעלט
אין באנדיטען - רויבער נעסט...

וואס א בליהענדער גן-עדן
פון חלוצים'ס שוויים און בלוט
אויפגעבויט דורך שווערע יאהרען
ווערט צו שאנד אין א מינוט...

קענסטו ענגלאנד אונז נישט שיצען
גיב אונז טאקע צו פערשטעהן.
וועלען מיר שוין יודען וויסען
ווי צו שיצען זיך אליין....

גוואלד, מיר קענען מעהר נישט שווייגען
ווען מען האלט אונז אין דער קלעם
ס'וועט נאך זיין א שמעון - ולוי
וועלכע וועלען געהן קיין שכם...

צו די שטרויענע אלמנים

ראש חודש אלול, מען בלאזט שופר
עס איז פאר מענער, אוי, א שרעק
אויף די דאטשעס און אין די בעדער
פאקען די ווייבער שוין די פעק.

הערט שטרויענע אלמנים צו מיין עצה
עס זאל חלילה נישט זיין צו שפעט,
זוכט אויב ס'איז נישט עפעס פערבליבען,
זאל דאס ווייב נישט געפינען קיין חטא...

קאפריזנער.

—*X*—

אנ'אלטער משל

צו דער נייער צייט

געווען אמאל א פריץ
ווי אלע פריצים היינט
ווי עס איז זייער שטייגער
קיין איבעריגער יודען-פריינד

געהאט א בעל אכסניא
א יוד פון כמה יאהרען
צו וועמען ער פלעגט אפטער
מיט זיינע געסט פערפאהרען.

אויפגענומען האט איהם זיין „מאשעקי",
מיט דעם כבוד דעם גרעסטען,
געמאכט פאר איהם א טיש,
געשטעלט פון אלעם בעסטען.

דער פריץ אבער זעהר גרימאסנע,
דערקוטשעט האט איהם די יאהרען,
ביי יעדען עסען אדער טרינקען
געפינען האט ער א חסרון.

אט דאס, אט יענץ א. אז. וו.
שטענדיג האט איהם עפעס געפעהלט,
אריבערגעלייגט דעם מאשקען
און איהם אריינגעצעהלט

אמאל דער פריץ מיט זיין סוויטע
געקומען זענען פרעהליך „געהוליעט"
וואס איז דאס. זיין מאשקע אויפן טיש
ליגט מיט די מחילה פון אויבען.

דו מיינסט דאך נישט, זאגט ער, פריץ-לעב,
נישט מיינע מאכלים, אפילו די פיש,
דאס אמת'ע וואס דו מיינסט מיט דיין סוויטע
אט האסטו פריץ'לעה אויפן טיש....

קאפריזנער.

דער פאסטוך און די מיק

פאבעל פון א. איטקין

זעהענדיג ווי דער פאסטוך שלאפט געשמאק
סאפעט ווי דעם קוואלם בלאז-וואק
האט דער גיפטיגער שלאנג
נישט טראכטענדיג לאנג
געוואלט מאכען גוט און שנעל
צוקריכען צום פאסטוך און אויפן שטעל
איהם טראנספארטירען אהין,
פערניכטען איהם פרת ובדין,
אלא, פליג און שפין,
נאר צום גליק
האט דער מיק,
באלד דערזעהען
דעם געפאהר, וואס דא קען געשעהן.
און געשווינד,
ווי א ווינד,
געפלויגען און מיט א שיק
דעם פאסטוך געטון א פעסטען פיק
אז ער האט זיך מאמענטאל ערוואכט
און דערזעהענדיג די געפאהר, נישט פיל געטראכט
און מיט א דראנג דעם שלאנג דעם טויט געמאכט,
נאר אויך דעם מיק האט ער בעצאהלט געשווינד,
פונקט ווי ער האט פערדינט,
און באלד מכבד געווען מיט אזא שנעל,
אז ער האט נעבעך געקראפירט אויפן שטעל

ה נ מ ש ל :

די ווילדע אראבער אויך די פעלאכען,
וועלכע האבען נאר געוואוסט צוויי זאכען,
ליגען אונטער דער ערד ווי א קרעט,
און קיינמאל נישט עסען צו זעט,
זענען אחינו בני ישראל געקומען,
און מיט זיי באלד זיך פערנומען
א רוח החיים אריינגעבלאזען אין פגר,
בעפרייט זיי פון די „עפענדים" די בלוט-זויגער,
אויף די פיס זיי געשטעלט,
אויך די עפענדים אנגעשטאפט מיט מיליאנען געלט
איצט בעצאהלען זיי אונז,
פארן געגעבענעם גליק,
פונקט ווי דער פאסטוך האט בעצאהלט דעם מיק.

—*X*—

אומגליקליכע ליבע, נעבעך!

וואס האט מען פון דיר געמאכט?

ליבע מאכט אונז
אלע גליקליך
ליבע מאכט אונז
אלע יונג.
איינער ליבט
געהאקטע לעבער,
און דער צווייטער
מילץ און לונג.

ליבע איז
א שעהנע מידה,
מ'זאל שוין האבען
אזא יאהר,
איינער ליבט
געבראטענע קאטשקע
און דער צווייטער —
געכזעס גאר.

ליבע איז
ווי טוי פון הימעל,
ליבע איז
ווי בלומען צארט,
איינער ליבט נאר
ווייכע אייער,
און דער צווייטער
ליבט זיי הארט.

ליבע מאכט
די מענשען ריינער
ליבע איידעלט
אויס דאס הארץ,
זרח טרוימט
פון בלאנדע ווייבלעך
און ר' ברוך
ליבט זיי שווארץ

ליבע שטילט
די טיפסטע בענקשאפט
ליבע לעשט
נשמה'ס דארשט
בערל ליבט
א טשאשאו מיט רעטאך
שמערל ליבט
א רויטען בארשט.

ליבע, ליבע,
אוי, די ליבע!
אלע האלטען
איהר אין מויל.
אלעס פוצט זיך
מיט איהר נאמען
אז עס כאפט אזש
אן א גרויל!

היטלער „ליבט"
די דייטשע נאציע
הייס און שטורמיש
ווי פערוקט,
און אין זיינע ארעמס
ליבע איז
ווערט דאס פאלק
כמעט דערשטיקט.

מוסאליני
ווערט פון „ליבע"
פון זיין פאלק
כמעט פערברענט!
גאנץ איטאליען
ווערקט זיך אונטערן
ליבעס - דרוק
פון זיינע הענט....

ליבע, ליבע,
הייליגע ליבע
ווי דו ביזט
פערשוועכט, פעראכט
ס'האט די וועלט
א שטיוועל - פוצער
אין א קנעכט
פון דיר געמאכט.

די מפלה פון אנ'אייפערזיכטיגען מאן

אזוי איז עס. נישטא דער מינדעסטער ספק. זיין ווייבעל איז איהם אומטריי, אומטריי. צוויי יאהר נאך דער חתונה סך הכל, און שוין זי פערראט איהם שוין.

לעאן איז פערצווייפעלט, ער לויפט ארום איבערן צימער און רייסט זיך די האר פון קאפ:

— זי, זי?!

קומט אריין זיין פריינד סעליב און בלייבט שטעהן דערשראקענער:

— לעאן, וואס איז מיר דיר?

— איך בין אומגליקליך — פערברעכט לעאן די הענד — וואס בין איך שולדיג, אז מיין פערשאלטענע פרנסה טרייבט מיך א סך מאל ארויס פון שטוב אויף עטליכע וואכען....

— נו, איז דערום ביזטו אומגליקליך? — וואונדערט זיך סעליס.

— פערשטעהסטו מיך, אין דעם טאקע בעשטעהט דער מיין אומגליק, ווען איך פאהר אוועק אלס וואיאזשאר נאך בעשטעלונגען, טוט מיך מיין פרוי פערראטען מיט א צווייטען.

— פון וואנען ווייסטו עס אזוי אויף זיכער?

— וואס הייסט — פון וואנען איך ווייס? א בלינדער בין איך? כ'האב שוין קיין קאפ נישט! אז כ'בין נעכטען אינדערפריה געקומען צו פאהרען פון וועג — דערצעהלט מיר ס'דינסט-מיידעל (זי דערצעהלט מיר אל'ץ), אז מיין פרוי פערברענגט מיט א יונגען בחור.... נו, וואס זאגסטו דערצו?

— הער — זאגט ער צו לעאנען — איך האב א פלאן, א פלאן, ווי אזוי אויסצופירען צו מאכען אזא חברה מאן.

— ווי אזוי קען מען אזא חברה-מאן אומשעדליך מאכען? דערמארדען? א, ניין, דאס נישט, דאס נישט!

— ווער זאגט דערמארדען? היינט איז מען קלוגער און פארזיכטיגער.

— דהיינו, ברודערקע, וואס מיינסטו?

— אין וועלכע צייט קומט געוועהנליך דיין קאנקורענט צו דיין ווייבעל?

— פערשטעהט זיך, אז ווען איך בין נישטא אין דער היים.

— ניין, נישט דאס מיין איך. אין וועלכער צייט, אין וועלכע שעה'ן קומט ער?

— לויט ווי דאס דינסט-מיידעל גיט איבער — קומט ער צו געהן שטענדיג ארום צוועלף — איינס ביינאכט.

— אויסגעצייכענט! — האט סעליס אויסגעשריגען — דער פלאן איז פערטיג. אזא חברה-מאן וועט שוין פערזאגען א צעהנטען נישט צו קריכען צו פרעמדע ווייבלעך....

— נו, דערצעהל מיר שוין! — האט לעאן אומגעדולדיג אויסגעשריגען.

— הער, נעהם און דינג צוויי פיפיגע חברה-לייט, וואס פערשטעהן זיך אויפן ווינק. זאלען זיי אפווארטען דעם קאנקורענט דיינעם נעבעך, דער טיר, פינסטער איז דאך. שפעט ביינאכט געהט דאך זעלטען ווער אויף די טרעפ און אז דער יאלד וועט שוין שטעהן נעבען דער טיר, זאל ער כאפען א קאלטען קובעל וואסער, אבער הערסט? — אזא קאלטע וואנע, אז ער זאל זיך א יאהר דארפען טריקענען ביי א ווארימען אויווען... שווייגען וועט ער דאך מוזען, ווארום — געה מאך א גוואלד, אז שכנים זאלען זיך דערוויסען, אז א פרעמדער יונגערמאן קלאפט איינס ביינאכט צו א יונג ווייבעל, וואס איז איינע אליין אין שטוב. ...

— געמאכט! — איז לעאן ממש אויפגעשפרונגען פון שמחה —

— איי, איי! — וועל איך אזא חברה-מאן אנלערנען, אבער אנלערנען!...

* * *

ער האט געדונגען צוויי יונגעלייט, זיי אנגעזאגט, אז אלע נאכט צוועלף א זייגער, זאלען זיי קומען צוגעהן אויף די טרעפ פון זיין דירה. ער וועט שוין זארגען דערפאר, אז דער סטרוזש זאל זיי אריינלאזען. זיי מוזען האבען מיט זיך א גרויסען קאלטען קובעל שנייאדיג וואסער. און אז זיי וועלען דערזעהען א חברה-מאן צוקומען צו דער טיר פון זיין וואוינונג — איז, ברודערקע — בוך!

געגעבען די צוויי יונגעלייט האט ער דרייסיג זלאטעס און געווען מלא שמחה פון דעם פיינעם איינפאל פון זיין פריינד סעליס.

ס'געהט אדורך איין נאכט, צוויי נעכט, דריי נעכט און פיר נעכט — גארנישט! מ'הערט נישט און מ'זעהט נישט.

די יונגעלייט דערקלערען, אז זיי שטעהן שוין פיר נעכט מיטן קובעל וואסער און קיינער ווייזט זיך נישט.

— זאל איהם דאס דינסט-מיידעל האבען אפגענארט!

ער בעשליסט, אז קודם כל מוז ער קאנטראלירען די דאזיגע צוויי מיטהעלפער זיינע, צי שטעהן זיי באמת?

* * *

ס'איז איינס א זייגער ביינאכט. אין גאנצן הויז איז טויט-שטיל, פינסטער.

אויף די טרעפ פון צווייטען שטאק שטעהען די צוויי „חיטער פון דער מאראל" און הארכען זיך גוט איין צו יעדען קלאנג, נעבען זיי שטעהט א גרויסער קובעל וואסער און ווארט, אז מ'זאל איהם שוין וואס גיכער אויסלעדיגען.

פלוצלונג — שא! — טריט. פארזיכטיגע, שטילע טריט. עמיצער גנב'עט זיך שטילערהייט, מ'הערט א שווער אטעמען.

— תערל מ'געהט, ס'איז דער בעל-דבר אליין — רופט זיך אן איינער פון די יונגעלייט.

ביידע הייבען אויף דעם שווערען קובעל וואסער גרייט איהם אויסצולעדיגען.

די טריט זענען שוין נאהענט, אט איז שוין דאס געשטאלט כמעט לעבען זיי, זיי פיהלען שוין דעם אטעם זיינעם, זיי הערען ווי ער גנב'עט זיך שטיל צו צו דער טיר. אט שטעלט ער זיך אפ, אט גיט ער א שאר מיטן פוס, אט....

און א שארפער, הויכער פליעסק וואסער האט געגעבען א שפריץ איבערן הויז —

און א הויכער, דערשראקענער קוויטש האט דורכגעשניטען די פינסטערע נאכט-לופט.

— בוליגאנעס! באנדיטען! וואס האט איהר געטון! בררררו! — האט עמיצער געקלאפט א צאהן אן א צאהן....

* * *

ווען דאס דערשראקענע דינסט-מיידעל איז א האלבנאקעטע ארויסגעלאפען אין הויז, האט זי געטראפען איהר הערר שטעהן אנ'אפגעצוואגענעם פון קאפ ביז די פיס, פון זיינע מלבושים האט ממש געפלייצט מיט וואסער. —

—*X*—

דער לייב און דער טיגער

א מעשה'לע פאר גרויס און קליין

אמאל האט א יונגער לייב זיך געשפילט מיט א יונגען טיגער.

— ווען איך זאל וועלען צעריים איך דיך אויף שטיקער — האט געזאגט דער לייב — דו זעהסט ווי שטארק איך בין!

— דאס קאן נישט זיין — האט דער טיגער געענטפערט — דו גיב בעסער א קוק אויף מיינע מוסקולען.

און ביידע האבען זיך ווידער גענומען שפילען. פלוצים אין מיטען שפילען זיך, זאגט ווידער דער טיגער צו

— ווען איך זאל וועלען, צעריים איך דיך אויף שטיקער. זעה ווי שטארק איך בין.

— דאס קען נישט זיין — האט דער לייב געענטפערט — גיב א קוק אויף מייגעמוסקולען.

און זיי האבען זיך ווידער גענומען שפילען. ווי לאנג דאס שפיל וועט דויערען — אויב אנשטאט דעם לייב וועלען מיר שרייבען ענגלאנד, און אנשטאט טיגער — דייטשלאנד.

40 יאהר געקעמפט פאר אידעען-ריינקייט

פערשטארבענער בעריהמטער דייטש-יודישער קריטיקער קארל קראוז

(א בריף פון ווינע) ●● פון א. מ. פוקס

עס איז געשטארבען דער בעריהמטסטער ווינער יודיש - דייטשער שריפטשטעלער קארל קראוז.

ער איז געווען נישט בלויז א גרויסער שרייבער און דיכטער, נאר אויך דער בעדייטענדסטער מאראל-פרעדיגער און סאטיריקער פון אונזער צייט, א גייסטיגע פערזענליכקייט, וועלכע האט פערנומען אנ'אייגענארטיגען פלאץ אין דער דייטשער ליטעראטור און קריטיק.

קארל קראוז איז סיי אין זיין פערזענליכען לעבען און סיי אין זיין שרייבען געווען דאס וואס מען רופט אן א „וואהרהייט - פאנאטיקער".

קיילעכדיגע 40 יאהר צייט האט ער מיט זיין שארפער סאטירישער פען געפיהרט א גייסטיגען קאמף געגען אלץ און אלעמען, יא, מען קען אהן א גוזמא בעהויפטען, געגען דער גאנצער וועלט. און געטון האט ער דאס אויף אנ'אייגענארטיגען שטייגער. וועלכער האט נישט געהאט צו זיך קיין גלייכען.

ער האט נישט געשריבען אין קיין שום צייטונג אדער ליטערארישען זשורנאל, אויסער אין זיין אייגענעם, פון איהם אליין ארויסגעגעבענעם און רעדאקטירטען ליטערארישען מאנאט-זשורנאל: „די פאקעל", וועלכער איז געווען שטארק פערשפרייט אין ווין און אויך אין דייטשלאנד און איז געווען דער סאמע בעסטער ליטערארישער זשורנאל פון דער דייטשער ליטעראטור און קריטיק אין פערלויף פון גאנצע פערציג יאהר צייט

קיין איינציגער מיטארבייטער האט אין דער „פאקעל" נישט געשריבען, אויסער קארל קראוז פערציג יאהר צייט האט ער אליין פון ערשטען ביזן לעצטען בלעטעל יעדען מאנאט געשריבען אין דער „פאקעל" — געדיכטען, דראמען, ערצעהלונגען, קריטיק, עסייען, פאליטישע ארטיקלען, פילאזאפישע אפהאנדלונגען וועגען פערשידענע קולטור פראבלעמען, און וואס נישט.

און נאכדעם ווי עס פלעגט ערשיינען א נומער „פאקעל", פלעגט ער אין איינעם פון די גרעסטע ווינער זאלען האלטען א פארלעזונג פאר עטליכע טויזענד מענשען, לויטער זיינע אנהענגער, פארלעזען פון דער ביהנע די זאכען, וועלכע ער האט געשריבען אין זיין „פאקעל". דעם גרעסטען טייל פון די איינגאהמען סיי פון דעם זשורנאל און סיי פון די פארלעזונגען, היבשע סומען, פלעגט ער אפגעבען אויף וואוילטעטיגע צוועקען, הויפטזעכליך פאר ווינער ארבייטער-קינדער פערזארגונג - אינסטיטוציעס.

אזוי 40 יאהר כסדר.

די געדיכטען, קריטיקען, עסייען און דראמען פלעגט ער זאמלען פון דער „פאקעל" און דאן ארויסגעגעבען אין ביכער, וועלכע פערנעהמען אנ'ארט אויבען-אן אין דער דייטשער ליטעראטור.

יעדע קאפיע „פאקעל" איז געווען א ליטערארישע סענסאציע פון העכסטער בעדייטונג און פלעגט צוכאפט ווערען. יעדע „קראוז פארלעזונג" איז געווען די העכסטע גייסטיגע פארזירונג פון קולטורעלען וויען. די לעזער פון דער „פאקעל" און די צוהערער פון זיינע פארלעזונגען זענען געווען פון די סאמע בעסטע היגע גייסטיגע קרייזען. הויפטזעכליך אבער פון דער ראדיקאלער יוגענט.

די „קראוז - געמיינדע" האט מען זיי גערופען זיי זענען בעשטאנען פון היבשע עטליכע טויזענד בעגייסטערטע אנהענגער, סיי יודישע און סיי נישט-יודישע. זיי האבען דעם „פאקעל - קראוז" פערעהרט ווי א הייליגען. אזא פאפולאריטעט, אזא בעגייסטערטע אנהענגערשאפט האט נאך קיין איינציגער יודיש-דייטשער שרייבער אין די לעצטע צייטען נישט דערגרייכט.

אויסער ליטעראטור - קריטיק, עסייען און זעהר אייגענארטיגע לירישע און סאציאל-עטישע געדיכטען, האט קארל קראוז געשריבען איין איינציג באמת זעהר בעדייטענד ווערק, א קריגס-פאעמע, אין דראמאטישער פארם, „די לעצטע טעג פון דער מענשהייט", וועלכעס האט אין דער דייטשער ליטעראטור געמאכט א זעהר שטארקער רושם.

קארל קראוזעס איינפלוס און פאפולאריטעט האט זיך גענומען הויפטזעכליך פון זיין קעמפערישען גייסט און סאטירישער קריטיק, מיט א נישט - געוועהנליכער שארפער פען און שארפען וויץ, וועלכער האט צו זיך קיין גלייכען נישט געהאט. ער איז געווען א העכסט געבילדעטער מאן און שטרענגער, ערנסטער ראדיקאל, אידעאליסט און מאראל - פרעדיגער און פונקט ווי ער האט געהאט א גרויסע צאהל פון בעגייסטערטע פערעהרער און אנהענגער, האט ער אבער אויך געהאט א היפש ביסעל ליטערארישע שונאים, וועלכע האבען איהם שטארק בעקעמפט, צווישען זיי האבען זיך געפונען בעדייטענדע דייטשע שריפטשטעלער, מיט פראנץ ווערפעל אין דער שפיץ.

קארל קראוזעס נישט גאנץ געוועהנליכע ספעציאליטעט איז געווען, אז אויסער די ליטערארישע מלחמה, וואס ער פלעגט שטענדיג פיהרען אין זיין „פאקעל" געגען געוויסע שריפטשטעלער און דיכטער, פלעגט ער אויך געגען זיי פיהרען אומצעהליגע בעליידיגונגס - פראצעסען אין די געריכטען, וועלכע פלעגען, ווי מען קען זיך שוין אליין פארשטעלען, ארויסרופען סענסאציעס אין דער ליטערארישער וועלט.

אפטמאל פלעגט ער די פראצעסען טאקע פערלירען, אבער פיל מאל פלעגט ער זיי געווינען אויך.

די ריכטער פלעגען מוזען צוליב דעם טאקע זיין בעהאוועוונט אין ליטערארישע ענינים און אין ליטערארישע מחלוקת'ן.

וואס האט קארל קראוז געוואלט? ער איז געווען, ווי געזאגט, א סאטיריקער און א מאראל פרעדיגער, וואס דאס זאגט שוין אלץ.

ער האט אלס עטישער קריטיקער געזוכט אין די בעלעטריסטישע ווערק פון דיכטער און שריפטשטעלער, אויסער די קינסטלערישע פארם אויך א מאראלען אינהאלט. דאס איז געווען זיין הויפט-פאדערונג פון א בעלעטריסט. דאס זעלביגע האט ער אויך געפאדערט פון זשורנאליסטען און פובליציסטען.

ער האט שטארק בעקעמפט די עסטעטישע ריכטונג פון דער מאדערנער ליטעראטור, אז קונסט דארף געשאפען ווערען צוליב דער קונסט גופא. ער האט פערטראטען דעם שטאנדפונקט פון די מאראליסטען. אז די קונסט דארף דינען א גוטען ציועק. ער האט אין פיל קריטישע עסייען מיט אויסערגעוועהנליכער שארפזיניגקייט בעוויזען, אז אין די סאמע בעסטע בעלעטריסטישע ווערק פון דער וועלט - ליטעראטור איז פאראן א מאראלער אידעאליזם און טענדענץ אלס הויפט-צוועק, און אז אהן אט אזא מאראלער טענדענץ איז א בעלעטריסטישע ווערק, מעג עס זיין דאס שענסטע און בעסטע, ווערטלאז.

דער גאנצער יודישער שארפער וויץ און סאטירע האט געשטעקט ווי א מעסער אין זיין מאראליזירענדען גייסט.

ווער פון די דייטשע שרייבער, הויפטזעכליך אבער אזעלכע בעריהמטע יודיש-דייטשע שרייבער ווי פראנץ ווערפעל. אלפרעד קער, עמיל לודוויג, פעליקס סאלטען און פיל אנדערע, עס האט געהאט די צרה אריינצופאלען אין קארל קראוזעס „פאקעל", יענעם איז שוין נישט געווען וואס מקנא צו זיין.

דער „פאקעל-קראוז" האט פון זיי געמאכט אש און בלאטע. מיט אנ'איינציגען שארפען, וויציגען נאטיץ אין „פאקעל", אדער מיט א קורצען סאטיריש - קריטישען ארטיקעל פלעגט ער לעכערליך מאכען א גדול אדער צוקלאפען זיינס א ווערק, אז עס זאל שוין קיין תחית - המתים נישט אויפשטעהן. אהן א גוזמא קען מען זאגען, אז ער איז געווען דער שרעק פון די דיכטער און שריפטשטעלער.

אבער ווער פון די שרייבער עס האט געהאט דעם מזל געפעלען צו ווערען קארל קראוזען און פון איהם אין „פאקעל" געלויבט צו ווערען (דאס איז זעלטען פארגעקומען), איז דאס שוין פאר איהם געווען די סאמע גרעסטע אנערקענונג פון דער סאמע העכסטער ליטערארישער אויטאריטעט.

ווייל קראוז איז אליין געווען א יוד. און ער האט אנגעגריפען הויפטזעכליך די בעדייטענדסטע יודיש-דייטשע שרייבער, טעאטער - לייט און זשורנאליסטען, האט מען אויף איהם געזאגט, אז ער איז געכאפט אין דער מעשה פון דעם בעוואוסטען יודישען זעלבסט-האס.

דאס איז אבער נישט ריכטיג געווען, כאטש א פונק אמת האט אין דעם מסתמא יא געשטעקט.

געגען די טעאטער - דירעקטארען, אפערעטען - שרייבער. זשורנאליסטען און אויך געגען די רעדאקטארען פון די גרעסטע דייטשע צייטונגען, ווי געארג בערנהארד פון „בערלינער טאגעבלאט", ערנסט שעפס פון „ווינער טאגעבלאט", מאריטץ בענעדיקט פון דער „נייע פרייע פרעסע", לעאפאלד ליפשיץ פון „ווינער זשורנאל" (לויטער גרויסע צייטונגען) און פיל אנדערע, האט ער יאהר - צעהנדליגער לאנג געפיהרט א ביטערע פען-מלחמה מיט שארפע אנגריפען און געריכטס - פראצעסען אהן א סוף.

דאס גרעסטע אומגליק פון דער וועלט און פון געזעלשאפטליכען לעבען פון דער איצטיגער צייט, האט קראוז געפרעדיגט, איז די קאפיטאליסטישע וועלט - פרעסע, וועלכע ער האט אנגערופען „זשורנאליע" (אנ'אנצוהערעניש אויף דעם שימף-ווארט קאנאליע). זי פערדארבט די מענשהייט. זי איז דער גרעסטער פיינד פון דער קולטור - מענשהייט. זי איז דער שטארקסטער אויסדרוק פון קולטור-בערזע שפעקולאציע און בעטרוג, מיט שונד און כאבאר. זי איז דער עיקר פון דער קאפיטאליסטישער וועלט - ארדנונג; מיט איין ווארט, די גרעסטע צרה.

אויסער מיט דיכטערישע שאפונגען און ליטערארישער קריטיק אין סאטירע, עסייען און פילאזאפישע פראבלעמען, האט קארל קראוז אין זיין „פאקעל" זיך אויך פערנומען מיט פאליטיק, אבער פון א העכערער מדרגה, פון א מאראלען שטאנדפונקט. ער איז געווען א סאציאליסט און האט אונטערשטיצט די נייע סאציאל - דעמאקראטישע פאליטיק. בעריהמט זענען געווען זיינע שארפע אנגריפען אויף מיניסטארען און פאליטיקער. וואס האבען געהאט פאליטישע בעציהונגען צו די קאפיטאליסטישע צייטונגען, וועלכע קראוז האט בעקעמפט.

„הער מיניסטער - פרעזידענט און פאליציי - פרעזידענט פון וויען, יאהאן שאבער! איך פאדער אייך אויף זאפארט אפצוטרעטען פון אייערע שטעלעס!"

אונטערגעשריבען קארל קראוז

ארויסגעבער פון „פאקעל"

האט מען איינמאל, צוריק מיט עטליכע יאהר פלוצלונג דערזעהן אין וויען פלאקאטען אין די גאסען.

און אין „פאקעל" איז געווען שוין געדרוקט א קורצער שארפער ארטיקעל פון קארל קראוז, אז דער דעמאלטדיגער עסטרייכישער מיניסטער פרעזידענט און פאליציי - פרעזידענט פון וויען יאהאן שאבער האט בעציהונגען און שטעהט אין געהיים אין פאליטישער כאבארסקער פערבינדונג מיט אימרע בעקעסי, א מעכטיגער רעאקציאנערער צייטונגס-מאן צו יענער צייט, ארויסגעבער און הויפט - רעדאקטאר פון דריי גרויסע טאג - צייטונגען: „די שטונדע", „אלגעמיינע צייטונג" און „אבענד-בלאט", וועמען קארל קראוז האט בעקעמפט פאר פאליטישען שווינדעל. קארל קראוז האט (דעמאלט איז, פערשטעהט זיך, דא געווען א דעמאקראטישע ארדענונג און פרעסע-פרייהייט) מיט א מעכטיגען אנגריף אין דעם „פאקעל" ארונטערגעריסען די מאסקעס פון שאבער און בעקעסי. עס איז געקומען טאקע צו א רעגירונגס - קריזיס און אין 24 שעה האבען די בעקעסי - פערלאגען גע-קראכט, און ער אליין, דער מעכטיגער צייטונגס מאן אימרע בעקעסי, א פאליטישער און זשורנאליסטישער שארלאטאן פון העכסטען סארט, האט געמאכט א ויברח און צו זיינע אונטערגעקויפטע צייטונגען האט געגומען א סוף. דאס איז געווען אין יאהר 1928.

(סוף זונטאג)

ווי אלט איז דער מענטש

(ענדע פון דער 10-טער זייט)

אין פערשידענע ערטער און אין פערשידענע צייטען ענטדעקט געווארען און אין וועלכע מען זעהט פערשידענע שטופען פון דער ענטוויקלונג פון דעם מענשליכען מין; מיר מוזען עס אבער דא פערבייגעהן אוים מאנגעל אין פלאץ. די כאראקטערישטישסטע פון זיי זענען:

א שארבען, וואס איז געפונען געווארען מיט א פאר יאהר צוריק אין זיד-אפריקע. ער בעלאנגט צו א גאר שפעטער עפאכע, אפשר נישט מעהר ווי א 10 טויזענד יאהר צוריק. דאס איז געווען א מענש זעהר נאהענט צו די איצטיגע ראסען, אבער זיכער נישט פון דער נעגערשער ראסע. ווי קומט דער מענש אהין — איז א רעטעניש. וואס גיט אנצוהערען, אז מיט א פאר צעהנדליג טויזענד יאהר צוריק האבען אין אפריקע געוואוינט מענשען, וואס האבען נשט באלאנגט צו דער איצטיגער אפריקאנער ראסע.

א צווייטער שארבען איז דער פילטדאון. געפונען האט מען איהם אין א געגענד, וואס טראגט דעמזעלבען נאמען, ערגעץ אין ענגלאנד. דער מענשליכער מין, צו וועלכען דער שארבען בעלאנגט, ווערט בעטראכט אלס דער סאמע נידעריגסטער, וואס מען ווייסט. עקזיסטירט האט אט דער מענשליכער מין מיט א פערטעל מיליאן יאהרען צוריק. מעהר קיין שארבענס פונם זעלבען מין האט מען ערגעץ נישט געפונען.

אבער דער וויכטיגסטער שארבען אין דער געשיכטע פון דער ענטוויקלונג פון דעם מענשליכען מין איז דער פיטעקאנטראפוס. ענטדעקט האט איהם דער בעלגישער פארשער ד"ר דובוא ביים ברעג פון א טייכעל אויף דעם אינזעל נאוואַ, ערגעץ צווישען אזיע און אויסטראליע. געווען איז דאס נאך מיט א יאהר פערציג צוריק. אזוי וויפיעל האט זיך דארט די פאלגענדע פיר ביינער: דאס אויבערשטע שיסעל פון דעם שארבען, צוויי באק-ציינער און א ביין פון א פוס. די אלע פיר ביינער זענען געפונען צוזאמען, נאר אפגערוקט פון צוויי ...

אזוי, אז מען קען נישט זיכער, צי זיי באלאנגען צום זעלבען קערפער.

דער ערשטער ביין, דאס שיסעל פון שארבען, איז צו דער העכסטער שטופע כאראקטעריסטיש, ערשטענס, אז זיין פארם אזא, וואס מיינט, אז דער שטערן איז זעהר א נידעריגער און דער מארך ...

פון פוס איז עטוואס מאסיווער ווי ביי א דורכשניטליכען מענשען און עטוואס געבויגען. אזא פוס-ביין, שטעלט מען זיך פאר, האט געדארפט זיין ביי א בעשעפעניש, וואס געהט גלייך, ווי א מענש, נאר עטוואס געבויגען; ווי ער זאל זיך האלטען אין אפגעוואוינען; פון קריכען אויף אלע פיר. און אויפן גרונד פון די אלע פיר ביינער צוזאמענגענומען שטעלט מען זיך פאר, אז דאס איז געווען א בעשעפעניש, וואס האט געהאלטען אין איבערגעהן פון מאלפע צו מענש, כאטש עטוואס נעהנטער צום מענשען, ווי צו דער מאלפע. און אין אלגעמיין איז דער כאראקטער פון די ביינער אזא, וואס בעשטעטיגט אויסגעצייכענט די טעאריע וועגען דער ענטשטעהונג פון מינים, אדער די טעאריע פון עוואלוציע.

אויפן גרונד פון אט די ביינער האט מען אויסגעקלעפט דעם ביוסט, די געשטאלט פון יענעם האלב-מענש האלב-מאלפע, וועלכען מיר רופען איצט פיטעקאנטראפוס. דער ביוסט איז אויסגעשטעלט אין דעם היגען נאטור - היסטארישען מוזעי. אין דערזעלבער אפטיילונג פון מוזעי זענען אויסגעשטעלט די ביוסטען פון דעם קרא-מאנאנען, נעאנדערטאל מאן און אנדערע, — אלע אויסגעקלעפט אויפן גרונד פון די ביינער, וואס מען האט געפונען אין פערשידענע ערטער און אין פערשידענע צייטען.

עס ווערט געשאצט, אז דער פיטעקאנטראפוס האט געלעבט מיט אומגעפעהר א מיליאן יאהרען צוריק

לעבען פעיפינג, — די פריהערדיגע פעקין, די הויפט-שטאט פון כינע, — האט מען מיט א יאהר דריי צוריק געפונען דעם שארבען פון א מאן, וועלכען מען רופט איצט „דער פעקין מאן" ווען די ענטדעקונג איז געמאכט געווארען, האט עס אנגעמאכט א היבשע סענסאציע אין דער וויסענשאפטליכער וועלט, ווייל דער עקזעמפליאר איז זעהר א זעלטענער. עס ווערט געשאצט, אז דער פעקין-מאן האט געלעבט ארום דערזעלבער צייט ווי דער פיטעקאנטראפוס, ד. ה. מיט אומגעפעהר א מיליאן יאהרען צוריק. אבער דער פעקין-מאן שטעלט מיט זיך פאר, אנ'עטוואס העכערע שטופע פון ענטוויקלונג. ווי דער פיטעקאנטראפוס, כאטש ער איז נאך אלץ אנ'איבערגאנגס - שטופע צווישען מאלפע און מענש.

אלזא, — ווי אלט איז דער מענש אויף דער ערד? זאגט מיר וואס איז מענש, — ווען ענדיגט זיך חיה און וואו הויבט זיך אן מענש, — וועל איך אייך זאגען ווי אלט ער איז.

PHILIPS 55A

na 15-to miesięczne spłaty

PHILIPS 947A misięcznie 17.50

GRIMM i KAMIENSKI

Łódź, Piotrkowska 64, tel. 206-26

ס'פראבלעם פון זונטאג-רוה אין אונגארן

אונגארישער האנדעלס-מיניסטער זאגט צו בעפרידיגן די יודישע פאדערונגען

בודאפעשט (יט"א) א דעלעגאציע פון ארטאדאקסישע יודען איז אויפגענומען געווארען דורך דעם אונגארישען האנדעלס-מיניסטער ד"ר סטעפאן פאן וועגקלער, און איהם איבערגעגעבען א מעמאראנדום אין וועלכען עס ווערט געבעטען צו בעטראכטען די פערלאנגע פון די ארטאדאקסישע יודען, נישט אנצווענדען דעם צוואנגס-זונטאג-רוה פאר די יודען, וואס האלטען געשלאסען זייערע געשעפטען אום שבת.

אין זיין תשובה האט דער מיניסטער אנגעוויזען אויף די שוועריגקייטען פון אנ'אלגעמיין בעפרידיגענד-לעזונג פון דער זונטאג-רוה-פראגע פאר יודען. דער מיניסטער האט אבער צוגעזאגט צו נעהמען אין אכט די געפיהלען פון די ארטאדאקסישע יודען און וועט טוהן אלץ, וואס עס איז מעגליך, כדי צו בעפרידיגען די גערעכטליכע פאדערונגען פון די ארטאדאקסישע יודען.

ניַיער פאָלקסבלאַט

דאס לאדזער לעבען

ניַיער פאָלקסבלאַט

פריַיטאָג, 21 אויגוסט — ג' אלול תרצו

זון-אונטערגאַנג 6.43
זון-אויפגאַנג 4.52
ליכט-צינדען: 6.37

טעליכע ווערטער
צו אונזערע חשובע לעזער!

דער ענין פון געבען אויסצולייענען ציַיטונגען איז זיך פונאַנדערגעוואַקסען שיער נישט אין א פּראָבלעם אין וועלכען, מיר זענען שוין געצוואונגען צו נעהמען א וואָרט.

די מגפה פון נעהמען צום אויסלייענען ציַיטונגען איז געוואָרען אזוי גרוים, אז קיינער פון די, וועלכע נעהמען ציַיטונגען אויסצולייענען גיט זיך נישט אָפּ קיין חשבון דערפון, וואָס ער טוט:

ערשטענס — איז דאָס פשוטע ג נ ב ה און ג ז י ל ה בעת מען בענוצט זיך מיט יענעמס א זאַך מיט יענעמס אַרבייט און פּראַצע, מיט יענעמס האָב, נישט בעצאָהלענדיג דערפאַר און צוריקגעבענדיג די ציַיטונג אלס שוין נישט נוצליכע זאַך מיט וועלכער מ'קען אויף צומאָרגענס מעהר גאָרנישט טון.

צוויַיטענס —נעמענדיג אויסצולייענען אַ ציַיטונג ברענגט איהר צו זיך אין שטוב אריין צו דער אייגענער פאמיליע די פערשידענסטע קראַנקהייטען, ווי: טיפוס, שקאַרלאַטין, דיפטעריט, שווינדזוכט און אַנדערע שרעקליכע חולאת'ן, וואָס ווערען איבערגעטראָגען דורך דעם וואָס די ציַיטונג געהט פון האַנד צו האַנד.

דריטענס — נעהמענדיג אויסצולייענען דעם „נ יי ע ם פ אָ ל ק ס - ב ל אַ ט" שטערט איהר אין דער ענטוויקלונג פון יודישען פּרעסע - אָרגאַן אין לאָדז, וואָס מוז פעסט שטעהן אויף די פיס, וויל דאָס איז די איינציגע יודישע טריבונע, וועלכע שטעהט אויף דער וואַך פון די נאַציאָנאַלע, ווירטשאַפטליכע און בירגערליכע אינטערעסען פון דער יודישער בעפעלקערונג.

נעהמענדיג דאָס אלץ אין אכט, קענען מיר נישט פערשטעהן, אז ס'זאָל זיך נאָך געפינען אימיצער, וועלכער זאָל טראָגען אויף זיך אזא אחריות און נעהמען נאָר אויסצולייענען דאָס „נ י י ע פ אָ ל ק ס ב ל אַ ט" מיר זענען זיכער, אז עס וועט זיך נישט געפינען מעהר קיין איין מענש, וועלכער זאָל במזיד בעגעהען א גנבה צוליב גראָשענס, ס'וועט זיך נישט געפינען קיין איינער, וועלכער זאָל וועלען איינשפּאָרענדיג זיך נאָר עטליכע דראָבנע גראָשענס, אריינפיהרען צו זיך אין שטוב צום אייגענעם הויזגעזונד אנשטעקענדע קראַנקהייטען, עס וועט נישט זיין קיין איין בעוואוסטזיניגער יוד, וועלכער זאָל דורך זיין לייכטזיניגקייט וועלען שטערען אין דער ענטוויקלונג פון דער איינציגער יודישער לאָדזער ציַיטונג.

מיר זענען זיכער, אז דאָס נעהמען אויסצולייענען ציַיטונגען, איז פאָרגעקומען נאָר צוליב אונבעוואוסטזיניגקייט און צוליב דעם, וואָס קיינער האָט זיך נישט ערנסטער אָפּגעשטעלט אויף די פאָלגען פון זיין טאָט.

מיר זענען זיכער, אז מיטן מאָמענט ווען דער לעזער בעקומט די געהעריגע אויפקלערונגען וועט אויפהערען די ש ע נ ד ל י כ ע פּ ר אָ צ ע ד ו ר פ ו ן ג ע ב ע ן א ו ן נ ע ה מ ע ן נ אָ ר צ ו ם א ו י ס ל יי ע נ ע ן צ יי ט ו נ ג ע ן.

די דאָזיגע עטליכע אויפקלערונגען זענען מיר שולדיג געווען אונזערע לעזער און מיר רעקאָמענדירען איהם זיך אויף זיי צו פערטראַכטען און דעמאָלט וועלען מיר זיך געגענזייטיג פערשטעהן.

פערלאַג
„ניַיער פאָלקסבלאַט"

אין טויטען סעזאן

פון דר. ע. שעסקין

יעדען וועג ס'געהט אריין אין שטייער-אַמט וואַרפט זיך אין די אויגען א המון מענשען, וועלכער בעלאַגערט די טיר פון הכנסה - שטייער-רעפעראַט; די מענשען שטעהען, זיצען, שפּאַצירען, רויכערען און ווערען אונגעדולדיג.... ס'זעהט אוים ווי ביי שילער פאַר אַנ'עקזאַמען, יעדע 15 ביז 20 מינוט עפענט זיך אויף די טיר און דער הער רעפערענט רופט אוים: „דער נעכסטער". עפעס א צאָהלער געהט ארוים פון דעם צימער בעגאָסען מיט שוויים, כדי אָפּצוטרעטען דאָס אָרט „דעם נעכסטען"...

וואָס קומט פאָר דאָרט הינטער דער טיר? און פאַרוואָס אזאַ דענערווירונג, אַנ'אונרוה? פון וואַנען נעהמט זיך דער המון? דער ענין ערקלערט זיך גאַר פשוט, דער שטייער - אַמט האָט אויפגעפאָדערט די צאָהלער אָפּצוגעבען ערקלערונגען אין הסכם מיטן אַרט. 70 פון דער שטייער אָרדינאַציע. דער דאָזיגער אַרטיקעל 70 זאָגט, אַז די אויסמעסטונגס-מאַכט האָט די פליכט צו שטיצען די אויסמעכטונג אויפן פאַקטישען מאַטעריאַל און צו דעם צוועק האָבען זיי דאָס רעכט צו רופען דעם צאָהלער, איהם אויסצוהערען, כדי פעסטצושטעלען זיינע הכנסות, הוצאות פערמעגען און אומזאַץ. איצט ווערט אַדורכגעפיהרט די אָפּשאַצונג פון הכנסה - שטייער. אין הסכם מיטן דערמאָהנטען אַרט. 70 ווערען ארוים גערופען די צאָהלער. ס'קען זיך אויסדוכטען, אַז דאָס איז גאָרנישט שרעקליך, אַזאַ פשוט'ע אונשולדיגע פּראָצעדור; ס'קומט דער צאָהלער, בעגריסט זיך מיט דעם בעאַמטען, יענער פרעגט אַן וועגען פערשידענע פרטים, שרייבט איין אין פּראָטאָקאָל, דער צאָהלער שרייבט אונטער, מען געזעגענט זיך און שלום.... אָבער אזוי איז נישט אין דער פּראַקטיק, אין דער ווירקליכקייט זעהט דאָס אוים אַביסעל אַנדערש.

אין צימער פון רעפערענט געהט אריין נישט קיין בירגער, וועלכער צאָהלט שטייערען און האַלט אוים דעם מלוכה - בודזשעט; אַ בירגער וועלכער ווערט גערן געזעהען און געשוינט,— נאָר א שווינדלער, פערברעכער, וועלכער טראַכט נאָר וועגען דעם, ווי אזוי אָפּצונאַרען דעם מלוכה אוצר. שוין באַלד אינדערפריה פאַרן געהן אין שטייער-אַמט מאַכט ער זיך שוין זיינע פערברעכערישע פלענער. אַ־בייט אוים דאָס שפּינוועבס פון ליגענס און דריידלעך; — יעדער צאָהלער זאָגט ליגען, מ'דאַרף הינטערלעסיג און כיטרע ארויסבעקומען פון איהם יעדעס וואָרט, יע-

דעם מודה זיין זיך — אַזאַ איז, ליידער, די איינשטעלונג פון די שטייער-אַמטען. און דאַ אין הסכם מיט דער דאָזיגער איינשטעלונג הויבט זיך אָן „דער פערהער" וועגן וועלכער ס'רעדט דער אַרט. 70 פון דער שטייער - אָרדינאַציע. מיינע לעזער וועלען געוויס פערשטיין, אַז אויב מ'זאָל דעם עהרליכסטען מענשען אָוועקזעצען אויף דער בעשולדיגונגס-באַנק, פאָרוואַרפען איהם ליגען און אָנהויבען איהם צו פאַרשען אַלס פערברעכער — וועט ער צוזאַמענברעכען און קען זיך סוף-כל-סוף מודה זיין צו נישט געשטויגענע און נישט געפלויגענע זאַכען.

און באמת קומען צוריק אַהיים די צאָהלער נאָך אַזאַ „פערהער", נישט וויסענדיג, וואָס זיי האָבען גערעדט און וואָס זיי האָבען אונטערגעשריבען, זעהר אָפט זעה איך זיי דערנאָך ביי מיר אין דער קאַנצעלאַריע מיט דער שטענדיגער ביטע, הער אַדוואָקאַט, אפשר וועט איהר דאָרט נאָכקאָנטראָלירען, וואָס איך האָב אונטערגעשריבען". זיי האָבען מורא צו געהען „אַהין" נאָכאַמאָל, זיי ווילען בעסער, אַז איך זאָל געהן, נאָכזעהען און נאָכקאָנטראָלירען. און איך האָב פאַקטען אין דער פּראַקטיק, ווען די דאָזיגע אונבעוואוסטזיניגקייט פון צאָהלער און זיין פערלירען זיך אין די שטייער - אַמטען דערגעהן ביז צו אַבסורד. איך האָב אַ פאַל ווען דער צאָהלער, וועלכער איז נאָך קיינמאָל נישט געפאָדערען וויַיטער פון ווישניאָווא גורא האָט אונטערגעשריבען, אַז ער גיט אוים אויף רייזעס קיין אוים לאַנד צו עטליכע טויזענד זל. אַ יאָהר. איך קען אַ פאַל, ווען אַ פאָטער פון נייַן קינדער האָט ערקלערט, אַז ער האַלט קיינעם נישט אוים. כ'האָב פאַקטען, ווען דער צאָהלער שווערט מיט אַלערליי שבועות, אַז דאָס וואָס עס געפינט זיך אין דעם פּראָטאָקאָל האָט ער קיינמאָל נישט געזאָגט און נישט אונטערגעשריבען.... ס'איז שווער שפּעטער גלייכצושטעלען אַזעלכע ערקלערונגען, ס'איז שווער, וויַיל די בעאַמטע קענען נישט פערשטעהן, פאַרוואָס דער צאָהלער פערלירט זיך אזוי און רעדט נאַרישקייטען....

וואָס שייך די פראַגען, וועלכע ווערען געשטעלט דעם צאָהלער, זענען זיי אין תוך גענומען פשוטע—אָבער. די אַטמאָספער, אין וועלכע

דער פערהער קומט פאָר און די דענערוו... ברענגט דערצו, אז דער צאָהלער—בעזונ... דער ווענינ-קולטורעלער—פערשטייט נישט... פשוטסטע פראַגען, אומעטום זעהט ער... און וויים נישט וואָס צו ענטפערען.

וועלכע זענען די פאָלגען דערפון?

אויפן יסוד פון דאָזיגען פערהער ווערט... מאַכט די אָפּשאַצונגען און שפּעטער... אפילו נישט קיין רעקורס, וויַיל די אָפּש... שטיצט זיך אויף די ערקלערונגען פון צא... אליין. זעהר אָפט ווערען דורך די שטייע... מען באַלד אין דער אויפפאָדערונג אַנגע... די פראַגען, אויף וועלכע מ'וועט דאַרפען... פערען, דאָס מאַכט לייכטער די לאַגע פון... צאָהלער. וויַיל דער שילער וויים וועגען... מ'וועט איהם אויסהערען. אָבער איך מוז... אז די דאָזיגע פראַגען זענען פאָרמולירט... דעם אופן, אז דער דורכשניטליכער צאָהל... נישט ביכולת זיי צו פער־שטעהען און צו... אַ געהעריגען ענטפער, ווי ער זאָל זיך... ברעכען דעם קאָפּ וועט ער שטענדיג מ... דערנעבען, שטענדיג וועלען זיין שוואַכע... מען, צוליב וועלכע ער קען לייד... רעזיגנירטער צאָהלער ענטפערט זעהר... איך וויים נישט", „איך געדענק נישט"...

אַזעלכע ענטפערן גיט געוועהנליך אַ... ריכט אַנ'עדות, וועלכער האָט מורא... זיינע ערקלערונגען וועט ער ברענגען... זיך אליין, אָדער אימיצען אַנדערש, אָבער... וועל נישט זאָגען, אז אזאַ סיסטעם... שטיצט זיך אויפן פּוילשטענדיגען פערש... פון זכרון זאָל זיין ערפאָלגרייך אין די ש... אַמטען.

— אלזא, וואָס איז דאַ צו טון?

אויף דער דאָזיגער פראַגע איז שוין... געגעבען אַנ'ענטפער. ווען די אַטמאָספערע... שטייער-אַמטען וואָלט געווען אַנ'אַנדערע... דער צאָהלער וואָלט זיך נישט געפיהלט... ווי אַ געיאָגטע חיה, ווי אַ גנב, וועלכען... באַלד בעוויַיזען זיין שולד און אריינפאַק... טורמע — וואָלט דער ענין געווען אַ פּש... אָבער כל-זמן דאָס איז נישטאָ — איז נישט... האָן קיין עצה. דער צאָהלער וועט שטענדי... פערהער רעדען אונזיניגקייטען. און פו... אַנדערע זייט, וועט דער בעאַמטער שט... האָבען בעוויַיזען פון אונעהרליכקייטען... פון דעם געוויסענהאַפטסטען צאָהלער.

דער מאַנגעל פון קרעדיטען בעשווערט און קאָמפּליצי...
די לאַגע אויפ'ן מאַרק פון באַנוועל=גאַרן

(אג) הגם די פרייזען אויף באַנוועל גאַרן אין לאָדז זענען איצט שוואַכער. איז אָבער דאָך די לאַגע נישט פּולשטענדיג ענטשפּאַנט געוואָרען און דאָס הויפּטזעכליך צוליב די זעהר שאַרפע קויפס - בעדינגונגען וואָס עס שטעלען די אָפּנעהמער די ליפעראַנטען.

שוין אין אָנהויב פון לויפענדען חודש האָבען די שפּינער אָנגעהויבען צו פאָדערען פון די אָפּנעהמער נישט נאָר אַז זיי זאָלען אָפּדעקען די אַלטע התחייבותן, אין מזומן נאָר אויך די לוי-

פענדע פערפּליכטונגען זאָלען תיכף געדעק... רען אין קאַסע. אין די איצטיגע בעדינ... ווען דער פּראָווינציאַנעלער אָפּנעמער איז... די קליינע אומזאַצען, זעהר אָרעם, איז ע... איהם אַ אונמעגליכקייט צו דעקען אַלע... התחייבותן אין מזומן. געוועהנליך פלעגט... אָפּנעהמער צונויפזאַמלען דאָס ביסעל... בכדי צו קענען אויסקויפען די וועקסלען... ער האָט אויסגעשטעלט פאַרן גאַרן און פאַ... נייעם גאַרן האָט ער ווידער אויסגעשטעלט... סלען. נישט קוקענדיג דערויף, וואָס די... האָט זיך פערערגערט און עס ווערט אַלץ... רער אין מזומן, קענען אָבער די שפּינער... גוטען ווילען געפינען פירמען וועלכע מ... ערטיילען קרעדיט. די שפּינער האָבען... בעשלאָסען בשום אופן נישט צו ערטייל... נייעם קרעדיט, דאָס דערפיהרט דערצו אַ... אָפּנעהמער לאָזען זייערע וועקסלען צו... טעסט און פאַר דעם געלד וואָס זיי האָב... צוגעגרייט צו אויסקויפען די וועקסלען... זיי אוים גאַרן פאַר געלד אָבער שוין ביי אַ... שפּינער. די דאָזיגע ערשיינונג איז זעהר... קיין געזונדע און מען דאַרף ערוואַרטען אַ... דער נאָהענטער צוקונפט וועט די כוואַל... טעסטען בעדייטענד שטייגען.

—*X*—

פאַר שמוגלען די גרעני...
פעראורטיילט א יוד. יונגערמאַ...

(א) תערש לייב ווייצמאַן אין ... געוואָרען צו גערינטליכער פעראַנטוואָרט... פאַר אונלעגאַלען איבערגעהן די גרעניץ. ו... איז פערהאַלטען געוואָרען אינ'ם מאָבענג... ער האָט אין קעניגסהוטע (אויבערשלעזי... וואָלט איבערגעהן די גרעניץ. ער האָט ער... אז ער האָט געוואָלט איבער קיין דייטשלאַנ... פון דאָרט קיין פראַנקרייך, וואו ער האָט ... אריינטרעטען אין אוניווערזיטעט.

דאָס שטאָט-געריכט האָט איהם פער... אויף 300 זל. שטראָף אָדער 2 חדשים אַרע...

H. LUBICZ
צוריקגעקעהרט
ספּעציאַליסט פאַר הויט, וענערישע ... און געשלעכטס-קראַנקהייטען
ציגעלניאַנא 7 (פריהער 43), טעלעפאָן 2...
עמפּפאַנגס-שעה'ן 8-10, 12-2 און 5-8 א...

טעאַטער „ראַזמאַיטאָשטשי"
דיר. דוד צעלמייסטער.

10 לעצטע גאַסטשפּילן פון
פּסח'קע בורשטיין
מיט'ן אנטייל פון נאַדיאַ האַרעני און יעקב פישער
היינט פריַיטאָג, 9¹⁵ אוו., מאָרגען שבת 4 נ"כמ. און 9¹⁵ אוו.
3-טע וואָך פון רעקאָרד-ערפאָלג
פון די שטאַרקסטע אָפּערעטע פון איצטיגען סעזאָן
דער יונגעל פון בראָדוויי
(THE BROADWAY BOY)
מיט אַ געקליבענעם אַנסאַמבל. דיר. דוד ביינעלמאַן.

מאָרגען שבת, 12 פריה
א גרויסער פריהמאָרגען
עס ווערט געשפּילט פאָזיטיוו צום לעצטען מאָל
אחתונה אין שטעטל
פרייזען שטאַרק רעדוצירט פון 49 גר. אַן
דער גאַנצער פּאַרטער 1 זל.
בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון טעאַטער.

מיט מעסערס, ברוכשטאַנגען און בלוט-פאַרגיסונג

האָבן די ענדעקעס געוואָלט קומען צום וואָרט ביי די סטרוזשעס

נעכטיגער פּראָצעס אין לאָדזער שטאָטישען געריכט

(א) אין שטאָטישען געריכט האָט זיך נעכטען אָנגעהויבען דער פּראָצעס וועגן דער בלוטיגער פֿאַרזאַמלונג פֿון די הויז־וועכטער אין „דאָם לודאָווי" (פּושעיאַזד 34), וואו אַ גרופּע ענדעקישע טשוואַנעס האָבן פּראָוואָצירט אַ געשלעג.

א. י. דער בעשולדיגונגס־אַקט זענען צוזאַמענגעזעצט געוואָרן 10 פּערזאָן און נעמליך: דער 37־יעהריגער אַנטאָני בעלקאַ, אַ געוועזענער ראַטמאַן דער 16־יאָהריגער מאַריאַן וויטשאַק, דער 20 יאָהריגער בראָניסלאַוו ידזיעזקי, 17־יאָהריגער זיגמונט וואָיטשיאַק, 22־יאָהריגער סטעפאַן פּאַוולאַק, 28־יעהריגער אַנטאָני קזשיוואַק, 23־יעהריגער יוזעף קאָזשאַראַ, 22־יעהריגער יאַן באָווישאַ און אויך יאַן לאַסקאָווסקי (26 י.אַ.) און יעזשי בורשעווסקי (24 י.אַ.), וועלכע זענען געבראַכט געוואָרן פון תּפיסה.

אַלס פֿערטיידיגער טרעטען אַרויס די אַדוואָקאַטען וואַזשינסקי, זאַבלאָצקי און טשערפּיש.

עס זענען אַרויסגערופֿען געוואָרן 19 עדות, פֿון וועלכע עס האָבן זיך נישט געשטעלט 2.

דער בעשולדיגונגס־אַקט וואַרפֿט פֿאַר די אָנגעקלאָגטע, אַז דעם 19 יולי ד.י. האָבן זיי אין קינאָ־זאַל אויף פּושעיאַזד 34 מיט דער הילף פֿון מעסערס, אייזערנע רעהרען, געוויכטער, ברוכשטאַנגען א. אַז. וו. פֿונאַנדערגעטריבען די סטרוזשעס־פֿערזאַמלונג און דערביי פֿער־וואונדעט א ריי אַנוועזענדע אויף דער פֿערזאַמלונג.

איינציגע עדות האָבן פֿאַר׳ן געריכט געשילדערט דעם פֿערלויף פֿון די בלוטיגע געשעהענישען און אויפגעוויזען, אַז די אָנגעקלאָגטע האָבן מיט אייזענע טעראָריזירט דאָס פּרעזידיום פֿון דער פֿער־זאַמלונג און די מיטגלידער אויך צושלאָגען בלויז דערפֿאַר, ווייל מ׳האָט בעלקאַ׳ן, וועלכער איז נישט קיין סטרוזש, נישט געוואָלט געבען קיין וואָרט. בעלקאַ׳ס חברותא איז דאַן אויפגעבראַכט געוואָרען אויפ׳ן פֿאָרזיצער ליסאָווסקי און האָבן בעלקאַ׳ן צוגעטראָגען צום פּאָדיום און בעלקאַ׳ן (טאַקע א יונג ווי אַ בעליק) אַרויפגעוואָרפֿען אויף די פּרעזידיום־מיטגלידער וועלכע זענען גלייכצייטיג בעפֿאַלען געוואָרען פֿון בעלקאַ׳ס העלפֿער. בעת מעשה האָט איינער פֿון די ענדעקעס געכאַפּט דעם צלם, וואָס איז געשטאַנען אויפ׳ן טיש און איהם געוואָרפֿען אין המון אריין. אין זאַל איז ענטשטאַנען א מהומה. אַ טייל פֿערזאַמלטע האָבן זיך געלאָזט צום אַרויסגאַנג און די איבעריגע האָבן זיך איינגעפּלאָנטערט אין דער אַלץ־וואַקסענדער קופּע און מ׳האָט זיך געשלאָגען אין דער קופּע אריין, אַז בלוט איז גערינען. אַז ס׳איז אָנגעקומען פּאָליציי זענען פֿערהאַלטען געוואָרען מעהרערע פּערזאָנען.

דער עדות לאַנצעראַן האָט אָנגעוויזען, אַז די פֿערביסענסטע שלעגער זענען געווען: וויטשאַק, קאַזשאַרעק און בורשעוויטש. ער קלערט אויף, אַז די פֿערזאַמלונג וואָלט פֿער׳וואַנדעלט געוואָרען אין אַ בלוט־באַד, אויב די פֿערזאַמלטע וואָלטען נישט בעוויזען צו ענט׳וואַפֿענען די אָנפֿאַלער.

ס׳ווערען אויך אויסגעהערט איינציגע פֿער׳וואונדעטע און בע׳עוול־הט׳ע פֿון דער דערמאָהנטער פֿער־זאַמלונג. זיי זאָגען, אַז אויף קיין שום קריסטליכע פֿערזאַמלונג איז נאָך צו אזא חרפּה־דיגער אוואַנטורע נישט דערגאַנגען.

היות עס האָבן זיך נישט געשטעלט צום פּראָצעס צוויי וויכטיגע עדות, זענען די ווייטערדיגע פֿערהאַנדלונגען איבערגעריסען געוואָרען ביז דעם 28־טען ד. ח.

שטרייקס און קאָנפערענצן

ליקווידירט דעם סכסוך אין די שטאָטישע וואַרשטאַטן

דער שטרייט צוליב די ארבייטס־בעדינגונגען אין די שטאָטישע וואַרשטאַטען איז ליקווידירט געוואָרען. צווישען דער שטאָט־פֿערוואַלטונג און די פֿעראיינען איז געקומען צו אַ הסכם. עס ווער׳ אייגעפֿירט איינהייטליכע לוינען פֿאַר די סטענדיגע, ווי אויך פֿאַר די סעזאָן־אַרבייטער.

אַקאָרד־לוינען ביי „אַלאַרט און רוסא"

(א) אין דער פֿאַבריק פֿון דער פֿראַנצויזישער אַקציען־געזעלשאַפֿט „אַלאַרט, רוסא און קאָמפּ." (קאָנטנאַ 19) האָבן די אַרבייטער־דעלעגאַטען או־טערגענומען אַן אַקציע איינצופֿירען אַקאָרד־לוינען אין אַלע פּראָדוקציע־צווייגען. ביי די אונטער־האַנדלונגען זענען אויפֿגעשוואומען 41 שטרייט־פֿראַגען, וועלכע זענען איבערגעוויזען געוואָרען צו אַ ספּעציעלער קאָמיסיע.

4 וואָכען אַקופּאַציע־שטרייקען

(א) אין דער זאָקען־פֿאַבריק „שאַניעוואַ" (בושאַזאָוואַ 5) דויערט שוין 4 וואָכען אַן אָקופּאַציע־פֿון 100 אַרבייטער צוליב דעם, וואָס אַן אַרבייטערין האָט בעליידיגט דעם פֿאַן קערזשוניק, פֿאַר וועלכע עס איז שוין נישטאָ קיין שום פֿערענטפֿערניש. די אַרבייטערין איז אַרויסגעוואָרפֿען געוואָרען און די איבעריגע שטרייקען, כדי מ׳זאָל די אַרבייטערין צוריקנעמען צו דער אַרבייט. אַלע קאָנפֿערענצען זענען געבליבען אָהן ערפֿאָלג.

קאָנפליקט ביי הויזלערן

(א) אין הויזלער׳ס ציגעל־פֿאַבריק איז אויסגעבראָכען אַן אָקופּאַציע־שטרייק צוליב׳ נישט אויסצאָהלען די לוינען, די פֿירמעס איז שולדיג די אַרבייטער 13 טויזענד זל. געגען דער פֿירמע ווערט פֿערפֿיהרט אַ פּראָצעס פֿאַר אויסנוצען די אַרבייטער (אַרטיקעל 59 פֿון די פֿאַרשריפֿטען. וועגען אַרבייטער־בערשרייטונגען פֿאַר אויסנוצונג).

געז. קולטור־ליגע זאַכאַרניאַ 68 טעל. 191-15 ‖ פּאַרק העלענאָוו

מאָרגען שבת, דעם 22־טען אויגוסט ווערט אויפֿגעפֿיהרט

צום ערשטען מאָל אין דער וועלט אויף יודיש

די 9־טע סימפאָניע — פֿון — בעטהאָווען

אונטער דער דירעקציע פֿון: פּראָפ. טעאָדאָר רידער

אויספֿיהרער: 1) פֿאָלקס־כאָר ביי דער געז. „קולטור־ליגע"

2) לאָדזער פֿילהאַרמאָניע־אָרקעסטער

3) סאָליסטען: ט. גאָלדמאַן (סאָפּראַן), ב. אָפּאָטאָווסקאַ (אַלט), מ. גרינוואַלד (טענאָר) און ה. קאַליסקי (באַס).

איינגאַנג אין פּאַרק פֿון 2 ביי טאָג. פֿון 3 אַ זייגער אַ קאָנצערט פֿון קולטור־ליגע־אָרקעסטער

בילעטען צו 1.09 (זיץ־פּלעצער) און 75 גר. ביים איינגאַנג. הנחה־בילעטען צו 54 גר.

צו בעקומען פֿון מאָרגען שבת 2 אַ זייגער ביי טאָג אין „קולטור־ליגע" זאַכאַרניאַ 68.

בעמ.: דעם יודישען טעקסט פֿון דער 9־טער סימפאָניע צו בעקומען ביים איינגאַנג.

פֿערזאַמלונג פֿון געשעפֿטס־לאָקאַטאָרן

אין יודישען לאָקאַטאָרען־פֿעראיין

אין הסכם מיט׳ן אָנגענומענעם בעשלוס פֿון טעטיגען ביים יודישען לאָקאַטאָרען־פֿעראיין צווישען פֿעראיינס־קאָמיטעט צו בעשיצען די רעכט פֿון געשעפֿטס־לאָקאַלען, איז נעכטען אָפּגעהאַלטען געוואָרען אונטער׳ן פֿאָרזיץ פֿון פּרעזעס פּ. וויינטרויב אַ ספּעציעלע פֿערזאַמלונג פֿון געשעפֿטס־לאָקאַטאָרען, מיטגלידער פֿון לאָקאַטאָרען־פֿעראיין.

ס׳איז אויספֿיהרליך אַרומגערעדט געוואָרען די סכנה׳דיגע לאַגע, וואָס ענטשטייען פֿאַר די געשעפֿטס־לאָקאַטאָרען און אונדירעקט אויך פֿאַר׳ן גאַנצען לאָקאַטאָרען כלל אין שייכות מיט׳ן אָפּשאַף פֿון לאָקאַטאָרען־שוץ אויף געשעפֿטס־לאָקאַלען.

איינשטימיג איז אָנגענומען געוואָרען פֿאָלגענדע רעזאָלוציע:

קענענדיג די פֿערשטענדנישלאָזע בעציהונג פֿון רוב הויז־בעזיצער צו זייערע לאָקאַטאָרען, דאַרף מען פֿעסטשטעלען מיט דער אַבסאָלוטער זיכערקייט, אַז קוים וועט די גזירה נישט אַנגעלייגט ווערען, וועלען די ווירטסלייט אויסנוצען די בעקומענע הנחה אין דער ברייטסטער מאָס. זיי וועלען רייסען די העכסטע הוספות און אין געגענפֿאַל מאַסענווייז קינדיגען די קאָנטראַקטען מיט די איינגעשפּאַרטע לאָקאַטאָרען.

ביי דער איצטיגער ווירטשאַפֿטליכער קאָנ׳ונקטור, פֿערקלענערטער קאָנסומציע, איינשרימפֿונג פֿון אומזאַץ־קאַפּיטאַל, פֿערשאַרפֿטער קאָנקורענץ, גראָשענדיגע קאַלקולאַציע וועט זעלטען אַן אונטערנעמער מוזען אויסהאַלטען אַן הוספֿה צום דירה־געלד.

דעריבער פֿאָדערט אויף די פֿערזאַמלונג דעם פֿאָרשטעהער פֿון לאָקאַטאָרען־פֿעראיין צו ווירקען אויפ׳ן געשעפֿטס צווישען פֿעראיינס־קאָמיטעט, אַז ער זאָל:

1) אויסדריקען דעם שאַרפֿסטען פּראָטעסט געגען דערמאָנטען געזעץ,

2) שאַרף אַרויסטרעטען געגען די אָגיטאַציעס, וועלכע שטעהען פֿון דער־ווייטענס פֿון דער אַקציע,

3) אָנהויבען א ברייטע אַקציע און קאָנצענטרירען די גאַנצע עפֿענטליכע מיינונג אַרום דער דראָהענדער סכנה דורך אויפֿרופֿען פּעטיציעס, מאַסען־מיטינגען, גאַסען־דעמאָנסטראַציעס, שליסען די געשעפֿטען און אַנדערע מעגליכע פּראָטעסט־מיטלען.

זאָרג פֿאַר דער בעקוועמליכקייט פֿון דער בעפֿעלקערונג

אינטערווענצן פֿון דער געזעלשאַפֿט „פֿריינד פֿון דער שטאָט לאָדז"

(א) די ספּעציעל־געשאַפֿענע געזעלשאַפֿט „פֿריינד פֿון דער שטאָט לאָדז" איז צוגעטרעטען צו דער אַרבייט, אין דער ערשטער רייה האָט די דאָזיגע געזעלשאַפֿט זיך געווענדעט צו דער היגער שטאָט פֿערוואַלטונג מכח דעם בשותּפֿ־פּראָיעקטירטען דענקמאַל, וואָס זאָל פֿעראייביגען דעם מאָמענט פֿון איינפֿיהרען זאַס אַלגעמיינע בילדונגס־וועזען אין לאָדז, דער דאָזיגער דענקמאַל זאָל אויפֿגעשטעלט ווערען אין באַדה־גאָרטען, איצט האָט די געזעלשאַפֿט געוואָרפֿען אַן אויג אויף די לאָדזער וואָקזאַלען, קודם כל פֿערלאַנגט מען, אַז דער פֿאַבריקס־וואָקזאַל זאָל פֿון דרויסען האָבען אַ זייגער, אויך די טרעפּען, וואָס פֿיהרען צום פֿאַבריקס־וואָקזאַל זאָלען זיין ברייטערע, כדי אַזוי אַרום אויסצומיידען אומגליקס־פֿאַלען. אַלס וויכטיגע פֿאָדערונג איז איינגעאָרדנעט געהעריגע קלאָזעטען אויף די וואָקזאַלען.

וועגען די אַלע ענינים זענען שוין איבערגעגעבען געוואָרען מעמאָריאַלען צום מאַגיסטראַט און האַנדעלס־קאַמער.

Dr. med. D. HELMAN

ספּעציאַליסט פֿאַר ווירען, גאַז, האַלז און קעהלקאָפּף־קראַנקהייטען

צוריקגעקעהרט

PIOTRKOWSKA 68, tel. 112-20.

נעמט אָן פֿון 11–1 ביי טאָג און פֿון 5–7 אָוונד.

שטאָט־טעאַטער

שרודמיעסקאַ 15 טעלעפֿאָן 101-16

דריטע און לעצטע פּרעמיערע!

איּדאַ קאַמינסקאַ

מיט איהר ענסאַמבל.

היינט פֿרייטאָג, צום 3־טען מאָל

נייע מענשען

פֿון יהושע פּערלע

דראַמאַטיזירט דורך אידאַ קאַמינסקאַ.

מאָרגען שבת, 12 אַ זייגער פֿאַרמיטאָג פֿריהמאָרגען

פּרייזען פֿון 40 גר. ביז 1.50

„שחיטה"

פֿון י. גאָרדין.

מאָרגען שבת, 4.30 נ. מ. צו ביליגע פּרייזען און 9.15 אָוונס

נייע מענשען

זונטאָג, 12 אַ זייגער פֿאַרמיטאָג

פֿון 40 גר. ביז 1.50

„מאַדאַם X"

בילעטען אין קאַסע פֿון טעאַטער.

צוגאַב־פֿאַבאַר־קאָמיסיע

פֿון 28־טען ד. ח. אָן, ווערט אויף פּיעטריקאָווער 165 אַמטירען די פֿאַבאַר־קאָמיסיע. ס׳דאַרפֿען זיך צושטעלען דער יאָהרגאַנג 1915, וואָס וואוינען אויפ׳ן שטח פֿון 1, 4, 6, 7, 10, 12, 13 און 14. פּאָליציי־קאָמיסאַריאַטען, וועלכע האָבען דער־האַלטען אויפֿפֿאָדערונגען פֿון דער סטאַראָסטווע.

רעגיסטראַציע פֿון יאָהרגאַנג 1918

פֿון 1־טען ביז 30 סעפּטעמבער קומט פֿאָר אין לאָקאַל פֿון דער מיליטער־אָפּטיילונג אויף פּיעטריקאָווער 165 די רעגיסטראַציע פֿון די יונגעלייט, וועלכע זענען געבוירען אין יאָהר 1918.

אַפּטייקען.

היינטיגע נאַכט־דיזשורען

(א) היינט ביינאַכט דיזשורירען: ל. שטאַפּעל (לימאַנאָווסקיעגאָ 37), ש. יאַנקעלעוויטש (אַלטער מאַרק 9), ט. סטאַניעלעוויטש (פּאָמאָרסקאַ 91), א. צאַרקאָווסקי (זאַוואַדזקאַ 45), ב. גלובאָווסקי (נאַרוטאָוויטשאַ 6), ס. זאַמבורג (גלובנאַ 50), ל. פּאַוואַווסקי (פּעטריקאָווער 307).

ליקווידאַציע פֿון אומלעגאַלע ביטע־ביוראָ׳ס

(א) די אַדמיניסטראַטיווע אָרגאַנען זענען געקומען אויף די שפּורען פֿון מעהרערע ביוראָ׳ס, וואָס שרייבען ביטעס און ווערען געפֿיהרט אָהן געהיים אָן שום ערלויבנישען, אַלע ווינקעל־ביוראָ׳ס וועלען בקרוב ליקווידירט ווערען

בעשטראָפֿט פֿאַר אָנצינדען ליכט אין דער צייט פֿון גאַסען־גאַז־אָנגריף

(א) ווי בעקאַנט איז אויף די טעג פֿון 31 יולי ביז 2טען אויגוסט געווען אָנגעקינדיגט די געגען־גאַז־אָנגריפֿען, צוליב דעם זענען אין די גאַסען אויסגעלאָשען געוואָרען די ליכטער, אויך אין די שטובען און האַנדעלס־לאָקאַלען האָט געמוזט זיין פֿינסטער. היות פֿיל פֿערזאָנען האָבען עובר געווען אויף דער בעשטימונג זענען זיי צוגעצייגען געוואָרען צו פֿעראַנטוואָרטליכקייט. דאָס סטאַראָסטווע־געריכט האָט איינציגע פֿערמשפּט צו 10 זל. שטראָף יעדען. צווישען די בעשטראָפֿטע זענען פֿאַראַן רעסטאָראַטאָרען, צוקער־אייגענטימער א. אַ.

ענליכע פּראָצעסען וועלען נאָך פֿאָרקומען.

Dr. Z. ARONSON

פֿרויען־אַרצט

צוריקגעקעהרט

Dr. med.

Sadokierski

כירורג פֿון ציינער און יאַסלעס

Piotrkowska 164 tel 114-20.

צוריקגעקעהרט.

נייער שווינדעל אויף דאָלאַרן

(א) די שווינדלער אין לאָדז האָבען אויסגעברייטערט זייער טעטיגקייט, א חוץ אויף פֿלומערשטע בריליאַנטען, געפֿעלשטע דאָלאַרובקעס א. א. וו. אויך אויפֿן טריק פֿון פֿערקויפֿען ביליגע דאָלאַרען.

שמואל אברהם מאַנטשאַזש (פּאָמאָרסקאַ 67) איז אויף פּאָמאָרסקאַ גאַס אָפּגעשטעלט געוואָרען דורך 2 יודען, וועלכע האָבען איהם פֿאָרגעלעגט צו קויפֿען דאָלאַרען פֿאַר זעהר ביליגע פּרייזען. די פֿערשווינדלער האָבען „אַריינפֿערדינט" מאַנטשאַזש׳ן אין די מעבלירטע צימערן אויף נאַרוטאָוויטש 23, וואו זיי האָבען איהם צוגענומען 319 זל. און איהם איבערגעגעבען אַ פּעקעל דאָלאַרען, וואָס האָבען זיך אַרויסגעוויזען פֿאַר געוועהנליכע צייטונג פּאַפּיר.

פּאָליציי זוכט די „דאָלאַרען"־הענדלער.

ווער ווייס?

ס׳איז אַוועק פֿון דערהיים דער 36־יעהריגער אלתר קאַסאָווער און ביז היינט נישט צוריקגעקומען ער איז נישט ביים פֿולען זינען. ער האָט ביי זיך אַלע דאָקומענטען און איז אָנגעטאָן אין אַ גרויען מאַנטעל. ווער עס ווייס עפּיס וועגען איהם ווערט געבעטען צו וויסען צו געבען צו לייזעראָוויטש זשגאָווסקאַ 6.

היינט פּרעמיערע!

מעכטיגסטער אַפֿריקאַנער פֿילם אונטער׳ן נאָמען:

BABOONA

אומגעוועהנליכע פּאַסירונגען צווישען ווילדע נעגערס.

אָנהויב 4.30 נאָכמיטאָג.

ערפילט אייערע פליכט! עס דארף קיינער נישט פעהלען!

פערשרייבט אייך אלס מיטגלידער אין „בית מחסה לזקנים"

וועגען אנ'איינהייטליכע יודישע ליסטע צו די שטאט-ראט-וואהלען

נעכטען איז פארגעקומען א זיצונג פון „פעראייניגטען ציוניסטישען וואהל-קאמיטעט". ס'איז ארומגערעדט געווארען די פראגע פון דער מעגליכקייט צו שאפען אנ'איינהייטליכען יודישען וואהל-בלאק.

אין צוזאמענהאנג דערמיט איז בעשלאסען געווארען זיך צו ווענדען וועגען דעם ענין צו אלע יודישע פארטייען און גרופירונגען און אויסצוארבייטען א פלאטפארם, אויף וועלכער ס'וואלט געקענט געשאפען ווערען דער איינהייטליכער יודישער וואהל-בלאק.

אויף דער איינלאדונג פון וואהל-קאמיטעט פון ציוניסטען-רעוויזיאניסטען איז צוזאמענגעקומען א בעראטונג וועגען שאפען אנ'איינהייטליכען יודישען וואהל-בלאק. אין דער בעראטונג האבען אנטיילגענומען פארשטעהער פון דער „אגודה" אומפארטייאישע, געזעלשאפטליך-ווירטשאפטליכע פערזאנען, פועלי-אגודת-ישראל און רעוויזיאניסטען.

אין דער דיסקוסיע האבען זיך אלע רעדנער ארויסגעזאגט פאר שאפען אנ'איינהייטליכע יודישע ליסטע צו די שטאט-ראט-וואהלען, קיין ענדגילטיגער בעשלוס איז נישט אנגענומען געווארען.

בלויז פינף טעג פערבליבען צו די איינשרייבונגען אין די פאך-דערגענצונגס-שולען

אפעל צו די האנדווערקער-מייסטערס וועגען ארויסגעבען צייגנישען זייערע לערן-יונגלעך

שוין דעם 25-טען ד. ח. הויבען זיך אן די איינשרייבונגען אין די פאך - ערגענצונגס שולען, אין די אלע שטעט, וואו אזעלכע שולען עקזיסטירען. די דאזיגע איינשרייבונגען וועלען דויערען נישט מעהר ווי 10 טעג, ביז'ן 15-טען סעפטעמבער ה.י. פערשרייבען זיך אין די שולען דארפען אלע לערן - יונגלעך און לערן - מיידלעך וואס זענען בעשעפטיגט אין האנדעל אדער מלאכה, אויב זיי זענען שוין אלט 15 יאהר. די האנדווערקער - מייסטערס, וועלכע בעשעפטיגען לערן - יונגלעך, זענען לויטן געזעץ, פערפליכטעט זיי צו שיקען אין די פאך - ערגענצונגס - שולען, אין געגענפאל ווערען זיי בעשטראפט, עס ליגט דעריבער א חוב אויף אלע יודישע מייסטערס צו פערשרייבען זייערע לערן-יונגלעך אין די פאך - שולען.

היות ווי ביים פערשרייבען זיך אין די פאך-ערגענצונגס - שולען מוזען די לערן יונגלעך צושטעלען ענטשפרעכענדע צייגנישען פון זייערע מייסטערס, ווענדט זיך דער פעראייניגטער קאמיטעט פאר די ענינים פון יודישער מלאכה צו אלע יודישע האנדווערקער-מייסטערם מיט אנ אפעל וועגען ארויסגעבען די דאזיגע צייגנישען זייערע לערן-יונגלעך אדער לערן-מיידלעך, כדי זיי זאלען נישט פערשפעטיגען דעם זעהר קורצען איינשרייב - טערמין, גלייכצייטיג איז די פליכט פון אלע פראפעסיאנעלע פעראיינען און יוגענד - ארגאניזאציעס אויפצוקלערען די יוגענד וואס געפינט זיך אונטער זייער השפעה, וועגען דער דרינגענדער נויטווענדיגקייט צו פערשרייבען זיך אין די פאך-ערגענצונגס-שולען.

אויך די יודישע צעכען דארפען בעוועגען זייערע אלע מיטגלידער צו שיקען פערשרייבען זייערע לערן-יונגלעך אין די פאך-שולען.

מוסטערען פון ביטעם און צייגנישען פאר לערן - יונגלעך בעקומט מען אומזיסט אין פעראייניגטען קאמיטעט פאר די ענינים פון יודישער מלאכה (ווארשע, אלבערט - גאס 8 וו. 7), ווי אויך אין אלע ארטיגע קאמיטעטען אויף דער פראווינץ.

קריין-האנפערענץ פון די ציוניסטישע ארגאניזאציעס

אין לאדזשער וואיעוואדשאפט

ווי עס איז שוין געווען געמאלדען עפענט זיך אויף דעם היינטיגען זונטאג פריה אין לאקאל פון דער היגער ציוניסטישער ארגאניזאציע (שרודמיעסקא 29) א קאנפערענץ פון די ציוניסטישע ארגאניזאציעס אין לאדזשער וואיעוואדשאפט. די קריין-קאנפערענץ איז גערופען געווארען אין צוזאמענהאנג מט דער בעפארשטעהענדער וואהל-קאמפאניע צו די קהלות. וועגען אנטייל אין דער קאנפערענץ האבען שוין אנגעמאלדען א רייהע ארגאניזאציע פון דער פראווינץ.

מצד דעם צענטראל-קאמיטעט פון דער ציוניסטישער ארגאניז. אין פוילען וועלען זיך בעטייליגען אין דער קאנפערענץ די ה"ה אינזש. לאנדשטאק, משה לימאן.

דאס היסטארישע רעכט פון יודען אויף א"י

פארלעזונג פון דר. ה. קנאפינג אין אחדות ישראל

זונטאג, דעם 23-טען 8 א זייגער אין אווענד קומט פאר א פארלעזונג פון ד"ר ה. קנאפינג אין „אחדות ישראל" (זאוואדזקא 29) א. ד. ט. „דאס היסטארישע רעכט פון יודען אויף ארץ ישראל. די פארלעזונג האט פאלגענדע טעזען: שפורען פון פיל פעלקער אין א"י, דער וועלט-חותם פון יודענטום אויף א"י, די דריי אויפפאסונגען פון א"י: די טעאלאגישע, די היסטארישע, און די פסיכאלאגישע, די טעאלאגישע; גאט אלס אייביגער פיהרער פון שיקזאל פון יודישען פאלק — די היסטארישע; די פינף געשיכטס-פעריאדען פון א"י, די ראסען אין א"י; מנהגים, רפאים, אינים, זמזומים — עוופראם און כיל, יודענטום אין א"י גלאבען און אונטערגאנג, אויסברייטערונג פון אידעאלען; איבער דער וועלט, אדמת קודש און ארץ ישראל, חובות הקרקע, פסיכאלאגישער בעגריף, ארץ ישראל אלס אבסטראקציע, וואס האט די וועלט צו ערווארטען פון נייעם ארץ ישראל.

קיין ארץ-ישראל
גרופענווייז און אינדיווידועל.
ביליגע פרייזען. גוטע בעדינגונגען.
פינקטליכע בעהאנדלונג.
אויספלוג קיין
יוגאסלאוויען און אונגארן
אויסלענדישע הנחה-און קוראציע-פעסער.
פארשטעהערשאפט פון „אינטוריסט"
אויספלוגען און רייזעס קיין רוסלאנד.
ברענגען קרובים פון רוסלאנד קיין פוילען
אינפארמאציעס ערטיילט
דאס יודישע רייזע-ביורא
Union Lloyd
Piotrkowska 42, tel. 107-87.
פארשטעהערשאפט פון „אינטוריסט"
נעמט אן דאס איבערשיקען
פעקלעך קיין ז. ס. ר. ר.

די „וואך פון ווארשא"

וועט זיין די סענסאציע פון נאנץ פוילען

דאס באהן-מיניסטעריום האט אויפ'ן היי-אהריגען „וואך פון ווארשא" בעשטימט א 50-פראצענטיגע איינד ווידועלע הנחה, וואס וועט די ברייטע שיכטען מעגליך מאכען צו בעזוכען די הויפטשטאט, בפ"ט. או די אנטיילנעמער-קארטען גיבען די רעכט אויף א באהן-הנחה פון 5-טען ביז'ן 14. סעפטעמבער אויף די פאסאזשיר און שנעלצוגען.

דאס לאנגע דיערען פון דער באהן-הנחה האט זיך ארויסגעוויזען פאר נויטווענדיג, ווייל די „וואך פון ווארשא" זעהט פאר א רייהע העכסטוויכטיגע אטראקציעס, דערונטער די פייערליכקייטען צום 400-טען געבורטס-טאג פון פיאטר סקארגא ווי אויך דאס בעזוכען די אויסשטעלונג פון דער מעטאל-עלעקטראטעכנישער און ראדיאטעכנישער אינדוסטריע. אין די אימפאנירענדע פייערליכקייטען וועלען זיך בעטייליגען דער מלוכה-פרעזידענט און די גאנצע רעגירונג. די אנטיילנעמער קארטען פון דער „וואך פון ווארשא" גיבען די רעכט אומזיסט צו בעזוכען די אויסשטעלונג.

עס וועלען אויך פארקומען פרעכטיגע פארשטעלונגען, קאנצערטען פון בערימטע מוזיקער און זינגער. איין פארשטעלונג וועט פארקומען אונטערן הימעל, ס'וועלען אויך זיין ספארט-סענסאציעס.

מיסברויכן אין ראדאגאשטשער וואיוט

אנדערהאלבען יאהר תפיסה פאר צונעהמען 2000 זל.

(א) אין מערץ ד.י. איז אין דער גמינע פון ראדאגאשטש ענטדעקט געווארען מיסברויכען, וואס זענען בעגאנגען געווארען דורכן בעאמטען טאדעאוש קולאקאווסקי. די אויספארשונג האט פעסטגעשטעלט אז פון מאי 1932 ביז סוף מערץ 1936 האט ער מיט דער הילף פון געפעלשטע אינקאסא- קוויטעס זיך צוגעאייגענט 2 טויזענד זלאטעס.

נעכטען איז קולאקאווסקי דורכן קרייז געריכט פערמשפט געווארען אויף אנדערטהאלבען יאהר תפיסה און צו פערלירען די רעכט אויף 5 יאהר.

מאמע און טאכטער

אויף דער בעשולדיגונגס באנק

(א) די אקושערקע טעאדאזיא מארקאווסקא און איהר חתונה געהאטע טאכטער אייגעניא מיקלאקעוויטש האבען דורכגעפיהרט א נישט-דערלויבטען אבארט איבער א געוויסע גושעזשינסקא און דאס נפל'ע אריינגעווארפען אין פאמעשאף.

וועגען דעם איז צו דער פאליציי דערגאנגען אנאנים, ס'איז פערפיהרט געווארען אנ'אויספארשונג און ביידע זענען צוגעצויגען געווארען צו פעראנטווארטליכקייט.

Dr. REICHER
פאלודניאווא 28, טעל. 201-93
ספעציאליסט
פאר מענער - שוועכע - בעהאנדלונג
סעקסועלע בעראטונגען פון פסיכא - אנאליזע
נעמט אן פון 8—11 פון 5—8 אוועני.
זונטאג און חגאות פון 9—12.

אויף דער הייסער מינוט...

אנ'אויכוואורף איז פערמשפט געווארען

(א) ביי פערמאכטע טירען איז אין היגען קרייז-געריכט נעכטען בעטראכט געווארען דער פראצעס געגען 58-יעהריגען יאן קאלוס (ריסאווניטשא 47), וועלכער האט מיט גראשענס אדער צוקערלעך פערנארט אין זגערזשער וועלדעל ארייז יונגע מיידלעך און זיי פערגוואלדיגט. דעם 31. מערץ ד. י. איז דער מנובל געכאפט געווארען אויף דער הייסער מינוט.

ער איז פערמשפט געווארען אויף 9 חדשים תפיסה.

ראווער-קארטען

וועלען אומזיסט געשטעמפעלט ווערען

(א) פון אנהויב סעפטעמבער ד. י. וועט דער אינדוסטריע-אמט ערשטע אינסטאנץ אנהויבען אומזיסט אויסצוטוישען די ראווער-קארטען פון די יאהרען 1935 און 1936, וועלכע זענען גילטיג ביז'ן 1 נאוועמבער. די נייע בלעכלעך וועלען ארויסגעגעבען ווערען אויף דריי יאהר.

א נ'ביר'ער ראווערסט פאלט און טרעפט.. אויפן קאפ

(א) דער 26-יעהריגער קאזשימיעזש זשוראווסקי האט שכיר'ערהייט זיך ארויפגעזעצט אויף א ראווער און איז נעפאהרען אויף אנ'אויטא, ווי עס פאסט פאר א שכיר. אויף פאביאניצער גאס איז ער צוזאמען מיטן ראווער ארויפגעפאלען אויף א קופע שטיינער און זיך אזוי צוממית'ן, אז ער האט זיך צושמעטערט דעם קאפ און צובראכען די ריפען.

וועמעס בייטעל?

(א) אין אויספארשונגס אמט (קילינסקי-גאס 152), צימער 3 איז אפצונעמען א געפינען טונקעל-ברוין בייטעלע מיט געלד און שליסעלעך.

פארפאלען

(א) אויף זראכאוויא 15 האט די 42-יעהריגע אגניעשקא אפיאל זיך אפגעקאכט מיט א קעסעל הייס וואסער.

אין א שווערען מעמד איז זי אפגעפיהרט געווארען אין שפיטאל.

* * *

(א) די ארבייטסלאזע פאמיליע קראמיעץ (יעדוואבנישא 3) האט זיך ארויסגעלאזט אין א נאנטען וואלד קלויבען שוועמען, וועלכע זענען נאכדעם אפגעקאכט געווארען. די שוועמען זענען אבער געווען גיפטיגע און די גאנצע משפחה האט זיך פערסמ'ט.

* * *

אויף ראקאטשינער 34 איז דער פוהרמאן אלעקסאנדער באגדאן ארונטערגעפאלען אונטער די רעדער פון זיין וואגען. ביי איהם איז צוקוועטשט געווארען דער ברוסט-קאסטען, א גוסס'ער איז ער אפגעפיהרט געווארען אין שפיטאל.

DR. med. N. ROZEN
STOMATOLOG
powrócił
Al. Kościuszki 17
telef. 2'6-57

לויה פון ארבייטער-טוער אלעקסאנדער

(—) נעכטען איז פארגעקומען די לויה פון יודישען ארבייטער-טוער גבריאל אלעקסאנדער, וו... אין די לעצטע יאהרען געווען טעטיג אין פעראיי... די נאדעל-ארבייטער און איז געווען בעקאנט אונטער'ן נאמען אלעקס.

אלעקסאנדער איז לעצטענס קראנק געווארען אויף אנ'אנגינע, בעת וועלכער עס זענען ענטשטאנען קאמפליקאציעס. אז ער איז אוועקגעפיהרט געווארען אין... גאשטשער שפיטאל איז ער קראנק געווארען אויף... פוס, בעת וועלבען ס'האט זיך אנטוויקעלט אויך... גען-ענטצינדונג פון וואס ער איז געשטארבען, נעשטארבען אין עלטער פון 30 יאהר, איבערלאזנדיג... פרוי און א יונג טעכטערל.

צו דער לויה, וואס איז נעכטען 1 א זייגער... געקומען פון ראדאגאשטשער שפיטאל, האבען זיך... זאמעלט דעלעגאציעס פון 13 יודישע ארבייטער-... נען אין לאדז. צו דער לויה איז געקומען א גרויסע... ארבייטער, דערונטער אויך א געוויסע צאהל פויליש... בייטער. עס זענען געטראגען געווארען 13 קר... רויטע לענטעס.

ביים אפענעם קבר האבען גערעדט פארשטעה... א רייהע פעראיינען: אבא, גאטאיינער, אפער.

אנ'אונבעקאנטער זעלבסט... מערדער אויפן באלוטער ט...

(א) אויפן באליטער מארק האט אנ'... קאנטער מאנספערשוין אין עלטער פון 50... נעכטען פריה אויסגעטרונקען אנ'אונבעקאנ... סם און איז אין א בעוואוסטלאזען צושטא... פאלען אויף דער ערד פון ווארט-זאל פון ה... פאהר-טראמווייען. די ארויסגערופענע „ניכט... האט דעם זעלבסטמערדער אין א שווער... שטאנד אפגעפיהרט אין ראדאגאשטשער שפ...

די סיבה פון טראגישען שריט איז ד... נאך נישט פעסטגעשטעלט.

פון ביר-האלע-בעזיצער פערו...

בזשעזשינער 16

נעכטען איז אין ביר-האלע-בעזיצער... איין פארגעקומען א פערזאמלונג אונטערן... פון פרעזעס ה' רייכמאן געווידמעט דעם לאק... רען-שוץ איבער האנדעלס-לאקאלען.

עס איז איינשטימיג אנגענומען געווא... רעזאלוציע זיך אנצושליסען אין דער אקציע... גען ווענדען זיך צו דער מאכט צו פערברייט... דעם שוץ אויך איבער די דאזיגע לאקאלען.

פון קליינהענדלער-פערא... אין גייער'ס ראיאן

(פל. ריימאנטא 5/6)

נעכטען איז פארגעקומען אין לאקאל פון... הענדלער-פעראיין פון גייער'ס-ראיאן (פל. ריימ... 5/6) א גרויסע מיטגלידער פערזאמלונג געווי... דעם לאקאטאר-רען-שוץ איבער האנדעלס לאק... עס איז איינשטימיג אנגענומען געווארען פא... רעזאלוציעס:

1) נעמענדיג אין אכט די געפאהר, וואס ה... דעם סוחר'שום אין צוזאמענהאנג מיט אפ... דעם לאקאטארען-שוץ פון האנדעלס-לאקאל... 3 קאטעגאריע, אפעלירט די פערזאמלונג... מאכט צו פערברייטערען דעם שוץ אויך א... דא יגע לאקאלען.

2) די פערזאמלונג שטרייכט אונטער,... אפשאפען פון לאקאטארען-שוץ פון די ... דערמאנטע לאקאלען דראהט צוצוברעכען ד... אויך בעשווערטע אין יעצטיגער קריזיס-צייט... זיסטענץ פון קליינהענדלער און ווענדעט ... די רעגירונגס-אינסטאנצען די דערמאנטע ... פערמיידען.

ווארשאווער אפיציעלע בע...

דעוויזען:

האלאנד	—	—	—	...00
לאנדאן	—	—	—	...6
ניו-יארק (קאבעל)	—	—	—	...00
פאריז	—	—	—	...0
פראג	—	—	—	...8
ציריך	—	—	—	...5

אפיציעלע פראצענטיגע פאפ...

באנק פאלסקי	—	—	—
3 פראצ. אינוועסטיציע I. פרעמירטע			
3 „ „ II.	—	—	—
4 „ דאלארובקע	—	—	—
7- „ סטאביליזאציע	—	—	—
5- „ ווארשאווער	—	—	—
5- „ לאדזשער	—	—	—

Doktór Z.
...ENRYKOWSKI
ספעציעל-ארצט פאר מענער - שוו...
ווענערישע און הויט-קראנקהייט...
טראוגוטא 9 טעל. ...-98
נעמט אן פון 8—1 און פון 5—9 אוו...
זונטאג פון 9 פריה ביז 12.30 מיט...
פאר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע-פר...

ער און זיינע פרויען / ראמאן פון יודישען לעבען

פון ה. אקערמאן

קיצור פון די ביז-איצטיגע קאפיטלען

דאס שטילע און רוהיגע שטעטעלע ליפנע, וואס איז געלעגען אויף דער רוסיש-עסטרייכישער גרענעץ, האט זיך פלוצים אין א שיינעם טאג אויפגעכאפט ווי פון א שלאף. וואס איז געשעהען?

העליג דעם מוטשניקס פריקאזטשיק, יאסעל, איז אריבערגעגאנגען די גרענעץ קיין עסטרייך איינצומאהנען חובות פאר זיין באלעבאס, ווי ער פלעגט עס טון יעדע וואך, און ער האט זיך נישט אומגעקעהרט צוריק. דער ...סטניק מיט יאסעלס עלטערן זענען געלאפען צו דער ...מאזשנע אויסצוגעפינען, צי יאסעל האט אריינגעגעבען דעם צעטעל, ווי מ'האט עס בעדארפט טון ביים אומקעהרען זיך די גרענעץ, און דארטען זענען זיי געוואויר געווארען, אז יאסעל האט דעם צעטעל נישט אריינגעגעבען, און ביי יאסעלס טאטע-מאמע אין הויז האט זיך ... אווענד געטון — תשעה-באב.

דאס גאנצע שטעטעל האט זיך א לאז געטון אויף דער ...טשענערשער גאס, וואו יאסעלס עלטערן האבען געוואוינט, געוואויר צו ווערען, צי מ'הערט עפעס נייעס. אלע, אלע האבען זיך א לאז געטון אויף דער קירכענערשער גאס. נאר איין מענש אין ליפנע איז געווען, וואס כאטש דאס הארץ זיינס האט זיך געריסען אין הויז צו יאסעלס עלטערן געוואויר צו ווערען עפעס ועגען יאסלען, איז דאך נישט געגאנגען צו זיי.

און דאס איז געווען סערקע דעם שוחט'ס, וועלכע ... בעהאלטענערהייט געשפילט א ליבע מיט יאסלען.

סערקע איז געווען דעם שטעטעלשען שוחט'ס א טאכטער — א יתומה, וואס פלעגט זיך אנליידען גרויסע ... פון איהר שטיפמאמע. סערקע האט געשפילט א ליבע מיט יאסלען, מיט וועמען סערקעס פאטער האט נישט דערלאזט, אז זי זאל ארומגיין, האבען זיי געהאלטען זייער ליבע בעהאלטענערהייט, און יאסעל פלעגט זאגען סערקען, אז ווען ער וועט איבערקומען דעם ... וועט ער מיט איהר חתונה האבען, און דא איז ... פלוצים נעלם געווארען.

סערקע האט איינגעהאלטען איהר ווייטאג ביי זיך אין הארצען און האט פאר די ארומיגע נישט געוואלט ארויס..., אז איהר קרענקט יאסעלס נעלם ווערען פון שטעטל...

מיט א טאג שפעטער קומט אן א בריף פון יאסעלס פריינד פון עסטרייך, אין וועלכען ער לאזט וויסען יאסעלס עלטערן, אז זייער זוהן איז אוועק קיין אמעריקע. סערקע ווערט דערפון געוואויר און זי גייט ארום ... אהן א קאפ.

און אט אין יענעם מאמענט ווען סערקע איז אזוי ... צעבראכען און דערשלאגען, האט איהר פאטער ... איהר אנגעהויבען איינצורעדען וועגען חתונה..., ... א כלה ווערען, וועגען חתונה האבען...

דער שוחט האט שוין לאנג אין זינען געהאט מיט ... א שידוך צו טון מיט נתן'ען, פון וועמען סערקע ... אפילו נישט געוואלט הערען.

נתן איז געווען א ישיבה-בחור, א יתום, און ער ... געלערענט אין דער רוזשאניצער ישיבה און ער ... עסען טעג ביי די רוזשאניצער באלעבאטים.

און סערקע, פיהלענדיג זיך בעליידיגט בארוואס יא... ... האט איהר איבערגעלאזט אהן א זיי-געזונט, האט ... איינגעשטימט א פ'ה צו ווערען פאר נתנ'ען. ... געשיקט א שדכן נאך נתנ'ען, מ'האט געבראכען ... און די חתונה האט מען אפגעלייגט אויף ראש ... אלול.

... האט זיך אנגעהויבען רעש'ן מיט דער חתונה. ... הויז האט זיך געטומלט און סערקע איז ארומגע... ... א שווייגענדיגע, א פערטאטענע אין זיך, און האט ... נישט געהערט קיין ווארט. וואס זי האט געטון איז איהר ... געפעלען פון די הענד, זי איז געווען בערוישט. ... זיך דערנעהנטערט דער טאג פון איהר חופה, און ... איז מיט סערקען געשעהען א גרויס געשעהעניש: ... איז געשטאנען אנגעטאן אין חופה-קלייד און דער ... האט בעדארפט צום לעצטען מאל זעהן ווי דאס חופה-קלייד ליגט אויף איהר. און דער ליפנער בריף-... ברענגט סערקען א בריף. דער בריף איז געווען ... יאסלען פון אמעריקע, אין וועלכען ער פרעגט סער... ... פארוואס זי האט איהם די גאנצע צייט נישט גע... ... געענטפערט אויף זיינע בריף.

ער שרייבט סערקען א היסען ליבעס-בריף און צווי... ... אנדערעם שרייבט ער איהר:

„און זאג מיר, ליבטיגע מיינע, וואס פאר א צוועק ... וויכטיגער און היילינגער פון דעם צוועק אז מיר ... זאלען זיין צוזאמען?"

ווען סערקע האט איבערגעליינט דעם בריף האט זי ... געוואלט אזוי שרייען, אז די גאנצע וועלט זאל זיך צו... ...פליפען, אבער וואס פאר א ווערט האט דאן געהאט ... פערשטייען אנטקעגען דעם, וואס זי האט געפיהלט אין איהר פערוואונדעט הארץ?

אין חופה-קלייד האט זי זיך אנידערגעווארפען אויפן ... און האט אויסגעבראכען אין א יאמערליכען געוויין, ... שעה האט זי אזוי בעוויינט איהרע יונגע יאהרען ... מאל האט זי געלייענט דעם בריף פון יאסלען.

סערקעס פאטער איז אנגעקומען פון גאס און מיי... ..., אז זי וויינט פאר דער חתונה, האט ער צו איהר ... גערעדט:

— הער אויף צו וויינען מיין קינד, מיינסט, אז אלע ... מוזען וויינען? ווייסט אם ירצא השם גליקליך ... מיט דיין בשערטען.

— טאטע האט זי געענטפערט, איך וועל נישט געהן ... צו דער חופה.

דערווייל האט זיך די צייט פון דער חופה דערנעהנט, סערקע איז אוועק מיט די ווייבער אויפן בית-עולם צום קבר פון איהר מאמען. דאן איז פארגעקומען די חתונה. סערקע איז געווען אזוי ווי אין א שלאף, ... אנגעהויבען צו דערצעהלען:

מ'האט זיי אריינגעפיהרט אין א חדר מיוחד, סערקע איז געווען ווי אין א טשאד, נתן איז געבליבען שטעהן ביי דער טיר ווי א פערלוירענער. דאס ערשטע מאל אין זיין לעבען האט ער דערזעהען א פרוי, אנ'אמת'ע פרוי ... פלייש און בלוט, נישט קיין אויסגעטראכטע ביי די ספרים. ער האט זי בעגעהרט, נאר ער האט זיך בעהערשט. דאך האט ער זיך דערמאהנט, אז ס'איז זיין חופה-נאכט, אז סערקע איז זיין ווייב און ער האט זיך דערנעהנטערט צו איהר.

אבער סערקע איז אויפגעשפרונגען מיט א געשריי ווי א משוגענע, א דערשראקענער האט ער צוריקגעטרעטען עטליכע טריט.

אבער אין דעם מאמענט האט זיך אין נתנ'ען דער... ... א געפיהל וואס איהם געמאכט פאר א רייפען ... און ער איז צוגעטרעטען צו סערקען. זי האט גע... ... ארויסלויפען מיט א געוואלד פון צימער, אבער ... האט זי דערזעהען פאר זיך נתנ'ען, ווי ער ... נעבען איהר אזא ציטער, אזא צערטליכער און ... ס'האט זי ארומגענומען א גרויס רחמנות.

נתן האט זי געגלעט און גערעדט צו איהר, וואס איז ... דיר סערקע? וואס איז?

די תאווה האט אין איהם ערוואכט, אבער ווי נאר ... האט זיך דערנעהנטערט צו איהר איז זי צוריקגע... ...שפרונגען מיט א געשריי. נתן האט איהר גענעבען צו ... פערשטעהען, אז עס איז א זינד, אז א כלה ווערט זיך ... איהר חתן אין דער חופה-נאכט.... די מצוה פון ... בעהעפטונג איז זעהר גרויס...

— ניין, איך קען נישט. איך בעלאנג נישט צו דיר, ... בין נישט דיינע... פון אונז קען ארויסקומען, נאר אומגליק.

ווען נתן האט זי פערזויגט אין זיינע ארימס, האט זי אנגעהויבען צו דערצעהלען:

— אמאל, האט זי איהם אנגעהויבען דערצעהלען, האט אויף דער וועלט געלעבט א יתומה. זי האט זיך געפלאגט און געליטען גרויסע צרות און אויף דער וועלט איז קיינער נישט געווען וועמען עס זאל איהר אפווישען איהרע טרעהרען פון די אויגען און וועמען עס זאל איהר אויסרעדען דאס הארץ — קיינעם האט זי נישט געהאט אויף דער וועלט — נאר איינעם, וועמען עס פלעגט זי טרייסטען אין איהר צער און איהר אויסרעדען איהר שווער הארץ, וואס איז געווען איהר געליבטער, וועמען זי האט ליב געהאט מיט דעם פייער פון איהר נשמה און ביידע וואלטען זיי געווען מקריב זייערע לעבענס איינע פאר די אנדערע. מען האט זיי אבער געלייגט שטיינער אויף זייער וועג און. מען האט זיי געשטערט זייער גליק....

ווען דער געליבטער פלעגט זיך טרעפען מיט איהר — מיט דער עלענדער יתומה, האט ער איהר געשוואוירען ביי די שטערן אין הימעל און ביי דער לבנה, אז ער וועט זי אייביג ליבען — ער פלעגט איהר זאגען, אז די שטערן פון הימעל מיט דער לבנה קענען זיך אויסלעשען, אבער נישט זיין ליבע צו איהר — און די עלענדע יתומה איז געווען גליקליך...

אבער איינמאל אין א שעהנעם טאג — פאר איהר איז דאס געווען דער פינסטערסטער טאג אין איהר לעבען — איז דער געליבטער פערשוואונדען געווארען און ער האט זיך מיט זיין געליבטער אפילו נישט געזעגענט. האט די יתומה — די פערלאזענע געליבטע — געקוקט אויפן הימעל זעהן צי די שטערן מיט דער לבנה האבען זיך אויסגעלאשען, האט זי געזעהען, אז נישט — די שטערן האבען געפינקעלט און די לבנה האט געשיינט — נאר איהר געליבטער איז שוין געווען ווייט פון איהר....

איז זי געווען דערשלאגען ווי פון א דונער און זי האט נישט געפיהלט דאס לעבען — איז איינמאל, ווען זי איז אזוי געווען דערשלאגען ווי פון א דונער, האט איהר פאטער מיט דער שטיפמוטער איהר פער'קנס'ט צו איינעם — א ווארילען און א ליבען מענשען, נאר וועמען זי האט נישט געקענט אין צו וועמען זי האט נישט געפיהלט קיין געפיהל פון ליבע...

ווען די עלנטישטע כלה איז דערנאך געבליבען אליין מיט איהר חתן אין דער נאכט פון זייער התונה — האט זי זיך דערמאהנט אין איהר אמאליגען געליבטען און זי האט נישט געזעהען איהר חתן. ער האט צו איהר גערעדט, נאר זי האט געטראכט די גאנצע צייט פון איהר געליבטען, כאטש איהר געליבטער איז פון איהר ווייט געווען — צעשיידט מיט ימים — האט זי דאך געזעהען פאר איהרע אויגען זיין צורה און זי האט געהערט זיינע רייד אין איהרע אויערען...

— — — — — — — —

נתן האט פערשטאנען, אז דאס איז נישט קיין מעשה לע, נאר אז דאס האט טאקע מיט איהר פאסירט אויף דער וואהר.

און ס'איז איצטער געווען שווער צו זאגען, ווער פון זיי ביידע איז געווען מעהר צובראכען — סערקע צי נתן.

און קען זיין, אז קוקענדיג אויף נתנס פערצערטע פנים, וואלט זיך סערקע דאך נתנ'ען אויס רחמנות, געוועהן איבערגעגעבען און וואלט זיך שוין קענען איהם נישט געוועהרט, זענען שוין אבער ביידע געווען אזוי מיד און ערשעפט, אז דער שלאף האט זיך געקלעפט צו זייערע אויגען און ער האט זי פערוויגט...

ביינאכט פלעגט סערקע צוזאמען מיט נתנ'ען נישט שלאפען, נאר זי פלעגט זיך אויסבעטען אנ'אנדער געלעגער.

נתן האט געפיהלט אין די נעכט, אז דאס לעבען זיינס עקט זיך, אז זיין הארץ שטעלט זיך אפ פון וועהטאג...

דאס איז געווען איינמאל אין א ביינאכט ארום צוויי דעם זייגער, דאס גאנצע הויז איז געווען פערזונקען אין א טיפען שלאף און סערקע איז שוין אויך געשלאפען. געשלאפען איז זי ווי איהר שטייגער איז געווען: אויף א בעזונדער געלעגער.

נתן האט גערופען סערקען:

— שלאפסט, ס-ע-ר-ק-ע? ...

ווען זי האט איהם נישט געענטפערט, איז ער ארונטער פון זיין געלעגער און איז אריין צו איהר אין בעט, און ווי א ווילדער האט ער זיך אויף איהר ארויפגעוואָרפען קושען...

א דערשראקענע האט זיך סערקע אויפגעכאפט פון שלאף און זי האט געמאכט א געוואלד.

איהר געשריי האט אויפגעוועקט איהר פאטער מיט דער שטיפמוטער און זיי זענען אריינגעלאפען געוואויר ווערען פארוואס זי שרייט.

ווען סערקע האט זיי דערזעהן. האט זי באלד אויסגעטראכט א תירוץ:

— דאס איז גארנישט, טאטע, גייט שלאפען. עס האט זיך מיר גע'חלומט א שלעכטער חלום, דערפאר האב איך געשריגען...

נתן איז געשטאנען א דערשלאגענער, א דערנידריגטער און א צעריצטער..

און די גרויסע בענקשאפט, וואס נתן האט געפיהלט צו איהר האט נאך מעהר אין זיין דמיון רייצענדער געמאכט איהר קערפער... פערשארפט די תאוה זיינע...

דער שוחט, סערקעס פאטער, האט שוין אין זיין הארץ אנגעהויבען ארומצוטראגען שטילע יסורים. ער האט שוין בעמערקט, אז סאיז עפעס נישט כלאט ביי זיינע קינדער, האט ער א פאר מאל א פרעג געטון ביי סערקען:

— טאכטער, וואס איז? — וואס געהסטו עפעס ארום אנ'אומעטיגע, א פערטראכטע?

— איז דיין מאן אפשר צו דיר נישט גוט?

אבער סערקע פלעגט פארן פאטער פארלייגען פערשידענע תירוצים, און דעם אמת איז ער פון איהר אלץ נישט דערגאנגען...

ווי דעם שוחט האט נישט ווייי געטון זיין הארץ קוקענדיג אויף זיין טאכטער, האט איהם נאך מעהר דאס הארץ וועה געטון א קוק טוענדיג אויף נתנ'ען.

ער האט שוין א פאר מאל נתנ'ען געפרעגט: נתן, מיין קינד, וואס ביזטו אזא תל? וואס איז? וואס ביזטו אזוי פערדאגה'ט? אבער קיין קלארען ענטפער האט ער פון איהם אויך נישט געהאט... פיהלט ער זיך פאר איהם שולדיג...

מען האט שוין איבערן גאנצען שטעטעל גערעדט, אז סאיז צרות אין סערקעס פעהייראט לעבען... און מ'האט זיך געשושקעט וועגען איהר און וועגען איהר מאן...

סערקע האט געפונען נאך אזא פערוואגלטע נשמה ווי זי איז,, איינע וואס ס'איז איהר אויך געווען ביטער דאס לעבען און מיט איהר האט סערקע פערקניפט א נאהענטע בעקאנטשאפט.

געהייסען האט יענע ראכעל. מ'האט זי גערופען אין שטעטעל „ראכעל דעם קצב'ס". איהר נאמען איז געווען רחל. אבער גערופען האט מען זי אין שטעטעל ראכעל, אויפ'ן רוסישען שטייגער.

ראכעל איז געווען דעם קצב'ס ווייב, איהר תירוש זיה, ווי ס'קומט צו א קצב אזא איידעל ווייב?

ראכעל איז יונגער געווען פונם קצב מיט שטארקע פינף-און-צוואנציג יאהר, און מיינט נישט, אז מיט'ן גוטען ווילען איז ראכעל געגאנגען מיט'ן קצב צו דער חופה..

אין דער ערשטער צייט נאך דער חתונה, האט ער זיך גראד יא אפגעגעבען צו איהר, אבער זיינע לאסקעס און צערטליכקייטען האבען ראכיל'ן נישט געקאנט בעפרידי-גען און זי [illegible] א נישט בעפרידיגטע.

ראכיל'ן איז געווען דערווידער, און ווען זי פלעגט זיך שוין וועלען צו איהם דערנעהנטערען, פלעגט ער זיך אויסדרעהען צו דער וואנד, און אנגעהויבען כראפען.

און די צרות זייערע האבען די ביידע אומגליקליכע פרויען, סערקעלע און ראכיל'ן, וואס אמאל נעהנטער בע-פריינדעט.

אבער שטיל ביי זיך אין הארצען, האט ראכיל מקנא געווען סערקע'ן.

„גאט, האט ראכיל ביי זיך געטראכט, ווען איך האב אזא מאן ווי נתן, וואלט איך דאך געווען גליקליך און סערקע וויל נישט זיין זיין ווייב".

קומענדיג אפט צו סערקע'ן אין הויז און זעהענדיג נתנ'ען, האט זיך ביי ראכיל'ן דערוועקט אזא געפיהל פון ליבע צו איהם, א שטארקער פערלאנג... און ליגענדיג אין די נעכט אין איין בעט מיט'ן קצב, איהר מאן, האט זי געטרוימט וועגען נתנ'ען

ווען נתן האט דערזעהן ראכיל'ן צום ערשטען מאל ביי זיך אין הויז, איז ער געבליבען צעטומעלט א ווילע, אביסעל דערשראקען. ביידע האבען זיי זיך בעגעגנט מיט די אויגען, נאר ביידע זענען זיי געבליבען שווייגענדיגע...

סערקע איז געלעגען ביי זיך אויפן געלעגער — אין יענע נעכט — און געטרוימט וועגען יאסעלען, זי האט איהם גערופען אין איהר געדאנק, כאטש זי האט גע-וואוסט, אז ער וועט נישט קומען. זי איז געלעגען מיט אפענע אויגען, און יעדען שאָרך, און יעדען קלאנג האט זי אויפגעכאפט...

ביי זיך אויפ'ן געלעגער איז געלעגען נתן אנ'אויפ-געריצטער, א געפייניגטער, וואס האט געהאלטען אין איין רופען צו זיך סערקע'ן און זי איז נישט געקומען צו איהם...

און ראכעל איז געלעגען אויף איהר געלעגער ביי דער זייט פון איהר צעשמאלצענעם מאן, און איהר לייב האט געגליהט ווי פייער. זי איז געלעגען אנ'אפגעדעקטע און אין דער טונקעלקייט פון דער נאכט האט זיך ארויס-געזעהן איהר ווייס לייב, וואס איז איהר דאן געווען שווער פון תאוה. — און זי האט געטראכט פון נתנ'ען.

ראכעל האט שוין געזעהן צו קומען צו סערקע'ן אין שטוב אריין, ווען יענע איז נישטא. אזוי אז זי זאל דארפען צוווארטען אביסעל און זיין אליין מיט נתנ'ען אין הויז.

ביי ראכלען האט זיך וואס אמאל געשטארקט דער בע-געהר צו קריגען נתנ'ען.. זיך מיט איהם נעהנטער צו בעפריינדען. און סערקע האט זיך דערווייל פאר איהר געהאלטען אין איין קלאגען, אז זי בענקט נאך יאסלען, אז זי קען איהם נישט פערגעסען...

איז ראכלען אריין פלוצים א געדאנק צוצורעדען סער-קען, אז זי זאל אוועקפאהרען צו יאסלען.

— איך אויף דיין ארט וואלט צו איהם געפאהרען... איך ווייס, וואס ס'קאסט, אז מען האט נישט ליב דעם מאן...

— יא, זאגסטו, פאהרען? — איז סערקע אויפגע-שפרונגען א גליקליכע פון איהר חברי'טעס רייד. אז זי האט זיך אזש מיט איהר ארומגעכאפט קושען...

— יא, איך וועל פאהרען.. איך וועל פאהרען.

ראכעל, וואס איז געווען ביים קצב די גאנצע באלעבאסטע איבערן באלעבאס שקיים, איז נישט געווען שווער צו געבען געלד סערקען אויף הוצאות, זי האט איהר געגעבען דאס נויטיגע געלד, און איין מאל אין א ביינאכט איז סערקע פערשוואונדען.

אויף מארגען, נאך סערקעס אנטלויפען האט מען או-מעטום נאר גערעדט וועגען דער נייעס:

— א יא, — האבען איינע געזאגט — אז מ'קלינגט אין קלויסטער איז חגא, — מ'האט אבער געזאגט, אז מ'קומט עפעס פאר צווישען סערקע'ן און נתנ'ען.

אנדערע האבען געזאגט: — אז ס'געהט ארויף, מוז טרעגען זיין א פייער. מ'האט עס געוואוסט, אז דער סוף וועט ערשט זיין גוט... מ'האט עס גערעדט. מ'האט די נייעס צעלייגט אויף טעלערלעך און דאס שטעטעל האט געזאטען..

ראכיל, וועלכע האט געהיט זיינע טריט, איז איהם אהינצו נאכגעגאנגען און דארט אין ווינקעל האט פא-סירט דאס, אויף וואס ראכעל האט שוין לאנג געווארט. זי האט מיט איהם גענומען רעדען וועגען סערקע'ן, ווע-גען איהר געליבטען... זי האט איהם גענומען אנצוהערען, אז ער זאל נישט זיין קיין נאר... ער זאל נישט אפשטרי-סען פון זיך קיין מענש... קיין גליק... — ביז נתנ'ען האט זיך פערדרייט דער קאפ און ער האט ארומגעכאפט ראכעל'ן און האט זי אנגעהויבען קושען... האלזען... און אזא זיסער געפיהל האט זיך צוגאסען אין זיינע גלידער, אז ער האט נישט געקאנט ביישטעהן דעם נסיון...

פון דאן אן האבען זיך פאר נתנ'ען אנגעהויבען אום-רוהיגע טעג, ער האט געוואלט פערלאזען זיין שווערס הויז.

אבער דער שוחט האט איהם דערפון אלץ אפגערעדט. און דער שוחט האט ביי זיך געטראכט: ער וועט צו איהר שרייבען בריף, ער וועט שרייבען צו רבנים, ער וועט איינלעגען וועלטען, ביז ער וועט זי צו-ריק אומקעהרען אהיים. און אויב נישט, וועט ער זעהן, נתן זאל זי גט'ן.

ראכעל איז ביי זיך אין הויז איצטער ארומגעגאנגען ווי א משוגענע... משוגע פון גליק... שיכור פון פרייד... און איהר מאן איז איהר איצטער געווען דערווידער מעהר ווי תמיד...

זי האט שוין איצטער נתנ'ען נישט אפגעלאזט פון זיך, און צווישען זיי איז פערקניפט געווארען אנ'אנטימע פריינדשאפט...

און ביידע האבען זיי איצטער געטרונקען פון דעם קוואל...

אין נתנ'ען האט זיך בעמערקט א גרויסע ענדערונג פון טאג צו טאג. ער האט זיך געענדערט אי אין אויסזעהן, און אין כאראקטער.

אפילו זיין הלבשה האט זיך איצטער אויך געביטען. דער טלית-קטן זיינער האט זיך איהם שוין נישט נאכ-געשלעפט ביי די קני; די לאנגע פאות זיינע האבען איהם שוין נישט נאכגעהאנגען, נאר ער האט זיי פערדרוקט אונ-טערן היטעל. און דאס היטעלע זיינס איז איהם שוין אויך געלעגען אנדערש אויפ'ן קאפ... נאר אנ'אנדערער מענש איז ער געווארען.

אין שטעטעל האט מען אנגעהויבען צו רעדען אז צווי-שען נתנ'ען מיט ראכעל'ן ליגט עפעס בעהאלטען... מען האט גערעדט פערשידענע זאכען... ס'האבען זיך געטראגען פאטשטען, ביז ס'איז דערגאנגען צום קצב.

ראכעל האט אזוי לאנג גענארט איהר מאן, ביז זי איז אריינגעפאלען ווי א פייגעלע אין א פאסטקע.

א סך מאל פלעגט דער קצב אוועקפאהרען אויף יארי-דים איינצוקויפען אקסען, און ער פלעגט זיך אפזוימען דארטען צו עטליכע טעג.

ווען נתן האט זיך דערוואוסט, אז דער קצב איז אוועק-געפאהרען, איז ער שוין יענעם אויפדערנאכט נישט גע-גאנגען אין קלויז אריין לערנען, נאר ער איז געגאנגען צו ראכלען....

ראכעל האט זיך נישט גענארט. איהר מאן איז טאקע אוועקגעפאהרען, אבער ער איז געפאהרען נישט ווייט: ער איז נאר ארויסגעפאהרען עטליכע וויארסט פון שטע-טעל און איז פערפאהרען אין א קרעטשמע.

אין דער קרעטשמע איז ער אפגעזעסען א גאנצען טאג און נאך א שטיק אין דער נאכט אריין; און ארום האלבע נאכט האט זיך דער קצב אומגעקעהרט צוריק אין שטעטעל.

(12-טע פארטזעצונג)

ראכעל האט אזוי לאנג גענארט איהר מאן, ביז זי איז אריינגעפאלען ווי א פייגעלע אין א פאסטקע

א סך מאל פלעגט דער קצב אוועקפאהרען אויף יארידים איינצוקויפען אקסען, און ער פלעגט זיך אפזוימען דארט צו עטליכע טעג.

קומט איינמאל דער קצב אריין פון דער יאטקע און זאגט צו ראכעל'ן:

— רחל'ע (אזוי פלעגט ער זי פעטציהען), טייערינקע, פאק מיר איין טלית און תפילין מיט דער בוּיקע, וועל איך פאהרען קיין יארמעליניעץ אויפ'ן יאריד.

פערשטעהט זיך, אז ראכעל האט מיט גרויס פרייד אלץ איינגעפאקט פאר איהר מאן און האט איהם ארויסבעגלייט אין וועג אריין. און מיט איהרע אויגען האט זי געזעהן, ווי ער זעצט זיך אויף אויף א פערד און וואגען און פאהרט אוועק.

ווען נתן האט זיך דערוואוסט. אז דער קצב איז אוועקגעפאהרען, איז ער שוין יענעם אויפדערנאכט נישט געגאנגען אין קלויז אריין לערנען, נאר ער איז געגאנגען צו ראכעל'ן...

ראכעל האט זיך נישט גענארט. איהר מאן איז טאקע אוועקגעפאהרען, אבער ער איז געפאהרען נישט ווייט: ער איז נאר ארויסגעפאהרען עטליכע וויארסט פון שטעטעל און ער איז פערפאהרען אין א קרעטשמע.

אין דער קרעטשמע איז ער אפגעזעסען א גאנצען טאג און נאך א שטיק אין דער נאכט אריין. און ארום האלבע נאכט האט זיך דער קצב אומגעקעהרט צוריק אין שטעטעל.

אין אלע הייזער איז מען שוין געשלאפען. די לבנה האט נישט געשיינט, און א הערבסטיג רעגענדעל האט געמראטשעט.

דעם קצב'ס הויז איז געשטאנען אין א זייט, עטליכע שטיבער פאר זיין הויז האט זיך דער קצב אפגעשטעלט. ער האט נישט געוואלט, מען זאל דערהערען זיין אנקום.

מיט פאמעלעכדיגע טריט האט ער זיך געלאזט געהן צו זיין הויז.

דער קצב טראכט שוין ביי זיך וואס פאר א תירוץ ער זאל געבען ראכעל'ן פא וואס ער האט זיך פלוצים אומגעקעהרט. ראכעל, ווייסט ער, איז א קלוגע. און זי וועט זיך אנשטויסען, אז ער האט זי אין עפעס חושד געווען... און ס'הויבט איהם שוין אן באלד באנג צו טון אויף דער גאנצער געשיכטע.

אט אט איז ער שוין ביי זיין שטוב. ארום איז שטיל. מען הערט נישט קיין שאָרך. און דער קצב גיט א קלאפ אין פענסטער:

— רחל'ע!..

— רחל'ע!..

— מאך אויף.

ראכעל האט דערהערט דאס קלאפען און האט דערקענט איהר מאנ'ס שטימע. פון שרעק האבען זי בעשלאגען אנגסטען... וואס זאל זי טון?...

זי האט גענומען געהן צו דער טיר, אויפריגלען דעם ריגעל, אבער ס'האט געדויערט א לאנגע צייט ביז זי איז געקומען צו דער טיר. זי האט געציטערט און ס'האט ביי איהר געקלאפט א צאן אין א צאן.

זי האט זיך גענומען צייט אפצומאכען דעם ריגעל, נתן זאל דערווייל בעוויזען ... זיינע קליידער. ביידע האבען זיי אין דער פינסטערניש געפלאטערט פון שרעק...

און אט האט זי אויפגעריגעלט די טיר.

אריינקומענדיג אין שטוב האט דער קצב דערזעהן פאר זיינע אויגען דורכשליכען א שאטען, וועלכען ער האט באלד א כאפ געטון מיט זיינע גראבע הענד און האט איהם גענומען שלאגען מיט די קולאקעס.

נתן האט א געשריי געטון, און ווען דער קצב האט דערקענט זיין קול, האט ער איהם גענומען שלאגען נאך שטארקער, ביז נתן האט זיך ארויס-געריסען פון זיינע הענד און א דערשראקענער איז ער ארויסגעלאפען אין דער נאכט..

קאפיטעל זעקס

גרוי און טריב איז געווען די נאכט, ווען נתן א דערשראקענער, א בלאסער, איז אנטלאפען פון ליפנע. א דריבנער רעגען האט געזיפט און האט נתנ'ען דורכגעווייקט ביז צום לייב. עס איז געווען פינסטער און ער האט זיך אלע ווייל אומגעקוקט, ווי ער וואלט אלץ מורא געהאט, אז דער קצב זאל איהם נישט נאכלויפען. ער האט ממש געפיהלט, ווי פון אונטער'ן היטעל זיינעם רינען איהם ארונטער רויטע ריטשקעלעך בלוט צו איהם אין האלז אריין. דער קצב האט איהם מיט זיינע קלעפ צושלאגען דעם קאפ, און פון שרעק, האט ער איצט נאך נישט געפיהלט די וועהטאגען. ער איז געגאנגען מיט'ן שליאך, מיט דעם זעלבען וועג אויף וועלכען ער איז אמאל, מיט עטליכע חדשים צוריק, געהאט אנגעקומע, פון רוזשאנעץ. ער איז געגאנגען און האט געטראכט:

„ווי לאנג איז עס, אז ער איז אויף דעם זעלבען וועג געפאהרען אויף א פאיעטאן צוזאמען מיט'ן רוזשאנעצער ראש-ישיבה א חתן צו ווערען פאר סערקע'ן!... ווי דאס לעבען האט צו איהם דאן געוואונקען מיט טויזענדער פארבען!..., וואס פאר א וואונדערליך לעבען ער האט זיך דאן פארגעשטעלט געהט איהם אקעגען... און איצט?...

(ווייטער זונטאג)

טעאטער, מוזיק און פערוויילונג (קאמוניקאטען)

לעצטע פארשטעלונגען פון אידא קאמינסקא אין שטאט-טעאטער

בישט קוקענדיג אויף דעם גרויסען דערפאלג פון אידא קאמינסקא מיט איהר אנסאמבל אין לאדז, הערנעהנטערן זיך שוין די גאסטשפילען צום סוף, ווייל דאס פוילישע טעאטער פעניים זיין טעטיגקייט שוין דעם ערשטען סעפטעמבער. דאס הייסט אין די נאהענטסטע טעג — דעריבער דארף מען זיך צואיילען צו זעהן די פרעכטיגע פארשטעלונגען פון אידא קאמינסקא'ס אנסאמבל.

היינט, פרייטאג, מארגען שבת אין אוונט, זונטאג, ביזטאג אין אוונט ווערט געשפילט די נייע פיעסע אין יודישען רעפערטואר „נייע מענשען" פון יהושע פערלע. שבת אינדערפריה ווערט געשפילט די קלאסישע פיעסע פון י. גארדין „די שחיטה" אין וועלכער אידא קאמינסקא שפילט די הויפטראל „אסתר'קע", וועלכע געהערט אין דער טראדיציע פון יודישן טעאטער צו די גרויסע ראלען פון אסתר רחל קאמינסקא און ווערט איצט געשפילט פון איהר טאכטער אידא.

זונטאג אינדערפריה 12 א זייגער ווערט צום לעצטען מאל געשפילט „מאדאם איקס".

די פרייזען פון פריהמארגען פארשטעלונגען זענען די ביליגסטע, כדי אזוי ארום צו דערמעגליכען די ברייטסטע מאסען פון דער יודישער בעפעלקערונג אין לאדז צו בעזוכען די קינסטלערישע פארשטעלונגען ביי אידא קאמינסקא.

דריטע וואך פון רעקארד-ערפאלג פון „דאס יונגעל פון בראדוויי" מיט פסחיקע בורשטיין אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי"

די אפערעטע „דאס יונגעל פון בראדוויי", וואס ווערט איצט געשפילט מיט גרויס ערפאלג אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי" מיטן בעריהמטען אמעריקאנער סטאר פסח'קע בורשטיין אין דער הויפט-ראלע, האט שטארק אויסגענומען ביים לאדזער יודישען טעאטער-עולם.

„דאס יונגעל פון בראדוויי" געהערט צו די שטארקסטע אפערעטען פון בורשטיינ'ס רעפערטואר, די אפערעטע פערמאגט א הייכטצייטיגע מאדערנע שפאנענדען אינהאלט, אהן א שיעור קאמישע סצענעס און סיטואציעס און א שפע פון מוזיק. צום ערפאלג העלפט צו דער בעקאנטער כאראקטער-אקטיאר יעקב פישער.

די דירעקציע האט בעשלאסען צו געבען אויף מארגען שבת א פריהמארגען פארשטעלונג, עס וועט ווערען געשפילט צום לעצטען מאל „א חתונה אין שטעטעל" פ.רייזען שטארק רעדוצירט.

היינט פרייטאג 9.15 אוו. מארגען שבת 4.15 נאכמ. און 9.15 אוו. „דאס יונגעל פון בראדוויי".

צום גרויסען „הזמיר"-קאנצערט אין העלענאוו אויפפירונג פון זאקס קאנטאטע „מול הישימון" מיטן אנטייל פון אבערקאנטאר מ. קוסעוויצקי

דער גרויסער „הזמיר" קאנצערט, וועלכער קומט פאר דעם 2-טען סעפטעמבער ד. י. אין העלענאוו האט ארויסגערופען אן אלגעמיינע פעראינטערעסירונג. דאס איז פערשטענדליך, אויב מ'נעמט אין אכט דעם צוזאמענשטעל פון פראגראם.

אלס ערשטער נומער וועט דער ארקעסטער שפילען די פרעכטיגע „יודישע ראפסאדיע" פון זאלאטארעף (א שילער פון דעם נישט לאנג פערשטארבענעם בעריהמטען גלאזונאוו), דאן וועט קוסעוויצקי זינגען אריעס און לידער, און צום סוף וועט אויפגעפיהרט ווערען די בעליבטע קאנטאטע פון זאקס'ען ווערטער פון שלאנסקי „מול הישימון" אין דעם קאנצערט, וועלכער קומט פאר אונטער דער לייטונג פון פראפ. זאקס וועלען אנטייל נעמען: דער לאדזער פילהארמאנישער ארקעסטער, דער גרויסער הזמיר-כאר און בעריהמטע סאליסטען מיט'ן אבערקאנטאר קוסעוויצקי בראש. דער דערמאנטער קאנצערט האט ארויסגערופען א קאלאסאלע פעראינטערעסירונג אין אונזער שטאט.

ווינער אבערקאנטאר דוד'ל ווייסבערגער אין לאדז

די קומענדע ימים נוראים וועט דאווענען אין נייעם קאנצערט-זאל, פיראמאוויטשא 3 דער גוט בעקאנטער אבער קאנטאר דוד'ל ווייסבערגער. וועלכער האט זיך שוין אין לאדז קונה שם געווען מיט זיין פרעכטיג דאווענען. ס'איז צו האפען, אז אויך היי-יאהר וועט אבערקאנטאר ווייסבערגער האבען גרויס ערפאלג.

צירק „ארענע" אין לאדז

נעכטען איז פארגעקומען די ערשטע פארשטעלונג פון דעם גרויסען צירק „ארענא", וועלכער וועט פערבלייבען אין אונזער שטאט נאר עטליכע טעג. „ארענא" האט אויס געשפרייט זיינע געצעלטען אויפ'ן פלאץ פון די פויערלעשער וואולטשאנסקא 115 (עק זאמענהאף). דער נאמען פון דיר. אביני און דער פאקט, אז דאס איז דער געוועזענער „צירק אונטערן וואסער" איז א גאראנטיע, אז דער פראגראם איז א גוטער. און ווירקליך האט די פרעמיערע בעוויזען, אז דער צירק שטעהט אויף א גאר הויכער מדרגה. 20 אינטערנאציאנאלע נומערן פון די ווערטפולסטע אטראקציעס איז דער אינהאלט פון פראגראם, א חוץ די אויסגעצייכענטע חיות-דרעסור.

ראדיא - פראגראם

פרייטאג, דעם 21-טען אויגוסט

6.03 מוזיק (פליטען), 6.33 גימנאסטיק, 6.50 ...זיק (פליטען), 7.20 ידיעות, 11 קאנצערט, 11.57 ... סיגנאל, 12.03 לידער, 12.13 ידיעות, 12.23 ... (פליטען), 3.27 בערזע, 3.30 ווירטשאפטליכע ... 3.45 שמועסען מיט קראנקע, 4 קאנצערט, 4.45 ... 5 פארטעפיאן - קאנצערט, 5.30 קאנצערט, 5.50 ... פאר ספארטלער, 6.15 פוילישע לידער, 6.30 ... קאנצערט, 6.50 אקטועלער שמועס, 7 פערוויילונג... צערט, 7.45 מוזיק, 8.45 אוונט-ידיעות, 8.55 ... שמועס, 9 סימפ. קאנצערט, 10 ספארט-ידיעות, ... מוזיק (פליטען), 10.15 סאלאן-מוזיק פון דער ... „זשעמיאנסקא".

שבת, דעם 22-טען אויגוסט

6.03 מוזיק (פליטען), 6.33 גימנאסטיק, 6.50 ... זיק (פליטען), 7.20 ידיעות, 11.57 צייט-סי... 12.03 פליטען, 12.13 ידיעות, 12.23 קאנצערט ... פערוויילונגס - מוזיק, 3.40 ווירטשאפטליכע ידיעות ... „הויף-קינדער און וואלד" — פרעהליכע אוידיצ... קאנצערט, 4.45 רעפעראט, 5 סימפ. קאנצערט, 5.50 ... 6 ווירטשאפטליכער שמועס, 6.15 קאנצערט, 6.35 ... לאמע-קאנצערט, 6.10 אקטועלער שמועס, 7 פערוויילו... קאנצערט, 8.15 אוידיציע פאר פאליאקען אין אויס... 8.45 אוונט-ידיעות, 8.55 אקטועלער שמועס, 9 ... קאנצערט, 9.30 סקעטש, 10.15 ספארט-ידיעות, ... מוזיק (פליטען), 10.25 לידער, 11 טאנץ-מוזיק ... טען), 11 „קאנצערט זשיטשען".

„רעצטע וואר"

טראגעדיע פון אן אפיציר, וואס האט זיך פערליבט אין זיין פריינד'ס פרוי

אין די הויפטראלען: Gary Grant, Claude Rains, Gertruda Michael

נעכסטער פראגראם: „פרעהליכע אלמנה" אין די הויפטראלען: ...ger Roggers i Fred Astair

ווי אויך א פילם אין קאלירען „KUKARACZA" —::— אנהויב 4 נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 א זייגער ...

פרייזען פון די פלעצער: I פל. 1.09 זל., II פל. 90 גר., III פל. 50 גר., הנחה-קופאנען צו 70 גר.

קלאנג-קינא-טעאטער

PRZEDWIOŚNIE

זשעראמסקיעגא 74/76 (ווינ. קאפערניקא)

היינט און פאלגענדע טעג

קלאנג-קינא CAPITOL זאוואדזקא 16

היינט גרויסע פרעמיערע! ◆ פרעכטיגער פילם א. נ. ◆ היינט גרויסע פרעמיערע

„פרעהליכער וואהנזין"

אויסערן פילם: קלאנג-צוגאבע פון P. A. T. און די נייעסטע וועלט-אקטואליטעטען.

דאס עלעקטראטעכנישע ביורא „Siła i Światło"

פון ו. קרוקאווסקי.

פאלודניאווא 23, טעל. 139-32

נעמט אן אינסטאלאציעס פון ליכט און קראפט ווי אויך סיגנאליזאציעס. קויפט געניצטע מאטארן און פערקויפט אלע ארט מאטארען און דינאמא-מאשינען צו ביליגע פרייזען.

ספעציעלע ווערקשטעל פון מאטארען-רעפעראטור / שנעל, פינקטליך און רעעל.

7 kl. Pryw. Szkoła Powsz. Męska

oraz PRZEDSZKOLE dla płci obojga

p. n. „Nauka i Wychowanie"

Zrzeszenia Nauczycieli w Łodzi

PIŁSUDSKIEGO 62, tel. 245-97.

איינשרייבונגען פון נייע שילער נעמט אן די קאנצעלאריע טעגליך פון 10 פריה ביז 1 בייטאג. די עקזאמענס אין אלע קלאסען קומען פאר דעם 2. און 3. ווזשעשניען ה. י. יודישע לימודים, ווי העברעאישע שפראך און ליטעראטור, יודישע געשיכטע, רעליגיע און תנ"ך, ווערען אונטעריכטעט אין א זעהר ברייטען מאסשטאב. די לעקציעס אין דער 1-טער קלאס הויבען זיך אן 9 פריה. מעסיגע פרייזען.

שול-לייטער: ע. גאלדשמידט.

מענערפאלקס-שולע און גימנאזיע

(מיט רעכט פון רעגירונגס-שולען)

פון דער געזעלשאפט צו פערשפרייטען בילדונג און טעכנישע וויסענשאפט צווישען יודען אין לאדז

פאמארסקא 46-48, טעל. 106-64.

אין ערשטען קלאס פון דער פאלקס-שולע ווערען אנגענומען יונגלעך אין עלטער פון 6 יאהר אן.

אין ערשטען קלאס פון דער גימנאזיע (עמאליגע דריטע) ווערען אנגענומען שילער, וועלכע האבען געענדיגט 6 קלאסען פאלקס-שולע.

העברעאיש און יודישע למודים ווערען ערטיילט אין א ברייטען מאסשטאב.

דער אפצאהל אין דער פאלקס-שולע בעטרעפט: אין די קלאסען I—IV 15 זל. אין די קלאסען V און VI 20 זל. א חודש

אומבעמיטעלטע שילער געניסען אין דער גימנאזיע פון הנחות.

אינפארמאציעס און איינשרייבונגען אין דער שול-קאנצעלאריע. פאמארסקא 46 טעגליך פון 9 ביז 2.

איבערציהונגען ארץ-ישראל און עקספעדיציעס נאך אין געזאמעלטע וואגאנען ערלעדיגט שנעל און פינקטליך צו מעסיגע פרייזען

„POLSKI LLOYD" Sp. Akc. oddział w Łodzi Narutowicza 13 tel. centrala: 250-15.

פערטרעטונג: Palestine Shipping Co. Ltd. Palestine and Egypt Lloyd Ltd.

Towarzystwo Szerzenia Oświaty i Wiedzy Technicznej wśród żydów w Łodzi, ul. Pomorska 46/48, tel. 163-80

I Pr. Męskie Gimnazjum Mechaniczne

(רעארגאניזירטע מעכאנישע אפטיילונג פון דער טעקסטיל-שולע)

ווער עס ענדיגט די מעכאנישע גימנאזיע האט דיזעלבע רעכט, וואס איינער, וואס ענדיגט די גימנאזיע פאר אלגעמיינע בילדונג און געניסט אויסערדעם א פאך-בעשייניגונג.

SZKOŁA PRZEMYSŁOWA II.

וועבעריי-אפטיילונג

איינטריטס-עקזאמענס וועלען זיך אנהייבען ד. 30 אויגוסט 1936, 10 פריה. איינשרייבונגען פון קאנדידאטען נעהמט אן דער סעקרעטאריאט טעגליך פון 10 פריה ביז 2 נאכמ. ביז'ן 28-טען אויגוסט 1936 נאך דעם דאזיגען טערמין וועלן קיין שום אנמעלדונגען נישט אנגענומען ווערן.

וויכטיג פאר פאבריקאנטען און האנדווערקער

שווייסונג מאשינען-טייל און רעפעראטור פיהרט אויס ביי די מעכאנישע שלאסעריי

י. רעדער

לימאנאווסקיעגא 11 (רוג זאכאדניע)

לאדזער יוד. לאקאטאר און סובלאקאטארן-פאר... אויף פיעטריקאווער 31. טעלעפאן 264-38.

דער סעקרעטאריאט איז טעטיג ... פון 6 ביז 9 אוונט. ס'ווערען גע... ביטעס, ערטיילט עצות, אויסגע... סכסוכים און געפיהרט כל'ערליי ... און עקסמיסיע-פראצעסען.

Lekarz Dentysta ...kób Botwinik

נעמט אן טעגליך פון 10 ביז 3 ... אין דער לעטשניצע „פאמאץ" רוג ... זשער, ג. לימאנאווסקיעגא 1, טעל. ... און פון 4—10 אוונט אויף ... יויטשא 13. —::— צוגענגליכע ... פאר ארבייטסלאזע – הנחה.

וויכטיג פאר ברוך-קראנקע

(רופטורע) זאווי פון פערקרימונגען פון רוקען-ביין (הויקערס), פאראליזשען, ביין-שווינדזוכט, פלאטפיס און פערשידענע אנדערע פערקריפלונגען-ליידענדע.

פאר פערשידענע ארט רופטורען פערעלטערטע און די געפערליכסטע ביי מענער, פרויען און קינדער ספעציעלע ארטאפעדישע הייל-באנדאזשען לויט מיין מעטאדע היילן און בעזייטיגען ראדיקאל יעדן איינציגן ברוך.

ביי מאגען און קישקע · זענקונג ספעציעלע אינדיווידועל צונעפאסטע לייב-הייל-באנדאזשען.

פאר הויקערס ספעציעלע נארסעטען און גלייכהאלטערס.

נעגען ביין-שווינדזוכט ספעציעלע ארטאפעדישע אפאראטען פון אלע סיסטעמען.

נעגען שמערצענדע פלאטפיס ספעציעלע ארטאפעדישע איינלאגען לויט גיפס-מארעלען.

נעגען קרומע אדערן ספעציעלע גומי-שטרימפ לויט מאס.

קינסטליכע העגד און פיס

ספעציעלע הייל-ארטאפעדישע אנשטאלט ספעצ. ארטאפער

א. פעטריקעוויטש, לאדז

9 פיראמאוויטשא 9, טעל. 177-09 (פריהער אלגיינסקא)

אכטונג! קראנקע מוזען זעלבסט ערשיינען. מויזענטער דאנקזאגונגען קענען בעוויזען ווערען

וויכטיג פאר אלע!

דרוקעריי בראמבערג

8 — לאדז — 8 צעגעלניאנא

טעלעפאן 255-09.

טריקאטאזש-בוחרים טריקא-עטיקעטען

שטרומף-פאבריק. שטרומף-באנדעראלען

וואש-פאבריק. פערשיד. עטיקעטן און טוטען

קאנפעקציאנערען טוטען-עטיקעטען

שניידער-מייסטער מאס-ביכער

בעקער-מייסטער ברויט-צעטלען

בריוועלעך, קאנווערטען, רעכנונגען ווי אויך התונה-קארטען צו ביליגע פרייזען.

גריישטעלונג.

אין צוזאמענהאנג מיט מיין ארויסטריט אין דער צייטונג „נייער פאלקסבלאט“ פון 18.5–36, ערקלער איך עפענטליך, דאס מיין סכסוך מיט די ה"ה מיכאל זיידענוואורם, יעקב אבפייער און ה' בירנבוים איז געווארען דורך זיי גוטוויליג ערלעדיגט און איך האב נישט צו די ה"ה קיין שום פרעטענזיעס.

ל. יאקובאוויטש.

יידישער וויסענשאפטליכער אינסטיטוט
שוין ארויס פון דרוק

פרויד

אריינפיהר אין פסיכאנאליז

אויטאריזירטע יידישע איבערזעצונג
פון מ. וויינרייך

מיט אן'אויספירלעכן פון שלע שטערן ווערטער און אן'איבערזעצונג פון די פרעמדשפראכיגע אויסדרוקן.

העפט 1

די ווייטערדיגע 5 העפטן וועלן ארויסגעהן כסדר שלע חודש א העפט.

פרייז פון א העפט 1.80 זל. (הנחה-פרייז 1.50)

צו בעקומען אין

בוכהאנדלונג נ. בערלינסקי

לאדז, אלט-שטאט 12.

בעמ.: אויף לאגער שלערליי ביכער פון אלט יידישע פערלאגן, סיי אינלענדיש, סיי אויך לענדישע צו פארלאגס-פרייזן. פאר ביבליאטעק און געזעלש. אינסטיטוציעס — גרויסע ראבאט.

מעטאל-בעטען

מאטראצען אלע ארט
קינדער-וועגעלעך

אין א רייכען אויסוואהל
וויזשימאטשקעס, אייז-קאסטענס, פעלד-בעטען פאטענט „Perfekt“ א. ד. ג. קויפטמען
אמביליגסטן אין דער עלטסטער און רעיעלסטער פירמע

J. B. WOŁKOWYSKI

עקזיסטירט פון יאהר 1896
פאבריקס-לאגער:

לאדז, נארוטאוויטשא 11

טעל. 137-70

געדענקט דעם אדרעס! כ'בעזיץ קיין שום פיליעס.
ספעצ. רעפעראטור-ווערקשטעטער און לאקירער.
בעמ.: ס'ווערן אויסגעבארגט בעטען אויף זומער-וואוינונגען

מאדערנע שילדען און בוכשטאבען

לויט פלענער

נאך די נייע פערארדענונגען — פיהרט אויס שנעל און אמביליגסטען די בעוואוסטע פירמע

FUCHS

50 PIŁSUDSKIEGO 50

סנג. פון 1896

די דירעקציעס פון די פרויען-גימנאזיעס און פאושעכנע שולען ביי די דאזיגע גימנאזיעס מאכען בעקאנט, אז די איינשרייבונגען פון נייע קאנדידאטקעס נעהמען אן די קאנצעלאריעס אין פאלגענדע טערמינען:

Pryw. Gimnazjum Żeńskie **im. Józefa Aba** z praw. gimn. państw.	Legjonów 8 tel. 122-12	פון 24-טען אויגוסט אין די שעה'ן פון 10—13
Pryw Gimnazjum Żeńskie **Marji Hochsteinowej** z pełnemi prawami Kategorja A.	Wólczańska 23 tel. 214-27	פון 24-טען אויגוסט אין די שעה'ן פון 10—14
Pryw. Gimnazjum Żeńskie **E. Jaszuńskiej-Zeligmanowej** z praw. gimn. państw.	Południowa 18 tel. 168 82	פון 24-טען אויגוסט אין די שעה'ן פון 10—14
Pryw. Gimnazjum Żeńskie **„Wiedza“** L. MAGALIFOWEJ z praw. gimn. państw.	Narutowicza 17 tel. 175-38	פון 20-טען אויגוסט אין די שעה'ן פון 10—14

דאקטוירים-אפטיילונג

Dr. med **H. Wajs**
כירורג
Piotrkowska 17, tel. 148-01
צוריקגעקעהרט
נעמט אן 3–1.30 נ"מ און פון 5–6 אח.

ד"ר
מ. וואלפסאן
צוריקגעקעהרט
נארוטאוויטשא 2,
טעל. 128-83.

Dr. med
Rundstein
akuszer-ginekolog
POMORSKA 7, tel. 127-84.
przyjmuje od 8 - 10 rano i od 4–8 w

DR.
H. GUTSTADT
אקושער-גינעקאלאג
וואוינט יעצט
זאכאדניא 66, טעל. 129 52.
נעמט אן פון 9 11 פארמ. און 5–7 אוו.

Dr. med.
J. Szmerłowski
צוריקגעקעהרט
ספעציאליסט פאר אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
Piotrkowska 17, tel. 107-13.

Dr. I. Piechowicz
ספעציאליסט פאר אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
פערהיטונג געגען שוואנגערשאפט
שרודמיעסקא 18, טעל. 107-79.
נעמט אן פון 8–10 פרי און פון 3–7 אוו

Lekarz-Dentysta
H. FILLAT
Piotrkowska 43
צוריקגעקעהרט
עמפפאנגט-שעה'ן פון 10–1 און 3–7 נ"מ
זונטאג און יום-טוב פון 10–1 בייטאג.

Lekarz-Dentysta
N. KACZANOWSKI
נעהמט אן אין אמבולאטאריום פון דער געז. „לינת המשמרים“
פילסודסקיעגא 21, טעל. 42-55.
אין די שעה'ן פון 9–11 פריה און פון 5–9 אווענד.

DR.
Wajnsztok
POWRÓCIŁ.
Cegielniana 30, tel. 102-02.

Dr. B. Gindzberg
CHIRURG
przyjmuje od 1—3 p. p.
Piłsudskiego 15
tel. 206-75.

Dr. med.
S. Druebin
Przyjmuje porody i operacje ginekologiczne
w swej prywatnej klinice
„SANTE“
ul. 6-go Sierpnia 17, tel. 153-10.

Dr. med.
M. JAKOBSON
כירורג
פיינער-כירורג-ספעציאליסט
D-ra Sterlinga 22
(Nowa-Targowa) tel. 174-47.

Dr. med
J. Nadel
ספעציאליסט פון אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
אנדזשעיא 4, טעל. 228-92.
נעמט אן פון 10–12 און פון 5–7 אוו.

Dr. med. **I. Bette**
ספעציאליסט פאר אינערליכע און קינדער קראנקהייטען
PIOTRKOWSKA 6 tel 144-95.
נעהמט אן פון 8—11 און פון 4—6 אווענט

DR. MED.
G. GERSZTAJN
ספעציאליסט פאר אויגען-קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Traugutta 12, tel. 175-10
נעמט אן פון 11–2 און פון 5–830 אוו.
אונבעמיטעלטע—לעטשניצע-פרייזן.

Starszy Felczer
B JOSKOWICZ
פולנאצנא 4, טעל. 141-86
נעמט אן טעגליך פון 8–11 און 4–6 נ"מ
טעגליך פאקען-שטעלען מיט פרישע קראוויאנקע.

Dr. med.
Ignacy Margolis
אויגען-קראנקהייטען
Piotrkowska 113, tel. 165-17
צוריקגעקעהרט.

Dr. med.
Klara Margolis
קאבינעט פאר פיזיקאלישער הייל-גנ
Piotrkowska 113, tel. 165-17
צוריקגעקעהרט.

Dr. med.
Aleksander Margolis
PZREJAZD 20, tel 112-81
צוריקגעקעהרט

Dr. med.
M. TAUBENHAUS
צוריקגעקעהרט
ספעציאליסט
פאר אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
פערהיטונג געגען שוואנגערשאפט
זגעזשער 11, טעלעפאן 246-09
נעמט אן פון 8–9 פריה און פון 4–8 אוו

DR.
N. Zausmer
PIOTRKOWSKA 25,
tel. 109.07.
POWRÓCIŁ.

לעטשניצע

פאר ווענעריש קראנקע
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
לאדז, זאוואדזקא 1
טעל. 122-73
טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אווענד.
ווענעריש-קראנקע, מענערשוואכע און הויט-קראנקהייטען
אנאליזען פון בלוט און אורין
די פערהיטונגס-סטאציע
אין טעטיג א גאנצען מעת לעת
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל
א באראטונג 3 זל.

לעטשניצע

פאר וועגעריש-קראנקע
מענער - שוואכע און הויט-קראנקהייטען
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
פיעטריקאווער 45
טעטיג פון 9 פריה ביז 9 אווענד.
פרויען און קינדער נעמט אן א פרויען-דאקטער פון 11-1 און פון 5-7 אווענד.
א באראטונג 3 זל.

DR.
S. Kantor
ספעצ. פאר הויט און וועגערישע קראנקהייטען (מענער-שוואכע)
90 פיעטריקאווער 90
טעל. 129-45
נעמט אן פון 8—2 נאכמ. און פון 6—9 אוו

Dr. L. Suchowczycki
כירורג
GDANSKA 11, tel. 123-47
(רוג 11-טער ליסטאפאד)
צוריקגעקעהרט
און נעהמט אן פון 4-6 נאכמיטאג.

Dr. med.
M. GLAZER
ספעציאליסט פאר הויט- און וועגערישע קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
ZACHODNIA 64, tel. 185-49
נעהמט אן פון 12–2 מיטאג און פון 7 ביז 8.30 אווענד.
זונטאג און חגאות פון 10–12 בייטאג.

Dr. med.
A. Banasz
כירורג - אוראלאג
האט זיך איבערגעצויגען אויף
Piotrkowska 121, tel. 139-88.
נעהמט אן פון 4—6 נאכמיטאג.

Dr. W. Łagunowski
specjalista
chorób wenerycznych, seksualnych i skórnych
(Gabinet Roentgeno- i światłoleczniczy)
PIOTRKOWSKA 70 tel. 181-83
Przyjmuje: od 8.30 do 10.30 rano, od 1-ej do 2.30 pp. i od 6 do 8.30 wiecz.
w niedzielę i święta od 10—1.

DR. MED.
L. Pikielny
אוראלאג-כירורג
ספעציאליסט פאר נירען, בלאזען און אורין-קראנקהייטען
NAWROT 8, tel. 219-90
נעהמט אן פון 4—7 נאכמיטאג
צוריקגעקעהרט.

Dr. med. **J. PIK**
נערווען און אינערליכע קראנקהייטען ווי אויך סעקסועל נערווען ליידענדע
נעהמט איצט אן
24 זגערזשער 24
פון 4 ביז 6 נאכמ.
פריוואט וואוינונג: אל. קאשטשושקי 27
טעל. 175 50.

Dr. med.
GUSTAW KOH[N]
געוועזענער אסיסטענט פון דעם גינעקאלאגישען קליניק אין פאריז.
ספעצ. פאר פרויען - קראנקהייטען און שוואנגערשאפט).
באהאנדל. פון היילען אונפרוכטבארקייט.
נעהמט אן איז לאדז
פילסודסקיעגא 51, טעל. 170-03
נעמט אן פון 8—10 און פון 4—8 אווענט

ד"ר העללער
ספעצ. פאר הויט און וועגערישע קראנקהייטען און מענער - שוואכע
טראוגוטא 8, טעל. 179-89
נעמט אן פון 8–11 און פון 4–8 אווענט
זונטאג פון 10–2 מיטאג.
פאר פרויען – א ספעציעלער ווארטע-זאל
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען

Dr. med. Niewiażski
ספעציאליסט פאר טריפער, סיפילים און הויט - קראנקהייטען. בעהאנדלונג פון מענער - שוואכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
פראנט, 1טער שטאק
נעמט אן פון 8-11 און פון 5-9 אווענט
זונטאג און יום טוב פון 9-1 נאכמיטאג.
ספעציעלער ווארטע - זאל פאר פרויען

Dr.
Wajnberg
ספעציאליסט פאר לונגען-, האַרץ- און סקלעראז קראנקהייטען
פיעטריקאווער 145
טעל. 126-02
נעמט אן פון 9-10 פריה, 3-5 8-9 אוו.

DR.
MICHAŁ URBACH
נערווען און אינערליכע קראנקהייטען און פיזיקאלישע טעראפיע
נעמט אן פון 1–2 און פון 5–7 נאכמ.
Zawadzka 15 m. 6 tel. 148-83

Dr. med.
Z. DATYNER
אוראלאג
ספעצ. פאר נירען, בלאזן און אורין-קראנק.
ZACHODNIA 59a, tel. 148-35.
נעמט אן פון 9-11 און פון 6-8 אווענט

אוירען, נאז און האלז און לונגען-קליניק
מיט בעטען פון Dr.
Z. Rakowski
פיעטריקאווער 67, טעל. 127-81
נעהמט אן שטענדיגע קראנקע (צוועק אפעראציע א. אז. וו. ווי אויך אמבולאטאריש) פון 9-2 און פון 4-8 אווענט
ביי דער קליניק איז טעטיג
א רענטגען-קאבינעט
פאר דורכלייכטונגען און אלערליי פאטאגראפיעס

פערבאַנד פון אַרטיסטען פון די וואַרשאַווער ביהנעס פּרעזענטירט מאָרגען שבת דעם 22-טען ד. ח. און פאָלגענדע…

די שלאַגער-רעוויע, וואָס שפּריצט מיט הומאָר און סאַטי״ע א. נ.

„דאָס האַרץ פון לאָדז"

גרויסער ה… רעוויע-מאַנט… 2 טיילן, 20…

ס'נעמען אָנטייל: …da Morawska, Rena Markiewiczówna, Maryla Łukjańska, Lu Wilczyńska, Sisters Newgrady
(בעקאַנטער "יאַנק-יעס") …Brandt, Jerzy Kalinowski, Jerzy Darski, Eug. Rawski, Aleks. Aleksy, Stan Stański
…Rysiewski דעקאָראַצ. Z. Pilarski מוזיק-ליטונג: J. Darski i J. Kalinowski אַרטיסטישע ליטונג: Morris Johnson

אָנהייב פון די פאָרשטעלונגען אין געוו. טעג. 8.15 און 10.15 אָוונט. שבת, זונטאָג און יום-טוב 5.15, 7.15 און 10.15 אָוונט.

אונזער דעוויז: נידריגע פּרייזען — די בעסטע רעוויע! פּרייזען פון די פּלעצער פון 40 גר. ביז …50

Teater Rewii **BAGATELKA** אין גאַרטען. Piotrkowska 94.

מיט Margaret **Sullavan** אין דער הויפּטראָלע.

ADIEU

פּרייקאַרטען און הנחה-בילעטען אונגילטיג.

פילם, וואָס רעדט צו אייך מיט דער שענסטער ליבעס-שפּראַך לויט דער ערציילונג פון Urszuli Parrdt

קינאָ **„PALACE"** היינט און פאָלגענדע טעג!

Kino Teatr **METRO** Przejazd 2

היינט פּרעמיערע! די פּרעהיסטאָרישע קאָמעדיע א. נ.

„אַרציִלאָק"

אין דער הויפּטראָלע: CHARLES LAUGHTON ‖ אויסערן פּראָגראַם: „שאַנכאַי"

Kino Teatr **ADRIA** Główna 1

היינט און פאָלגענדע טעג

ראַטמייסטער פ. ווערפע…

ריהרענדער פילם פון עסטרייכישער פּראָדוקציע רעאַליזירט אויפן גרונד פון אַן אמת'ער פּאַסירונג. אין די הויפּטראָלען: …OLF FORSTER

ANG. SALISKER i ABANS MOSER אויפן 1. סעאַנס זענען אַלע פּלעצער צו 54 גר. אָנהייב אין געוו. טעג 4 נאָכמ. שבת און זונטאָג 12 …

איינציגער קלאַנג-קינאָ אויף גאַרטען **RAKIETA** שענקעוויטשאַ 40 טעל. 141-22

אונפערגלייכליכער דאָפּעלטער פּראָגראַם

— I. —

אוועקגערויבט פּרוי

מאָדערנע דראַמע. אין די הויפּטראָלען: M. Sullivan, Louis Calbern, A. Ames i L. Stone. אויסערן פּראָגראַם: P.A.T. און אַסטואַליטעטען.

— II. —

„זיי האָבען זיך פערשולדיגט"

פילם פון שטאַרקער עמאָציע. אין די הויפּטראָלען: …arrymore, Kay Francis i M. Evans

אָנהייב 4 נאָכמ. שבת און זונטאָג 12 בייטאָג. פּרייזען פון …50

CORSO

פּרייז פון אַנאָנסען ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי

קליינע אַנאָנסען

פּרייז פון אַנאָנסען ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי

פּרייוע פּאָסטענס

א קוואַליפיצירטער ריכטעווער ווערט געזוכט פון זאַמאַרט צו לאָקסאָסאווא אַר-בייט, זאַמענהאָף 13, ביי ווייגפעלד.

א לערן-יונגעל פון אָנשטענדיגע עלטערען ווערט געזוכט ביים דאַמען-שניידער צעגעלניאַנע 20 וו. 22.

עס ווערט געזוכט נייערינס צו ביוסטענגאַשען און פּאַסקיס, ערקינדיגען זיך פּאָלנאַצנע 12 וו. 53.

א הענדשקע מאַכער א קוואַליפי-צירטער און אויך נישט קיין קוואַליפי-צירטער קען זיך מעלדען ביי קעמפּינסקי פּיעטריי״ יויאר 66.

… עפּער-געזעלען א ריכטעווער קען זיך מעלדען דוואָרסקאַ 5.

א פריילײן אין א סאָדע-וואַסער געשעפט קען זיך מעלדען ביי האָראַנטשיק. מאָדזשעטשנאַ 15 אין סאָדע-וואַסער געוועלב.

עס ווערט געבריכט א קוואַליפי-צירטע נייערין און א מיטניירין צו אויבער העמדער. שקאָלנאַ 9 ביי ווייספאָגעל.

עס ווערט געזוכט אַנ'ע רשטקלאַסיגע קוואַליפיצירטע קריטאַ-נייערין צו גאַרדי-נען אויז קאַפען, זאַכאָדניאַ 50 אין גאַר-טען-געשעפט „האַנקא".

ס'ווערט געזוכט א יונגעל בעקאַנט אין דער שעלקעו-בראַנזשע און א שעל-קען-אַרבייטער נאַוואָמייסקאַ 12 „רעגאַמאַ".

Sprzedawcy branży czekoladowo-cukrowej, dobrze wprowadzonego u tutejszej klijenteli, poszukuje od natychmiast poważna fabryka. Oferty sub „Energiczny" do Redakcji.

ראַקאַלען

אַנ'אָרט צו שלאָפען פאַר א יונגען מאַן ביי א אָנשטענדיגע פאַמיליע, צו ערפאַהרען פּאָמאָרסקאַ 22 וו. 25.

צו פערדינגען 1 אָדער 2 שטובען וואָניגע 11 ליסטאָפּאַד 13 וו. 46 1-טער שטאָק לינקס.

אָבצוגעבען א צימער צו אַרבייטען וועש אָדער טריקאָטאַזש עווענטועל צו שלאָפען פאַר א פריילײן, צו ערפאַהרען ביי א. באַרנשטיין זגערזשער 38 וו. 87.

פאַבריקס לאָקאַלען 3 זייטען ליכט מיט טראַנסמיסיעס, צענטראַל בעהייצונג, וואַסער-לייטונג ביליג צו פערמיטען טעל. 193-74.

א לאָקאַל איינצודינגען אַלס סוב-לאָקאַטאָר פאַר א עלטערע ציוניסטישע פּאַרטיי אין צענטרום שטאָט ווערט גע-זוכט אָפערטען אין אדמ. פאַר „פּאַרטיי".

צו פערמיטען א צימער מיט בע-קוועמליכקייט פאַר 1 אָדער 2 יונגעלייט אויף קילינסקיעגאָ 16 וו. 34.

א ביליג צימער אָוועקצוגעבען פאַר א מעדעל אָדער א יונגערמאַן צו אַרבּיי-טען פאַר 15 זל. א מאָנאַט, 11 ליסטאָפּאַד 28 וו. 29.

אַנ'אָרט צו שלאָפען מיט בעקוועמ-ליכקייטען פאַר 2 אָנ'שטענדיגע פריילײנס פּילסודסקיעגאָ 25 וו. 24.

פון זאָפאָרט אוועקצוגעבען א פּראָנט-לאָקאַל בעשטעהענד פון א געוועלב און וואוינונג אויף פּיעטריקאָווער גאַס ביליג דירה-געלד, צו ערפאַהרען פּיעטריקאָווער 197 ביי אָרענשטיין.

אַנ'איינגעפיהרטער הערן-שניידער-ווערקשטעל מיט אַלע איינריכטונגען צו פערדינגען, ווי אויך צום שלאָפען, צו ערפאַהרען 6-טער שיערפּיען 18, וו. 21.

פאַר צוויי יונגעלייט אַנ'איינפאַך מעבלירט צימער מיט א בעזונדערן איינ-גאַנג, אין צענטרום שטאָט ביז 20 זל. א חודש, אָפערטען אונטער „20" אין אַדמיניסטראַציע.

א שטוב מיט א קיך פּאַרטער ווערט זאָפאָרט געזוכט נישט ווייט פון פּל. וואָל-נאָשטשע, ערקינדיגען זיך שטערלינגאַ 10 ביי שטערן.

פערשידענעס

צו פערקויפען א מאַשין צו בענד-לעך (ליטשקאַ) אין גוטען צושטאַנד זאָ-פאָרט צוליב אָפּרייזע, קאַמיענאַ 20, וו. 25 פּאַרטער.

צו פערקויפען א 12-ער קעטיל-מאַשין 2 גרייפערס, פּאַסט ניי פּירמע קעלער, אַל. קאָשטשושקאַ 21 וו. 14.

אוועקצוגעבען א שטול אויף אַפּניך צו פאָהרען פאַר א קראַנקען, פוקס פּול-נאָצנאַ 13.

א קירזשנער-מאַשין פּאַסט-ניי אמע-ריקאַנער פּרייזווירדיג צו פערקויפען, ערפאַהרען מיעלטשאַרסקיעגאָ (שקאָלנאַ). 7 וו. 43: לינקע אָפּ. צווייטער שטאָק.

וויל סטו פערקויפען א ניימאַשין צו טרצילע דעם העכסטען פּרייז? ווענד זיך צו:
Skład maszyn do szycia **Singer i Lachman** Łódź, Żydowska 2, telefon 246-73.

איך זוך א שותף מיט 2 ביז 5 טויזענד זל. אויסצואַרבייטען א סעזאָן-אַרטיקעל, וואו מען קאָן גוט פערדינען, אָפערטעי אונטער "5000„ אין אדמינ.

ס'ווערט געזוכט צו קויפען א שלאָף-צימער בעשטעהענד א גאַרדעראָב, מיט א פאָר בעטען מיט נאַכט-שענקעלעך אין גוטען צושטאַנד אָפערטען אין אדמינ אונטער „K".

א 156-ער האַנדזאָקען-מאַשין גע-ריכטעט אויף דאָפּעל-זייל מיט מוסטער, א האַנר-שפּיל-רעדעל, שפּולען און פאָרמעס ביליג צו פערקויפען 11 ליסטאָפּאַד 13 וואוינונג 46.

בעקאַנטמאַכונג! צוליב קאָנקורענץ יוערט ביי מיר געוואַשען און פּאַסאָנירט מענער-היטען נאָר פאַר 1 זל. גוט און ביליג, קומט און איבערצייגט אייך, קילינסקיעגאָ 28.

חדר „ארחות חיים" זשיראָווסקאַ 19 (מרדכי גבאים גאַס) זוכט א שותף מיט געלד, צו ערפאַהרען אויפן אָרט.

א גוטע פּרנסה! צוליב אָפּרייזע נאָך פּאַלעסטינע איבערצוגעבען אין צענטרום פון דער שטאָט, א גוט-פּראָספּערירענדע מלעטשאַרניע (פּוטער-געוועלב) מיט א וואוינונג. אָפערטען אין אַדמיניסטראַציע אונטער „מלעטשאַרניע".

ווער עס האָט א קליינע פאַר טויזענד זלאָטעס און זוכט א געשעפט, מאַך איך בעקאַנט דאָס כ'וויים פון זא איינס. נעהנטערע אינפאָרמאַציעס קענט איהר בעקומען אָפּגעבענדיג א אָפערטע אונטער „געזיכערטע פּרנסה".

צו פערמיטען מעכאַנישע וועב-שטוהל פון פערשידענע ברייטען אין פּולען בעטריב מיט צודאַטען, צו ערפאַהרען 11 ליסטאָפּאַדאַ 12, וו. 5.

צו די ה"ה גנבים! ס'אין מיר אַרויסגעגנבעט געוואָרען פון מיין וואוי-נונג אויף קאַמיענאַ 22 א מאַרינאַרקע, אין וועלכער ס'איז געלעגען 2 וועקסלען צו 100 זל. אויסשטעלער י. בער, קראַקאַ צאָהלבאַר דעם 31/10 און 15/11 1936 ווי אויך א פּאַס א מיליטער-ביכעל אויפן נאָמען ע. דאַרעמבוס. די וועקסלען ווערען ערקלערט פאַר אונגילטיג, אָבצוגעבענעגען געגען בעלוינונג, דיסקרעציע שטרענג געזיכערט.

22 letnia praktyka. Polskiego, buchalterji, francuskiego, esperanta, angielskiego, rosyjskiego, niemieckiego, łaciny żydowskiego udzielają nauczycieli Szyf, Jakóba 12 prawa ofic. l-sze piętro m. 30.

Administrator energiczny przyjmie kilka domów prowadzi samodzielnie wszelkie sprawy sądowe, skarbowe i t. p za gwarancją Oferty sub „Zdolny"

א גוט סערדינסט וועלען … פעהיגע, וואָס מאַכען א גרויסען … אויף מעכאַנישע אַרטיקלען. … פּיעטריקאָווער … Perła i Pomorski

…Zagubiony Kwit Kaucyjny z …owni Łódzkiej na 20 Zł. Nr. …4861 z dnia 9/XI 31, A. B. …f Pomorska 13.

…ro „Zenit" Piotrkowska 82 …kuje współpracownika. …oszenia osobiste godz 19–20

שרייבען שעהן און …
לערנט אויס דער בעוואוסטער … ל. בערמאַן אין 15 לעקציעס … ווערט אויסגעלערנט גוט שרייבען א … בריף אין סערליף פון א חודש … דעם. וואָס קאָן גאָרנישט. די עלטערע … קיין ראָלע. די פּרייזען זענען ב… אַלעס 1-טער מאַי 4, ביי ליפּשיץ …

דאָס ביליגסטע יודישע אָפּטיק-געשעפט

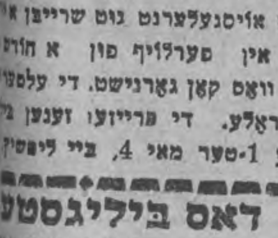

„OPTICUM" … פּיעטריקאָווער 28
בעזיצט אויף לאַגער א גרויסען … פון פערשידענע ברילען, בינאָ… אַלערליי צילינדער-גלעזער, … בינירטע גלעזער, טערמאָמעט… אַלעס צו די ביליגסטע פּריי… ס'ווערען אויך אויסגעפיהרט רעצעפּט… בינקטליך און רעעל. — נעדענקט … עס ווערען אָנגענומען אַלע אַרט-רעצעפּטען פון די ה"ה דאָקטוירים.

פאַר 8 זל. א חודש לערנען מיר אוי… ליך בוכהאַלטעריע, סטענאָגראַפיע, קאָרעספּאָנדענץ, מאַשין-שרייבען … סטרוקציע, אָרדנען איין אויך ביל… פיהרען איין ביכער צו ביליגע פּרי… לינסקיעגאָ 50, קווער-אָפיציינע 1-…

Za wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i P. Wajntraub. Czcionkami i druk „otac „Naier Folksblat". Piotrkowska 21
Redaktor odpowiedzialny: Chanon Kaufman